

Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu
Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma

Eetu Vento

Kommunitarismia vai uusliberalismia?
Big Society -hankkeen ideologinen perusta

Eetu Vento
Pro gradu -tutkielma
Ohjaaja: Ilkka Ruostetsaari

Tampereen yliopisto

Johtamiskorkeakoulu

Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma

VENTO, EETU: Kommunitarismia vai uusliberalismia? Big Society -hankkeen ideologinen perusta

Pro gradu -tutkielma, 91 s.

Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma / Valtio-opin opintosuunta

Maaliskuu 2015

Tämä tutkimus perehtyy Iso-Britannian pääministeri David Cameronin vuonna 2010 lanseeraaman yhteiskunnallisen uudistusprojektin Big Societyn ideologiseen luonteeseen. Aihetta koskevien aikaisempien tutkimusten perusteella kohdistan huomion kahteen toistensa kanssa ristiriitaiseen ideologiaan, uusliberalismiin ja kommunitarismiin, ja selvitan kumpaa ideologiaa Big Society -hanke edustaa.

Tutkimusaineistona toimii David Cameronin hankkeesta vuosina 2009–2012 pitämät puheet sekä tutkimusmetodina ´Toulminin malliin´ perustuva argumenttianalyysi ja sitä tukeva sisällönanalyysi. Hankkeen ideologista luonnetta erittelen kahdella tasolla: käytännön politiikkaan kiinnittyvällä operatiivisella ja hankkeen filosofisista lähtökohdista kiinnostuneella fundamentaalilla tasolla. Näistä lähtökohdista otan tutkimuksessani selvää, onko Big Society -hanke sen perustelemissa käytetyn retoriikan perusteella ideologiselta luonteeltaan kommunitaristinen vai uusliberalistinen.

Analyysini mukaan Big Society -hanke edustaa uusliberalismia niin operatiivisella kuin fundamentaalilla tasollakin, vaikka se sisältää elementtejä myös kommunitaristisesta ideologiasta. Nämä kommunitaristiset elementit ovat kuitenkin valtaosin ristiriidattomia uusliberalistisen ideologian keskeisten tavoitteiden kanssa, kun taas hankkeen uusliberalistiset elementit ovat usein räikeästi ristiriidassa kommunitarismille keskeisten tavoitteiden kanssa.

Koska myös David Cameronia Iso-Britannian pääministerinä edeltäneen Tony Blairin New Labour -projekti sisälsi piirteitä sekä uusliberalistisesta että kommunitaristisesta ideologiasta, nostaa tämän tutkimuksen tulos tarpeen perehtyä tarkemmin Big Society -hankkeen ja New Labour -projektin välisiin ideologisiin eroavaisuuksiin.

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Big Society -hankkeen lähtökohdat	1
1.2. Brittipolitiikan viime vuosikymmenet	4
2. TEOREETTINEN VIITEKEHYS	8
2.1. Big Society -hanketta koskeva aikaisempi tutkimus	8
2.2. Ideologiat tutkimuskohteena	13
2.3. Tutkimustehtävä	16
2.4. Kommunitarismi	18
2.5. Uusliberalismi	27
3. METODI JA AINEISTO	36
4. ANALYYSI	43
4.1. Analyysin lähtökohdat	43
4.2. Mikä on Big Society?	44
4.3. Valtio ja julkispalvelut	45
4.4. Markkinat ja yksityinen sektori	53
4.5. Paikallisyhteisöt ja yhteiskunta	57
4.6. Tuloerot ja globalisaatio	62
5. UUSLIBERALISMIA VAI KOMMUNITARISMIA?	66
5.1. Big Society -hankkeen operatiivisen tason ideologinen luonne	66
5.2. Big Society -hankkeen fundamentaalien tason ideologinen luonne	74
6. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	81
LÄHDELUETTELO	85

1. JOHDANTO

1.1. Big Society -hankkeen lähtökohdat

*”Yhteiskuntaa ei ole olemassa. On vain yksilöitä ja heidän perheitään.”*¹ –Margaret Thatcher

*”Yhteiskunta on olemassa, mutta se ei ole sama asia kuin valtio.”*² –David Cameron

Margaret Thatcher lausui edellä mainituista ensimmäisen, nykyään jo ikoniseen asemaan nousseen, lauseen vuonna 1987 tehdyssä lehtihaastattelussa ollessaan kolmatta kautta Iso-Britannian pääministerinä. Lausunnollaan Thatcherin voidaan nähdä tehneen pesäeroa perinteisen konservatismiin yhteiskuntakäsitykseen.

Tämä yhteiskuntakäsitys perustuu näkemykseen ihmisyksilöistä riippuvaisina ja turvallisuushakuisina olentoina, jotka epätoivoisesti haluavat kuulua ja juurtua yhteiskuntaansa. Erilaiset sosiaaliset ryhmät kuten perhe, ystävät, työyhteisö, paikallisyhteisö ja kansa luovat yksilöille merkityksen ja antavat heidän kaipaamaansa turvaa. Thatcherin lausunto taas edustaa libertaarikonservatiivien liberaalimpaa, atomistista, kantaa yhteiskunnasta, joka perustuu näkemykseen siitä, että yhteiskunta syntyy yksilöiden oman edun tavoittelun aikaansaamasta toiminnasta ja sosiaaliin ryhmiin ja yhdistyksiin liitytään vapaaehtoisesti, eli ne ovat luonteeltaan sopimuksenvaraisia (contractual).³

Jälkimmäisen lauseen lausui David Cameron noustessaan konservatiivipuolueen puheenjohtajaksi vuonna 2005 ja toisti sen uudelleen puhuessaan ennen vuoden 2010 parlamenttivaaleja, jotka nostivat hänet pääministeriksi⁴. Molemmissa puheissaan hän käsitteli pitkälti samoja yhteiskunnallisen muutoksen teemoja, kuten tarvetta vähentää keskushallinnon valtaa ja byrokratiaa, kasvattaa vapaaehtoissektorin ja sosiaalisten yritysten merkitystä sekä voimaannuttaa yhteisöjä kohtaamaan niitä koskevia vakavia ongelmia, kuten perheiden hajoamista, huumeiden käyttöä ja kasvavaa rikollisuutta. Yksi huomattava ero

¹ Margaret Thatcher Foundation 2013.

² David Cameron 2010.

³ Heywood 2003, 74–76.

⁴ Cameron 2005, Cameron 2010a.

näiden puheiden välillä kuitenkin oli: jälkimmäisessä vuonna 2010 pidetyssä puheessa Cameron käsitteli uudistuksia uuden Big Society -hankkeen kontekstissa.

Big Society on vuonna 2010 Iso-Britanniassa valtaan nousseen konservatiivien ja liberaalidemokraattien muodostaman hallituksen ohjelmaan kirjattu laajoihin yhteiskunnallisiin uudistuksiin pyrkivä hanke. Koalitionhallituksen julkaisemassa tiedotteessa ”Building the Big Society” hankkeen keskeisimmäksi tavoitteeksi nimetään kansalaisten vallan ja mahdollisuuksien lisääminen, jotta erilaisista pienyhteisöistä koostuva yhteiskunta kasvaisi ”suuremmaksi ja vahvemmaksi kuin koskaan aikaisemmin”. Vain yhteisöjen ja yksilöiden vastuun ottamisen ja vallan lisääntymisen myötä on mahdollista taata kaikille mahdollisuudet ja oikeudenmukainen kohtelu. Big Societyn rakentamishankkeen kerrotaan samassa yhteydessä olevan kaikkien hallinnonalojen ja kaikkien kansalaisten vastuulla perustuen siihen, että Britannian kohtaamat sosiaaliset, poliittiset ja taloudelliset haasteet ovat ratkaistavissa vain yhteistyön avulla.⁵

Kyseinen hanke herätti julki tullessaan ristiriitaisia näkemyksiä kotimaassaan ja tekee niin vieläkin. Hankkeen puolustajat hyväksyvät Cameronin näkemyksen sen luonteesta entistä yhteisöllisemmän ja vastuuntuntoisemman yhteiskunnan aikaansaajana ja tarpeellisenä yhteiskunnallisena uudistuksena⁶. Sen vastustajat taas suhtautuvat hankkeeseen huomattavasti kriittisemmin, ja esimerkiksi Labour-puolueen puheenjohtaja Ed Miliband näki hankkeen toimivan vain retorisenä harhautuksena suurten leikkauslistojen oikeuttamiseksi⁷. Useat kommentaattorit pitävätkin Big Society -hankkeen pyrkimyksiä luonteeltaan yhteiskuntaa ja yhteisöjä heikentävinä niiden vahvistamisen sijaan⁸.

Suurelle yleisölle hanke on mielipidemittauksien valossa jäänyt epäselväksi. Heti vuoden 2010 parlamenttivaalien jälkeen toteutetussa kyselyssä 57 prosenttia haastatelluista ei ollut kuullut koko hankkeesta ja heistä, joille hanke oli tuttu, vain 41 prosenttia tiesi siitä paljon tai melko paljon.⁹ Tammi- ja helmikuussa 2011 toteutettujen mielipidekyselyjen perusteella valtaosa vastaajista (tammikuu 63 % ja helmikuu 72 %) ymmärsi huonosti tai ei ymmärtänyt lainkaan Big Society -suunnitelmaa. Samaisissa kyselyissä huomattiin, että kun hankkeen perusidea kerrottiin vastaajille, enemmistö arvioi sen hyväksi. Helmikuun kyselyssä lisäksi

⁵ Cabinet office 2010.

⁶ Ks. esim. D’Ancona 2011; Brogan 2010; Proctor 2010.

⁷ Watt 2010.

⁸ Ks. esim. Riddel 2010; Civil Exchange 2015.

⁹ Defty 2014; Ipsos Mori 2010.

selvisi, että vain 10 prosenttia vastaajista uskoi hankkeen onnistumiseen käytännössä, kun taas 71 prosenttia ei siihen uskonut.¹⁰ Tämä julkisessa keskustelussa ja kansalaisten mielipiteissä näkyvä hankkeen kiistanalaisuus ja epäselvyys näkyy myös aiheesta käydyssä tieteellisessä keskustelussa. Pääasiallinen jakolinja, joka toimii myös tämän tutkimuksen innoittajana, kulkee tutkijoiden keskuudessa siinä, edustaako Big Society -hanke kommunitaristista vai uusliberalistista ideologiaa.¹¹

Näkemykset Big Society -hankkeesta vaihtelevat siis huomattavasti. Vaikka Cameronin lausunto näyttää selkeältä retoriselta pyrkimykseltä tehdä pesäeroa Big Society -hankkeen ja Thatcherin aikaisemman politiikan välille, voidaan niillä olevan myös runsaasti yhteisiä piirteitä¹². Thatcherin toteuttaman politiikan voidaan nähdä liittyvän läheisesti 1970-luvulta lähtien vahvistuneeseen uusliberalistiseen ideologiaan. Kommunitaristisen ideologian voidaan nähdä osaltaan vaikuttaneen vuonna 1997 Iso-Britannian pääministeriksi nousseen Tony Blairin ajatteluun, mutta hänenkin politiikkansa perustui pohjimmiltaan uusliberalismiin.¹³ Tämän tutkimuksen tarkoituksena on asettaa Big Society -hanke osaksi Britannian politiikan kehitystä ja selvittää, onko hanke merkki ideologisesta muutoksesta poliittisessa todellisuudessa vai viime vuosikymmeninä vallinneen uusliberalistisen yhteiskuntapolitiikan jatkumoon kuuluva projekti.

Aloitan tämän tutkimuksen perehtymällä ensin tarkemmin Iso-Britannian viime vuosikymmenien poliittiseen jatkumoon, jotta Big Society -hanke ja siitä käyty yhteiskunnallinen ja tieteellinen keskustelu avautuu tämän tutkimuksen lukijalle paremmin. Tämän jälkeen siirryn esittelemään tarkemmin Big Society -hankkeesta käytyä tieteellistä keskustelua. Katsauksen tarkoituksena on samanaikaisesti asettaa tutkimukseni tieteellisen keskustelun jatkumoon ja perustella lisätutkimuksen tarve. Lisäksi käydyn keskustelun kautta selittyy osaltaan myös tähän tutkimukseen valittu näkökulma eli näkemys Big Society -hankkeen ideologisesta epäselvyydestä ja moniulotteisuudesta.

Aikaisemman tutkimuksen esittelyn jälkeen esittelen ideologioiden tutkimuksen perusteita. Tässä yhteydessä keskityn erityisesti Heywoodin¹⁴ ja Freedenin¹⁵ näkemyksiin ideologioiden

¹⁰ YouGov 2011a; YouGov 2011b.

¹¹ Ks. esim. Corbett & Walker 2013; Bone 2012; Sage 2012.

¹² Corbett & Walker 2013.

¹³ Heywood 2003, 52–53, 136–138.

¹⁴ Mt.

¹⁵ Freeden 2003.

luonteesta. Nämä kaksi käsitystä ideologioiden luonteesta ja niiden tutkimisesta eivät ole toistensa kanssa ristiriidassa, vaan tämän tutkimuksen valossa ne tukevat toisiaan. Seuraavaksi on vuorossa perehtyminen kahteen tämän tutkimuksen kannalta keskeiseen ideologiaan, uusliberalismiin ja kommunitarismiin. Ideologioiden käsittelyn jälkeen siirryn tutkimusmetodin ja tutkimusaineiston läheisempään tarkasteluun. Aineiston käsittelyn metodeina tässä tutkimuksessa toimivat 'Toulminin malliin' perustuva argumenttianalyysi ja sitä tukeva sisällönanalyysi. Tämän jälkeen selitän tarkemmin, kuinka kyseisiä metodeja sovelletaan juuri tässä tutkimuksessa, jonka jälkeen esittelen tutkimusaineiston lyhyesti.

Tutkimuksen perusteiden läpikäymisen jälkeen siirryn aineiston analyysiin. Käyn ensin seikkaperäisesti aineistoni läpi metodieni avulla ja erittelen Big Society -hankkeen kannalta keskeisten argumenttien analyysillä aineiston retorisen pintakerroksen alaista ajatusmaailmaa. Tämän jälkeen tarkastelen tätä ajatusmaailmaa kommunitaristisen ja uusliberalistisen ideologian valossa. Tarkasteluni tässä yhteydessä on luonteeltaan kaksitasoinen, joista ensimmäisessä käsittelen aineistoa uusliberalistisen ja kommunitaristisen ideologian käytännön pyrkimysten tasolla. Tällöin huomio kiinnittyy sellaisiin politiikkavaihtoehtoihin, joiden toteutumista kyseiset ideologiat pyrkivät käytännön tasolla edistämään. Toinen käsittelyn taso on luonteeltaan syvällisempi, ja siinä huomio kiinnittyy aineistossa esiintyviin näkemyksiin poliittisista kiistanalaisista käsitteistä. Tätä fundamentaalista puolta lähestyn Freedenin morfologisen käsiteanalyysin¹⁶ avulla.

1.2. Brittipolitiikan viime vuosikymmenet

Toisen maailmansodan jälkeistä Iso-Britanniassa harjoitettua politiikkaa on jälkikäteen kutsuttu "sodan jälkeiseksi konsensukseksi". Sen keskeisiksi seikoiksi muotoutuivat sekatalousjärjestelmä, jossa valtio kykeni puuttumaan talouden toimintaan ja alati laajeneva hyvinvointivaltio, jonka pääasiallisena palveluiden tuottajana toimi valtio. Valtion lisäksi palveluita tuottivat myös yksityiset toimijat ja vapaaehtoisjärjestöt muun muassa terveydenhuollon ja koulutuksen aloilla, mutta näillä oli lähinnä hyvinvointivaltiota tukeva rooli.¹⁷

¹⁶ Freeden 2003.

¹⁷ Loney et al. 1991, 1.

Tämän konsensuksen voima aikanaan piili siinä, että myös Iso-Britannian konservatiivipuolue omaksui kyseisen yhteiskuntajärjestyksen omakseen, vaikka se voidaan ideologisesti sijoittaa keynesiläisen sosiaalidemokratian piiriin ja täten lähemmäksi työväenpuolueen intressejä. Heywood pitää konservatiivien sitoutumista sodanjälkeiseen konsensukseen niin sanotun Tory-konservatismiin tai yhden kansakunnan konservatismiin (one-nation conservatism) ilmentymänä, jonka tarkoituksena oli löytää ideologiaton ja maltillinen keskitie laissez-faire-liberalismin ja sosialistisen suunnitelmatalouden välille. Konsensuksen tavoitteisiin kuului myös täystyöllisyys, eikä se perustunut modernin liberalismin tapaan positiiviselle vapauskäsitykselle tai parlamentaariselle sosialismille ominaiseen tasa-arvo pyrkimykseen. Valtion puuttuminen taloudellisiin ja sosiaalisiin seikkoihin hyväksyttiin Tory-konservatismissa varauksin. Pyrkimyksenä olikin vakauttaa yhteiskunnallinen hierarkia sen poistamisen sijaan parantamalla köyhimpien kansanosien tilannetta, jotta ne eivät uhkaisi vallitsevan järjestyksen olemassaoloa.¹⁸

1970-luvulle tultaessa sodan jälkeinen konsensus alkoi murentua. Tämän muutoksen syinä olivat syvenevät talousongelmat, jotka heikensivät hyvinvointivaltion edellytyksiä hoitaa laajentuneita tehtäviään. Samaan aikaan Margaret Thatcherin edustama uuskonservatismi, joka suhtautui kriittisesti aikaisempaan konsensukseen ja hyvinvointivaltion toimintaan, alkoi kerätä laajenevaa kannatusta. Uuskonservatiivien vaatimuksiin kuuluivat esimerkiksi valtion koon pienentäminen, markkinavoimien roolin vahvistaminen, hyvinvointivaltion byrokraattisten monopolien purkaminen ja yksilöiden vastuun kasvattaminen.¹⁹

John Major seurasi Margaret Thatcheria niin konservatiivipuolueen puheenjohtajana kuin pääministerinäkin. Hän nousi pääministeriksi marraskuussa 1991 ja johdatti puolueen jälleen vaalivoittoon vuoden 1992 parlamenttivaaleissa. Major jatkoi pitkälti Thatcherin viitoittamalla tiellä, mutta pehmeämmällä tyylillä suhteessa edeltäjäänsä²⁰. Puolueen kannatus alkoi hänen kaudellaan vajoamaan, ja tuloksena oli tappio Tony Blairin johtamalle työväenpuolueelle vuoden 1997 vaaleissa.

Oppositiotaipaleellaan työväenpuolue oli joutunut ja pyrkinytkin uudistumaan, sillä perinteiseen sosiaalidemokratiaan tukeutuminen ei vedonnut enää äänestäjiin. Pesäeroa puolueen aikaisempaan perinteeseen tehtiin niin kutsutulla New Labour -projektilla, jonka

¹⁸ Heywood 2003, 82–84.

¹⁹ Loney et al. 1991, 1–2.

²⁰ Reitan 2003, 117–118.

keskeisimmät muutokset suhteessa sodan jälkeiseen konsensukseen koskivat markkinatalouden asemaa yhteiskunnassa. Vanhasta työväenpuolueesta poiketen New Labour halusi vapauttaa ja lisätä markkinoiden painoarvoa niiden rajoittamisen sijaan. Niin Blairin kuin häntä seuranneen Gordon Brownin hallitusten talouspoliittiset toimet olivat pitkälti samansuuntaisia edeltäneiden konservatiivipääministerien Thatcherin ja Majorin hallitusten kanssa.²¹ Samalla tavalla kuin konservatiivit joutuivat mukautumaan sodan jälkeisen konsensuksen nimissä sosiaalidemokraattiseen ajatteluun, joutui Labour-puolue siirtymään nyt toiminnassaan ja näkemyksissään huomattavasti aiempaa oikeistolaisempaan suuntaan.

New Labour oli osa laajempaa 1990-luvulla tapahtunutta sosiaalidemokratiaan nojautuneiden puolueiden uudistumispyrkimystä, jonka myötä alettiin puhumaan esimerkiksi 'radikaalista', 'uudesta' tai 'aktiivisesta' keskustasta sekä 'kolmannen tien' politiikasta. Heywood puhuu tästä kansainvälisestä kehityksestä löyhästi uusrevisionisminä ja toteaa, että tämä uudistumispyrkimys on johtanut huomattavan erilaisiin tuloksiin eri maissa. Tämän vuoksi tieteellinen keskustelu uudistusprojektiin osallistuneiden puolueiden ideologisesta asemoitumisesta on epäselvää ja ristiriitaista. Heywood kuitenkin näkee uusrevisionististen näkemysten kumpuavan useista kilpailevista ja osin toistensa kanssa ristiriidassa olevista ideologisista perinteistä, joista hän mainitsee talousliberalismin, sosiaaliliberalismin, kommunitarianismin, sosiaalikonservatismia ja perinteisen sosiaalidemokratian. Uusrevisionismin luonne onkin muotoutunut käytännönläheiseksi siihen osallistuneiden toimijoiden pyrkiessä palauttamaan uskottavuutensa äänestäjien silmissä ja etsiessä toimivia poliittisia vaihtoehtoja uuden ideologisen mallin kehittämisen sijaan.²²

Labour-puolue hävisi Gordon Brownin johdolla selvästi vuoden 2010 parlamenttivaaleissa konservatiivipuolueen noustessa vaalivoittajaksi. Konservatiivipuolue ei kuitenkaan kyennyt saamaan ehdotonta enemmistöä parlamentin alahuoneeseen, joten hallituksen muodostaakseen se hyväksyi Liberaalidemokraattisen puolueen hallituskumppanikseen. Vaikka Big Society -hanke oli ensisijaisesti konservatiivien ja erityisesti David Cameronin ajama, liberaalidemokraatit hyväksyivät sen hallituksen ykköshankkeeksi. Liberaalidemokraatit eivät kuitenkaan juurikaan puhu Big Societyä. Puolueen puheenjohtajan Nick Cleggin mukaan tämä johtuu siitä, että hallituspuolueissa käytetään

²¹ Heffernan 2011, 165–167.

²² Heywood 2003, 136–139.

samasta asiasta vain eri termejä. Big Societyyn sijaan liberaalidemokraatit puhuvat ”yhteisöpolitiikasta tai vain liberalismista”, vaikka puolueiden perimmäiset tavoitteet ovatkin samoja.²³

²³ Wintour & Curtis 2010.

2. TOOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1. Big Society -hanketta koskeva aikaisempi tutkimus

Julkisen keskustelun ohella Big Society -hanke on herättänyt vilkasta keskustelua myös Iso-Britannian tiedeyhteisössä. Tieteellistä keskustelua on käyty esimerkiksi hankkeen oikeuttamista perustelevan retoriikan luonteesta sekä hankkeen filosofisesta pohjasta, hankkeen suhteesta valtapuolueiden aikaisemmin ajamiin hankkeisiin ja mahdollisista vaikutuksista eri yhteiskunnan osiin, kuten nuorisoon, kolmanteen sektoriin ja rikollisuuteen.²⁴ Tämä tutkimus kiinnittyy aikaisempaan tutkimukseen lähestymällä aihetta ensiksi mainitun eli hankkeen tarpeellisuutta ja oikeutusta perustelevan retoriikan kautta. Tarkoitukseni ei ole kuitenkaan vain tyytyä pelkkään aineistossa käytetyn retoriikan analyysiin, vaan pyrin sen avulla ottamaan kantaa toiseksi mainittuun aiheeseen eli hankkeen ideologista perustaa koskevaan keskusteluun.

Tutkimusideani innoittajana toimi Daniel Sagen artikkeli "A challenge to liberalism? The communitarianism of the Big Society and Blue Labour" (2012), jossa hän käsitteli hanketta osana laajempaa kansalaisyhteiskunnan ja yhteisöllisten instituutioiden vahvistamiseen tähtäävää kommunitaristisen ajattelun nousua Iso-Britannian politiikan keskiöön. Hänen mukaansa molemmat Iso-Britannian valtapuolueista ovat alkaneet nojaamaan kommunitaristiseen teoriaan yhä enemmän viime vuosina, ja tästä merkinä hän pitää konservatiivien osalta Big Society -hanketta ja työväenpuolueen osalta puolueen sisällä kehittynyttä Blue Labour -suuntausta. Hänen mukaansa edellä mainitut ilmiöt edustavat poliittisessa debatissa tapahtunutta muutosta sen vuoksi, että aikaisemmin keskeisinä aiheina olleet yksilöiden taloudelliset ja sosiaaliset mahdollisuudet ja oikeudet ovat joutuneet tekemään tilaa kollektiivisemmille yhteisöjä ja yhteistä hyvää koskeville aiheille. Sage nimittää tätä muutosta "kommunitaristiseksi käännteeksi".²⁵

Sage käsittelee Big Society -hanketta Iso-Britannian poliittisen keskustelun jatkeena ja vertailee sitä aikaisempien, erityisesti Thatcherin ja Blairin hallitusten yhteiskunnallisiin pyrkimyksiin ja niiden perustelemiseen käytettyyn retoriikkaan. Hänen näkemyksensä mukaan Big Society -hanke edustaa teoreettiselta pohjaltaan konservatiivipuolueessa

²⁴ Ks. esim. Alcock 2010; Morgan 2012; Sloam 2011; Corbett & Walker 2013.

²⁵ Sage 2012, 365–366.

tapahtunutta siirtymää uusliberalistisesta ja individualistisesta ajattelusta kohti kommunitaristisempaa otetta. Artikkelin lopuksi hän käsittelee hankkeen kohtaamia mahdollisia haasteita, joista hän mainitsee kansantalouden tasapainottamisen vaatimat leikkaukset ja menokurin, uusliberalismin vaikutuksen konservatiivisen ja liberaalidemokraattisen puolueen ajatteluun sekä hankkeeseen sisäänrakennetun individualistisen näkemyksen vastuullisuudesta (responsibility).²⁶

Artikkeli liittää Big Society -hankkeen osaksi Ison Britannian politiikan jatkumoa onnistuneesti ja ymmärrettävästi, mutta hankkeen perusteluita ja niissä käytettyä retoriikkaa Sage esitteli niukasti ja vain pintaa raapaisten. Ideologisten ajatusmallien erottaminen vaatii syvällisempää perehtymistä käytettyyn retoriikkaan, jotta ajatusmallien todellinen ydin onnistutaan löytämään äänten hankkimismielessä kirjoitettujen poliittisten puheiden ja tekstien lomasta.

Sagen tutkimuksen ohella tämän tutkimuksen kannalta toinen oleellinen tutkimusartikkeli on Steve Corbettin ja Alan Walkerin ”The Big Society: Rediscovery of ‘the social’ or rhetorical fig-leaf for neo-liberalism?”. Artikkelissaan he käsittelevät Big Society -hanketta kevyen retorisen analyysin ja sen filosofisen pohjan erittelyn kautta. Big Society -hankkeen pääasialliset filosofiset vaikuttimet ovat heidän mukaansa uusliberalismi, Richard Thalerin ja Cass Sunsteinin kehittänyt libertaarinen paternalismi (libertarian paternalism) ja pääasiassa Philip Blondin ajatteluun perustuva punainen konservatismi (red toryism), jonka he määrittävät kommunitaristiseksi suuntaukseksi.²⁷

Corbettin ja Walkerin analyysin perusteella näistä voimakkain vaikutus Big Societyssä on uusliberalismilla, jonka he näkevät olevan hankkeen eteenpäin ajava voima. Tälle näkemykselle he hakevat vahvistusta myös David Cameronin hallituksen tekemistä päätöksistä ja Big Society -hankkeen käytännön vaikutuksista. Lisäksi he vertaavat lopuksi hankkeen ideaa Margaret Thatcherin yhteiskunnallisiin näkemyksiin. Heidän mukaansa retorisesta välimatkastaan huolimatta nämä Thatcherin ja Cameronin näkemykset ovat läheistä sukua toisilleen, ja he näkevätkin Big Society -hankkeen olevan vain ”poliittinen

²⁶ Sage 2012, 374–376.

²⁷ Corbett & Walker 2013, 451–452.

viikunanlehti”, jonka retoriikan suojissa pyritään toteuttamaan pääasiallisesti uusliberalistista politiikkaa.²⁸

John D. Bone päätyy artikkelissaan ”The Neoliberal Phoenix: The Big Society or Business as Usual” hyvin samansuuntaiseen johtopäätökseen Corbettin ja Walkerin kanssa. Hän käsittelee Big Societyn perustelemissa käytettyä retoriikkaa ja argumentteja sekä sen varjolla harjoitettua käytännön politiikkaa vertaamalla niitä niin Isossa Britanniassa kuin myös sen ulkopuolellakin aikaisemmin vaikuttaneisiin poliittisiin ajatusmalleihin. Lisäksi hän vertailee hankkeen perustelujen luomaa kuvaa Iso-Britannian julkistaloudesta taloutta koskeviin tilastotietoihin.²⁹

Bonen mukaan Big Society -hanke on radikaalein uusliberalistinen ohjelma sitten Thatcherin ja Reaganin valtaan nousun aiheuttaman ”konservatiivisen käänteen”, ja sillä on huomattavia samankaltaisuuksia niin sanottujen rakenteellisen sopeuttamisen ohjelmien (Structural Adjustment Program) kanssa, joita Maailmanpankki ja Kansainvälinen valuuttarahasto ovat ajaneet läpi talousvaikeuksiin joutuneissa kehitysmaissa 1970-luvun lopulta lähtien. Tällaisen politiikan ajaminen, varsinkin vuoden 2008 talouskriisin jälkeen vaatii kuitenkin kyseistä politiikkaa ”legitimoivaa diskurssia”, jota on Bonen mukaan tässä tapauksessa haettu Philip Blondin ”red tory”-ajattelusta. Big Society -hankkeen käytännön toteutuksella kuitenkin saattaa hänen mukaansa olla päinvastaisia vaikutuksia väitettyjen yhteisöllisten tavoitteiden suhteen. Samaan aikaan kun retorisella tasolla hanke pyrkii esiintymään uutena sosioekonomisena visiona, joka perustuu kansalaisyhteiskunnan elvytykseen, näyttää se käytännön tasolla kuitenkin olevan vain ideologinen suunnitelma, jonka tarkoituksena on uusliberalistisen näkemyksen vahvistaminen ja yrityssektorin vallan kasvattaminen.³⁰

Suomessa Big Society -hanke ei ole toistaiseksi herättänyt mainittavampaa tieteellistä keskustelua. Jenni Berlin kirjoitti Yhteiskuntapolitiikka-lehdessä varsin lyhyen mutta ansiokkaan katsauksen hankkeen lähtökohdista ja sen herättämästä keskustelusta ja kritiikistä. Hänen mukaansa hanke on kerännyt kritiikkiä useilta eri suunnilta. Kolmannella sektorilla suhtaudutaan positiivisesti uusien valtiosta riippumattomien hyväntekeväisyyden tuottamistapojen kehittämiseen, mutta hankkeen osana toteutetut menoleikkaukset ja julkisten palveluiden liiallinen leikkaaminen ovat keränneet kritiikkiä

²⁸ Corbett & Walker 2013, 452.

²⁹ Bone 2012.

³⁰ Mt.

hyväntekeväisyysjärjestöiltä. Kritiikkiä on myös kertynyt niin omien kuin poliittisten vastustajien joukosta, mutta toisaalta työväenpuolueen puolelta hanke on saanut kannatustakin. Big Society -hankkeen yhteisöjä koskevat näkemykset onkin nähty olevan sukua työväenpuolueen edellisellä hallituskaudella ajamalle *Yhtenäiset yhteisöt* (cohesive community) -ajattelutavalle, joka haastoi aikaisemman monikulttuurisuusajattelun 2000-luvun alkupuolella Iso-Britanniassa. Berlin samaistaa myös näissä molemmissa ajattelutavoissa käytetyn sosiaalisen pääoman retoriikan, vaikka toteaakin niissä olevan painotuseroja.³¹

Myös Tampereen yliopiston sosiaalipolitiikan professori emerita Briitta Koskiahon on käsitellyt Big Societyä Sosiaalitieto-lehdessä julkaistuissa artikkeleissaan. Hän näkee hankkeen tukeutuvan niin sanottuun *community capacity building* -yhteisönkehittämistapaan, joka on ollut käytössä Iso-Britanniassa jo vuosia. Tällaisessa toiminnassa ”tavoitteena on voimaannuttaa paikallisia ihmisiä, hajauttaa hallintoa ja lujittaa paikallista epävirallista ja virallista toimintaa sekä avata julkisia palveluita muidenkin toimijoiden tuottamiksi” sekä vähentää julkisen vallan ja hallinnon painoarvoa. Koskiahon mukaan hankkeen kannalta ongelmalliseksi on muodostumassa suuryritysten toiminta, joka on tuhoamassa ”suuren yhteiskunnan ihanteen”. Suuryritykset kykenevät palveluita kilpailutettaessa sysäämään vapaaehtoisjärjestöt, yhteiskunnalliset yritykset ja osuustoiminnalliset organisaatiot syrjään tai alistamaan ne ”mekaanisiksi osapalvelujen tuottajiksi”, jolloin ne eivät kykene ”kehittämään toimintaansa tai käyttämään luovuuttaan”. Lisäksi ongelmaksi ovat muodostuneet Cameronin hallituksen toimeenpanevat mittavat säästötoimet, jotka ovat heikentäneet kolmannen sektorin toimijoiden rahoitusta ja täten myös niiden mahdollisuuksia ottaa kontolleen uusia tehtäviä.³²

Koskiahon esittää kysymyksen siitä, onko Big Societyssä kyse ”vain konservatiivisista ideoista vai uudesta yhteiskunnallisesta suunnasta, jota on kehitettävä edelleen ja sovitettava kunkin Euroopan maan kasvaviin ongelmiin?”³³. Tähän kysymykseen hän ei tarjoa suoraa vastausta. Koskiahon ei myöskään ota kantaa hankkeen ideologiseen puoleen, mutta hänen näkemyksensä yhteisöjen voimaannuttamisesta Big Society -hankkeen kulmakivenä ja suuryritysten toiminnasta ”suuren yhteiskunnan ihanteen” tuhoajana viittaavat siihen, että

³¹ Berlin 2011, 459–462.

³² Koskiahon 2012, 9–10.

³³ Mt., 9–10.

hän on Sagen kanssa samoilla linjoilla hankkeen perimmäisestä yhteisöllisyyttä korostavasta luonteesta.

Elinkeinoelämän valtuuskunnan tutkimuspäällikkö Ilkka Haavisto käsitteli artikkelissaan ”Valta yhteisöille! Mitä opittavaa Suomella on Ison-Britannian Big Societyä?” hanketta suhteessa Suomen hyvinvointiyhteiskunnan kehityspyrkimyksiin. Kyse on enemmänkin mielipidekirjoituksesta kuin tieteellisestä artikkelista, mutta aiheesta käydyn kotimaisen keskustelun kannalta Haaviston näkökulma on mielestäni tärkeää ja perusteltua esitellä tässä yhteydessä.

Haavisto näkee Suomessa käynnissä olevan kuntauudistuksen ja Big Societyn edustavan vastakkaisia näkemyksiä yhteiskunnan uudistamiseksi. Siinä missä kuntauudistuksen tavoitteena on keskusjohtoisuuden lisääminen, Iso-Britanniassa vannotaan päätösvallan hajauttamisen nimiin. Haavisto näkee hankkeen rohkeana yrityksenä muuttaa hyvinvointivaltion ja sen asukkaiden välistä suhdetta, jossa perimmäisenä tarkoituksena on pyrkiä valjastamaan suunnitelmallisesti yhteiskunnallisen uudistuksen käyttöön kansalaisyhteiskunnassa ja yksilöissä piilevät voimat. Hän erittelee Big Societyn koostuvan kahdesta erillisestä osiosta, joista ensimmäinen tähtää julkisen sektorin avaamiseen lisäämällä sen avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä pyrkii siirtämään keskushallinnon päätösvaltaa ja resursseja alaspäin aina paikallishallinnolle, yhteisöille, kansalaisille ja yrityksille saakka.³⁴

Toisen osion tarkoituksena on yhteisöllisyyden rakentaminen ja kansalaisyhteiskunnan aktivointi. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi hankkeessa pyritään luomaan uusia paikallisen toiminnan muotoja, tukemaan olemassa olevia järjestöjä ja yhteisöjä sekä aikaansaamaan osallistumista ja parantamaan paikallisdemokratiaa moni eri tavoin. Näistä tavoista esimerkkeinä Haavisto mainitsee kansanäänestykset, keskeisten virkamiesten ja kunnanjohtajien valinnan suorilla vaaleilla ja paikallisyhteisöjen oikeuden ottaa haltuun niille tärkeiden ja uhanalaisten palveluiden toiminnan ja omistuksen. Hän tiivistää hankkeen idean olevan yhteisöllisyyden ”ylösajo” hyvinvointivaltion alasajon sijaan ja toteaa, että myös Suomessa tulisi keskittämispolitiikan sijaan ottaa oppia Big Societyä ja siihen sisältyvästä yhteisöllisemmästä yhteiskunnallisesta näkemyksestä.³⁵

³⁴ Haavisto 2011, 1–3.

³⁵ Mt., 3–10.

Kuten edellä esitellyn aihetta koskevan keskustelun perusteella voidaan havaita, Big Society -hanke on luonteeltaan varsin epäselvä ja monitulkintainen. Pääasiallinen jakolinja näyttää kulkevan siinä, onko Big Society -hanke jonkinlainen uudenlaisen yhteisöllisen politiikan ilmentymä vai jatke konservatiivipuolueen aikaisemmin ajamalle yksityistämiseen ja henkilökohtaiseen vastuuseen pohjautuvalle politiikalle. Tämä mielipiteiden ja näkemysten jakautuminen osoittaa sekä aihetta koskevan lisätutkimuksen että uudenlaisen lähestymistavan tarpeen. Lisäksi aiheen vähäisen kotimaisen käsittelyn vuoksi on helppo yhtyä Haaviston artikkelissaan esittämään näkemykseen, jonka mukaan ”tätä hanketta on hyvä pitää silmällä Suomessakin, sillä kyseessä ei ole yksinomaan hyvinvointivaltion sisäinen rakenneuudistus tai karttaharjoitus, vaan rohkea yhteiskunnallinen uudistushanke”³⁶. Kun otetaan huomioon kuinka merkittävässä roolissa Iso-Britannia on menneinä vuosikymmeninä ja vuosisatoina ollut uusien, myöhemmin myös Suomeen levinneiden, yhteiskunnallisten ajatusmallien ja ideoiden kehittäjänä, on hanke mielestäni otettava vakavasti suomalaisessa tieteellisessä ja yhteiskunnallisessa keskustelussa. Tämän vuoksi suomalaisen aihetta koskevan tutkimuksen puute on mielestäni korjaamisen arvoinen seikka.

2.2. Ideologiat tutkimuskohteena

Ideologian käsite poliittisessa filosofiassa ja politiikan tutkimuksessa on kiistanalainen, eikä siitä ole olemassa yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Käsitteen kiistanalaisuutta on historiallisesti lisännyt se, että useat toimijat ovat pyrkineet määrittelemään sen omista ideologisista lähtökohdistaan käsin. Esimerkiksi Marxin näkemyksen mukaan ideologian ja tieteen ero on verrattavissa valheellisuuden ja totuuden väliseen eroon. Omaa lähestymistapaansa hän nimitti tieteelliseksi ja säästi ideologian käsitteen hallitsevien luokkien toiminnalle, jolla pyrittiin totuuden vääristämiseen alempien luokkien hallitsemiseksi. Samaan tapaan konservatiivit eivät pitäneet konservatismia esimerkiksi sosialismiin ja liberalismiin verrattavana ideologiana, sillä he perustivat ajattelunsa kokemukseen, historiaan ja pragmatismiin ideologioille ominaisten abstraktien periaatteiden ja filosofoiden sijaan. Liberalismia edustavat filosofit, kuten Karl Popper ja Hannah Arendt, taas ovat tavanneet määritellä ideologiat ”suljetuiksi” ajatusjärjestelmiksi, joita esimerkiksi

³⁶ Haavisto 2011, 1.

kommunismi ja fasismi edustavat ja joista liberalismi erottuu ollessaan ”avoin” ajatusjärjestelmä.³⁷

Tutkin tässä tutkimuksessa Big Society -hankkeen ideologista perustaa kahdella tasolla. Tämä kaksitasoinen lähestymistapa pohjautuu Martin Seligerin näkemykseen, jonka mukaan ideologioilla ja niistä kumpuavalla argumentaatiolla on sekä operatiivinen että fundamentaalinen puoli. Fundamentaali puolella hän tarkoittaa sellaisia ideologiaan kuuluvia periaatteita, jotka määrittelevät lopulliset tavoitteet ja keskeiset visiot niiden toteuttamiseksi. Nämä fundamentaalisen tason periaatteet ovat määräävässä asemassa sellaisiin käytännön tason periaatteisiin nähden, joihin harjoitettu politiikka perustuu. Harjoitetun tai suunnitellun politiikan oikeuttamiseen käytetty argumentaatio taas kuvastaa ideologian operatiivista puolta. Nämä kaksi ideologian puolta ovat tiiviissä yhteydessä toisiinsa ja osin päällekkäisiä toistensa kanssa. Ideologian molemmat puolet koostuvat Seligerin mukaan samoista elementeistä, kertomuksesta (description), analyysistä, moraalista koskevista näkemyksistä (moral prescriptions), teknisistä näkemyksistä (technical prescriptions), apuvälineistä (implements) ja hylkäämisistä (rejections). Sekä fundamentaali että operatiivinen ideologia pitävät sisällään kaikki edellä mainitut osat, mutta osien painotukset vaihtelevat niiden välillä. Siinä missä fundamentaalissa ideologiassa keskeisessä roolissa on moraalista koskevat näkemykset, painottuu operatiivinen ideologia teknisiin näkemyksiin, esimerkiksi keinoihin, kannattavuuteen ja tehokkuuteen.³⁸ Kaksitahoisen lähestymistavan lisäksi lainaan Seligeriltä myös fundamentaalisen ja operatiivisen ideologian käsitteet.

Heywood määrittelee ideologian olevan ”enemmän tai vähemmän yhtenäinen joukko ideoita, joka tarjoaa perustan järjestelmälliselle poliittiselle toiminnalle”, jonka tarkoituksena voi olla ”olemassaolevan valtajärjestelmän kaataminen, muuttaminen tai säilyttäminen”. Kaikki ideologiat ”(a) tarjoavat näkemyksen vallitsevasta järjestelmästä yleensä ’maailmankuvan’ muodossa”, (b) ehdottavat omaa malliaan ihanteellisesta tulevaisuudesta eli ”näkemystä hyvästä yhteiskunnasta” ja (c) ”selittävät kuinka poliittinen muutos voidaan ja pitäisi saada aikaan” eli miten vallitsevasta järjestelmästä siirrytään ihanneyhteiskuntaan.³⁹

³⁷ Heywood 2003, 4–11.

³⁸ Seliger 1970, 325–329.

³⁹ Heywood 2003, 11–12.

Freeden myös määrittelee poliittisen ideologian käsitteen sen roolin kautta, joka ideologioilla on poliittisessa toiminnassa. Hänen mukaansa poliittinen ideologia on joukko ideoita, uskomuksia, mielipiteitä ja arvoja, joka (a) ilmenee toistuvasti, (b) jonka jakaa huomattava joukko ihmisiä, (c) joka pyrkii kilpailemaan päästäkseen tarjoamaan ja kontrolloimaan julkisen politiikan (public policy) toimintasuunnitelmia ja (d) tekee niin tarkoituksenaan oikeuttaa, vastustaa tai muuttaa jonkin poliittisen yhteisön sosiaalisia ja poliittisia prosesseja ja järjestystä.⁴⁰

Tämän tutkimuksen ideologian operatiivisen tason käsittelyn tarpeisiin Heywoodin näkemys on käytännöllisempi, vaikka kyseiset määritelmät ovat pitkälti samansuuntaisia. Tämä johtuu lähinnä siitä, että Heywoodin määritelmässä keskeisessä osassa ovat ideologioiden tapa tarjota näkemykset yhteiskunnan tämänhetkisestä tilanteesta, tavoitteena olevasta yhteiskunnasta ja keinoista, joilla ensin mainitusta siirrytään jälkimmäiseen. Tutkimusaineistoni puheet koostuvat hyvin pitkälti näistä elementeistä, joten Heywoodin määritelmä puolustaa paikkaansa tämän tutkimuksen lähtökohtana Big Society -hankkeen operatiivista ideologista pohjaa eriteltäessä.

Freeden kuitenkin syventää näkemystään keskittyen poliittisen kielen rooliin ideologioiden toiminnassa. Hänen mukaansa ideologiat kilpailevat poliittisen kielen hallinnasta. Tämä kilpailu on niiden ensisijainen keino kilpaillessaan muiden ideologioiden kanssa käytännön politiikan toimintasuunnitelmiin vaikuttamisesta. Tässä poliittista kieltä koskevassa kilpailussa keskeisessä asemassa ovat Freedenin mukaan poliittiset käsitteet. Hän syventää edellä esiteltyä ideologian määrittelyä lisäämällä siihen viidennen kohdan, jonka mukaan ”ideologia on laaja-alainen rakenteellinen sommitelma, joka antaa kiistattomat (decontested) merkitykset vastavuoroisesti toisensa määritteleville poliittisten käsitteiden joukolle”. Tätä näkemystä Freeden kutsuu morfologiseksi lähestymistavaksi.⁴¹

Freeden selittää morfologista lähestymistapaansa vertaamalla ideologioita lauseisiin. Lauseet muodostuvat keskinäisissä riippuvuussuhteissa olevista sanoista, jotka on asetettu paikoilleen tietyn kaavan mukaan. Tämä kaava mahdollistaa sen, että sanojen merkityksistä on mahdollista saada selvää. Ideologiat taas sisältävät sanojen sijaan poliittisia käsitteitä, kuten esimerkiksi vapaus, auktoriteetti, tasa-arvo, demokratia ja oikeudet. Siitä, mitä käsitteitä ideologian perustelemissa käytetään, ei voida vetää johtopäätöksiä ideologian

⁴⁰ Freeden 2003, 32.

⁴¹ Mt., 51–55.

sisällöstä, sillä nämä käsitteet voivat pitää sisällään huomattavasti toisistaan poikkeavia merkityksiä riippuen siitä, kuinka käsitteet ovat ideologian sisällä järjestetty suhteessa toisiinsa. Esimerkkinä Freeden mainitsee oikeudenmukaisuuden käsitteen, jonka merkitys muuttuu huomattavasti sen mukaan, onko se läheisessä suhteessa omaisuuden (property) vai tasa-arvon käsitteen kanssa. Ensin mainituissa tapauksissa oikeudenmukaisuus viittaa esimerkiksi omaisuuden suojeluun epäoikeudenmukaiselta verotukselta, kun taas tasa-arvon yhteydessä oikeudenmukaisuus viittaa usein esimerkiksi tasa-arvoon lain edessä tai sukupuolten väliseen tasa-arvoon.⁴²

Ideologiat pyrkivät Freedenin mukaan legitimoimaan jonkun tietyn määritelmän niiden piiriin kuuluville käsitteille ja samalla delegitimoidaan muut kilpailevat käsitykset käsitteen sisällöstä. Tätä hän tarkoittaa puhuessaan käsitteiden kiistattomista (decontested) merkityksistä. Tarpeen tälle toiminnalle luovat yhtäältä tarve käyttää käsitteitä poliittisen toiminnan oikeuttamiseksi ja toisaalta poliittisten käsitteiden kompleksinen luonne. Poliittisen toiminnan oikeuttamiseksi ideologioiden on määriteltävä ”oikea” merkitys käyttämilleen käsitteille, sillä ilman tarkkaa määritelmää ei kyseisiä käsitteitä voida käyttää kollektiivisen päätöksenteon perustana.⁴³ Tätä Freedenin morfologista lähestymistapaa sovelletaan Big Society -hankkeen taustalla vaikuttavan ideologian fundamentaalia luonnetta tarkastellessani.

2.3. Tutkimustehtävä

Tämän tutkimuksen tehtävänä on selventää Big Society -hankkeen ideologista luonnetta perehtymällä David Cameronin hanketta koskeisiin puheisiin argumentaation ja sisällön analyysin avulla. Aikaisemman tieteellisen keskustelun perusteella olen valinnut tämän analyysin kiinnostuskohdiksi uusliberalistisen ja kommunitaristisen ideologian. Pääasiallisesti tutkimusmetodiksi olen valinnut niin kutsutun ’Toulminin mallin’, jonka avulla analysoin hankkeen perustelemisessa käytettyjä argumentteja ja pyrin tätä kautta löytämään ne hankkeen kannalta painavimmat näkemykset, jotka viime kädessä muodostavat sen ideologisen perustan. Toulminin mallin lisäksi täydennän analyysiäni sisällönanalyysillä.

⁴² Freeden 2003, 51.

⁴³ Mt., 55.

Aineiston analyysin tuloksia esittelen uusliberalismin ja kommunitarismin valossa. Operatiivista tasoa eritellessäni kiinnitän huomioni Heywoodin näkemykseen ideologioiden luonteesta, jolloin huomioni kiinnittyy erityisesti kolmeen seikkaan: 1. Minkälaisia näkemyksiä ja argumentteja aineistossa esitetään Iso-Britannian tämän hetkisestä yhteiskunnallisesta tilanteesta, 2. minkälaiseksi Big Society -hankkeen tavoitteena olevaa yhteiskuntaa kuvataan ja minkälaisia argumentteja esitetään tavoitteena olevan yhteiskunnan paremmuudesta suhteessa tähänhetkiseen yhteiskuntaan ja 3. minkälaisia argumentteja ja näkemyksiä esitetään niiden käytännön toimien puolesta, jotka ovat tarpeellisia siirryttäessä nykyisestä yhteiskunnasta Big Society -hankkeen tavoitteena olevaan yhteiskuntaan.

Operatiivisen tason tarkastelun lisäksi pyrin erittelemään aineistossa esitettyjen argumenttien ja näkemysten sisältöä myös syvällisemmällä, niin sanotulla fundamentaalilla tasolla. Tällöin tarkastelun keskiössä ovat Freedenin morfologisen lähestymistavan mukaisesti kiistellyt poliittiset käsitteet, kuten vapaus, valta, oikeudenmukaisuus ja moraalisuus. Tarkoitukseni on vertailla näille poliittisille käsitteille annettuja merkityksiä, niiden välisiä suhteita ja niiden muodostamaa kokonaisuutta suhteessa uusliberalistiseen ja kommunitaristiseen teoriaan.

Tästä teoreettisesta viitekehyksestä käsin vastaan seuraavaan tutkimuskysymykseen: Onko Big Society -hanke sen perustelemisessa käytetyn retoriikkansa perusteella ideologiselta luonteeltaan kommunitaristinen vai uusliberalistinen? Pyrin siis osaltani ottamaan kantaa Daniel Sagen näkemykseen⁴⁴, jonka mukaan Iso-Britannian politiikassa on tapahtunut ”kommunitaristinen käänne”, jonka seurauksena uusliberalistinen ideologia on joutunut väistymään yhteisöllisemmän näkemyksen vallatessa alaa.

Tutkimukseni kannalta on äärimmäisen tärkeää löytää kahdelle pääkäsitteelle, kommunitarismille ja uusliberalismille, tarkat määritelmät sekä niihin liittyvät syvällisemmät kuvaukset ideologioiden ajamista ihanneyhteiskunnista. Kummankaan käsitteen kohdalla tämän näkökulman valinta ei ole erityisen helppo hieman eri syistä. Perehdyn seuraavaksi näihin käsitteellisiin ongelmiin tarkemmin. Tässä yhteydessä myös perustelen ja esittelen ne lähteet, jotka edustavat tässä tutkimuksessa kommunitarismia ja uusliberalismia.

⁴⁴ Sage 2012, 366.

2.4. Kommunitarismi

Vaikka nykymuotoinen kommunitarismi on suhteellisen tuoretta perua, sen juurien voidaan nähdä olevan vanhaa filosofista perua ja ylettyvän aina antiikin Kreikkaan saakka. Monet sen nykyisistä edustajista pitävät Aristoteleen näkemyksiä yhteisöistä ja yksilöistä sosiaalisina yhteisöllisinä olentoina kommunitaristisen ajattelun perustana.⁴⁵ Yksinkertaisimmillaan kommunitarismi voidaan ymmärtää poliittisen filosofian suuntaukseksi, joka painottaa yhteisön tärkeyttä poliittiselle elämälle, ihmisten identiteetille ja hyvinvoinnille sekä poliittisten instituutioiden tutkimiselle ja arvioinnille⁴⁶. Tällainen lyhyt yleismääritelmä on kuitenkin kommunitarismin kaltaisen monitahoisen käsitteen kannalta aivan liian yksinkertainen.

Sirkku Hellsten selittää käsitteen sekavaa luonnetta. Hänen mukaansa kommunitaristien ajaman ”yhteiskuntaideaalin” sijoittumiselle ideologiselle vasemmisto-oikeisto -akselille ei ole aatteen kannattajilta saatu selkeää vastausta niin kuin ei myöskään siihen, kannattavatko he relativistista vai universalistista moraalikäsitystä. Kommunitarismin kannattajat ovat myös kiistelleet siitä, onko kommunitaristien esittämä normatiivinen yhteiskuntamalli syvimmiltä juuriltaan individualistinen vai kollektivistinen.⁴⁷

Kommunitarismin moniulotteista luonnetta heijastelee myös Heywoodin näkemys, jonka mukaan kommunitarismi voidaan jakaa vasemmistolaiseen, keskustalaiseen ja oikeistolaiseen kommunitarismiin. Vasemmistolainen kommunitarismi tähtää yhteisöjen rajoittamattomaan vapauteen ja sosiaaliseen tasa-arvoisuuteen, kun taas keskustalaisen kommunitarismin mukaan yhteisöt perustuvat vastavuoroisten oikeuksien ja vastuiden tunnustamiseen. Oikeistolainen kommunitarismi perustuu taas näkemykseen auktoriteettien ja vakiintuneiden arvojen kunnioituksesta yhteisön välttämättömänä pohjana. Yhteistä kaikille kommunitaristisille suuntauksille kuitenkin on näkemys siitä, että yksilöt muodostuvat ja muotoutuvat yhteisönsä osana ja siksi ovat sille ”velassa”. Tämän näkemyksen vuoksi kommunitarismin kaikki muodot ovat ristiriidassa liberaalin individualismin kanssa.⁴⁸

Kommunitarismin käsitteen vaikeaselkoisuutta selittää sen kaksijakoinen luonne. Yhtäältä kommunitarismin voidaan nähdä viittaavan 1980-luvun alkupuolella kehittyneeseen

⁴⁵ Ks. esim. Khatchadourian 1999, 8; Tam 1998, 25; Mulhall & Swift 1992, xvii.

⁴⁶ Etzioni 2013.

⁴⁷ Hellsten 1999.

⁴⁸ Heywood 2003, 316.

yhteiskunnallisen filosofian suuntaukseen, jonka tarkoituksena ei ollut puuttua käytännön poliittiseen toimintaan, vaan kritisoida teoreettisella tasolla liberalismiin yksilökäsitystä. Tämän suuntauksen tärkeimpiä hahmoja olivat Michael Sandel, Alisdair McIntyre, Charles Taylor ja Michael Walzer. He pyrkivät argumentoimaan niin sanotun yhteisen hyvän (common good) yhteiskunnallisesta tärkeydestä suhteessa aikalaisliberalistien ja -libertaristien kannattamiin yksilön oikeuksiin ja autonomiaan.⁴⁹ Tätä kommunitarismiin suuntausta kutsun Sirkku Hellsteniä lainaten meta-kommunitarismiksi⁵⁰.

Toisaalta kommunitarismista puhuttaessa voidaan tarkoittaa myös 1990-luvun alkupuolella alkunsa saanutta käytännön politiikkaan vaikuttamaan pyrkinyttä liikettä, joka pohjasi ajattelunsa vahvasti aikaisempaan kommunitaristiseen filosofiaan soveltaen kuitenkin sitä käytännön politiikkavaihtoehtojen perustelemiseen. Tämä liike lähti alun perin liikkeelle Yhdysvalloista, ja sen keskeisiä hahmoja ovat Amitai Etzioni ja William A. Galston.⁵¹ Tästä suuntauksesta Hellsten käyttää nimitystä ”yhteiskunnallinen kommunitarismi”.⁵²

Tämä kaksijakoinen luonne vaikuttaa Hellstenin mukaan hämärtävästi kommunitarismiin käsitteen sisältöön ja sen ideologiseen luonteeseen siksi, että jos meta-kommunitarismiin näkemys yhteisöjen merkityksestä yksilöiden arvojen ja moraalin kehittämisessä hyväksytään, tarkoittaa se väistämättä sitä, että ”yhteiskunnallisten kommunitaristien preskriptiivinen yhteiskuntaideaali relativoituu ja redusoituu kussakin yhteiskunnassa kulloinkin vaikuttavaan poliittiseen perinteeseen ja siihen liittyviin yhteisiin arvoihin.”⁵³ Käytännön politiikkaan vaikuttamaan pyrkivien yhteiskunnallisten kommunitaristien pyrkimykset ja näkemykset esimerkiksi moraalista ja arvoista vaihtelevat siten väistämättä sen yhteisön ja yhteiskunnan mukaan, jossa yksilöt elämänsä viettävät. Tämä ominaisuus selittää osin sen, miksi kommunitaristit ovat päätyneet huomattavan vaihteleviin käytännön johtopäätöksiin esimerkiksi Itä-Aasiassa ja Yhdysvalloissa⁵⁴.

Hellstenin näkemys kommunitarismiin jakautumisesta meta-kommunitarismiin ja yhteiskunnalliseen kommunitarismiin on tämän tutkimuksen kannalta oleellinen kahdella tavalla. Yhtäältä se antaa tukea ideologioiden tutkimiselle operatiivisella ja fundamentaalilla

⁴⁹ Etzioni 2013.

⁵⁰ Hellsten 1999.

⁵¹ Etzioni 2013; Hellsten 1999.

⁵² Hellsten 1999.

⁵³ Mt.

⁵⁴ Etzioni 2013.

tasolla, jolloin yhteiskunnallinen kommunitarismi edustaa ensin mainittua ja meta-kommunitarismi jälkimmäistä tasoa. Toisaalta se myös määrittelee sen, että operatiivisen tason kommunitarismia tarkasteltaessa vertailukohteen on edustettava Iso-Britannian kommunitaristista ajattelua, kun taas fundamentaalin tason vertalukohde voi olla Iso-Britannian ulkopuolelta.

Yhteiskunnallisen kommunitarismin osalta tukeudun Henry Tamin ajatteluun. Henry Tam on yksi Iso-Britannian kommunitaristisen liikkeen johtohahmoista. Hän on toiminut 90-luvun lopulla Iso-Britannian kommunitaristisen foorumin puheenjohtajana sekä toimii tällä hetkellä Cambridgen yliopiston nuorten osallistumis- ja demokratiafoorumin johtajana. Kirjallisessa tuotannossaan Tam on perehtynyt syvällisesti kommunitarismiin ja siihen läheisesti liittyviin ilmiöihin, kuten yhteistoiminnalliseen ongelmanratkaisuun, osallistavaan demokratiaan ja kansalaisuuden kehittämiseen.⁵⁵

Kirjassaan "Communitarianism: a New Agenda for Politics and Citizenship" Tam pyrkii esittämään kommunitaristisen vaihtoehdon niin autoritaristisille kuin individualistisillekin ideologioille, joiden väliin hän näkee kommunitarismin sijoittuvan. Tämän vaihtoehdon keskiössä on poliittisten ja sosiaalisten käytäntöjen muuttaminen kestävää yhteisöllistä elämää edistäviksi. Halutunlaisen kehityksen aikaansaamiseksi kommunitaristit kannattavat vallitsevien yhteiskunnallisten olojen ja asenteiden muutosta niin sanottujen inklusiivisten yhteisöjen rakentamiseksi. Inklusiivisella Tam tarkoittaa sellaista yhteisöä, joka kunnioittaa kolmea keskeistä kommunitaristista periaatetta.⁵⁶

Ensimmäinen näistä periaatteista on yhteistoiminnallisen tutkimisen (co-operative enquiry) periaate, joka pyrkii antamaan vastauksen siihen, miten erilaisia esitettyjä väitteitä todellisuudesta pitäisi arvioida. Sen perustana toimii kulloiseenkin asiaan perehtyneiden toimijoiden välinen keskustelu, jolloin väitteiden objektiivisuus voidaan varmistaa osallistujien välisellä avoimella kommunikaatiolla. Yhteiskunnallisen tutkimisen ehtoihin kuuluu relevantin informaation saatavuus kaikille osallistujille samoin kuin mahdollisuus omien näkemysten esittämiseen ja muiden esittämien näkemysten kyseenalaistamiseen ilman

⁵⁵ Tam 1998, kansi.

⁵⁶ Mt., 7.

pelkoa painostuksesta sekä mahdollisuus muodostaa yhteisen keskustelun pohjalta yleisesti hyväksytty päätös kyseessä olevien väitösten pätevyydestä.⁵⁷

Toisen kommunitaristinen, niin sanotun vastavuoroisen velvollisuuden (mutual responsibility) periaate vaatii yhteisön kaikkia jäseniä edesauttamaan toistensa pyrkimyksiä yhteisten arvojen noudattamiseen. Kommunitaristien näkemyksen mukaan historiaa tarkasteltaessa on erotettavissa ainakin neljä ”syvästi arvostettua inhimillisen kokemuksen tyyppiä”. Nämä neljä tyyppiä ovat 1. rakkauden, välittämisen, ystävyys ja intohimon kokemukset sisältävä rakkauden arvo, 2. esimerkiksi ymmärryksen, itsenäisen ajattelun ja harkittujen todisteiden perusteella tehdyn päätöksenteon sisältävä viisauden arvo, 3. oikeudenmukaisuuden arvo ja 4. henkilökohtaisen potentiaalinen ymmärryksen ja kehittämisen, itsestään nauttimisen, itsekunnioituksen ja tyytyväisyyden sisältävä tyydytyksen arvo (value of fulfilment). Nämä neljä arvoa muodostavat pohjan vastavuoroisten velvollisuuksien määrittelemiselle kanssaeläjiä kohtaan, ja tämän perusteella mitkä tahansa näiden arvojen kanssa ristiriidassa olevat toimet voidaan yhteisön toimesta kyseenalaistaa ja estää. Vastavuoroisen velvollisuuden periaatteen noudattaminen toimisi yhteisön ja yhteiskunnan sisäisen koheesion ja moraalien ylläpitämisen lisäksi myös laajemmassa mittakaavassa yhteiskuntien välisten moraalisten siteiden ylläpitäjänä.⁵⁸

Vastavuoroisen velvollisuuden periaatteen noudattaminen johtaa muun muassa siihen, että yhteisö pitää huolen sellaisista jäsenistä, jotka eivät kykene itsestään huolta pitämään, päätökset tehdään todisteiden ja jäsenten koherentin päättelyn perusteella ja yhteisö antaa jäsenten tavoitella omia tavoitteitaan, jos ne eivät ole ristiriidassa yhteisten arvojen kanssa. Tam korostaa velvollisuuksien osalta erityisesti verotuksen merkitystä todeten, että verojen maksaminen on yksi keskeisimmistä poliittisista velvollisuuksista. Hän kuitenkin näkee, että samoin kuin monia muita instituutioita, myös verotusta on muutettava kansalaisten osallistumista lisääväksi, esimerkiksi osallistamalla kansalaisia verotusta koskevaan päätöksentekoon.⁵⁹

Kolmas kommunitaristinen periaate, jota yhteisön on noudatettava ollakseen inklusiivinen, on kansalaisten osallistumisen periaate. Sen keskeisen ajatuksen mukaan ihmisten on kyettävä osallistumaan kaikkien heihin vaikuttavien valtarakenteiden toimintaan tasavertaisina

⁵⁷ Tam 1998, 12–13.

⁵⁸ Mt., 14–16.

⁵⁹ Mt., 14–15, 145–147.

kansalaisina. Tätä prosessia hän kutsuu valtasuhteiden demokratisoimiseksi. Valtarakenteilla tässä yhteydessä tarkoitetaan esimerkiksi paikallisviranomaisia, kouluja, valtionhallinnon virastoja ja laitoksia sekä monikansallisia yrityksiä. Poliittisen toiminnan on tähdättävä kansalaisten osallistamiseen päätöksentekoprosessien uudistamiseen oppimisen ja arvioinnin kautta, joiden pohjalta kansalaiset kehittävät käsityksen siitä, kuinka näitä prosesseja on muutettava. Vaikuttamismahdollisuuksien luomiseksi on kansalaisten edestä poistettava sellaiset rakenteet, jotka estävät kansalaisia pääsemästä käsiksi tietoon, esittämästä omia ja kyseenalaistamasta muiden ehdotuksia sekä osallistumasta päätöksentekoprosesseihin. Hän erikseen mainitsee tässä yhteydessä myös kulttuuriset esteet, jotka pyrkivät heikentämään joidenkin ihmisryhmien itseluottamusta osallistumisen suhteen.⁶⁰

Tamin näkemysten mukaiset uudistukset pyrkivät säilyttämään valtion toiminnan keskeisenä kansalaisten harjoittaman politiikan elementtinä, mutta muuttamaan sitä avoimempaan ja hajautetumpaan suuntaan. Vaikka kommunitaristisilla standardeilla tarkasteltuna useimmat valtion elimet ovat liian autoritaarisia luonteeltaan, ei Tamin mukaan vastaus tähän ongelmaan löydy valtion toiminnan karsimisesta. Päinvastoin hän näkee tarpeelliseksi kansalaisten aktiivisen toiminnan vahvistuvan yksityistämiskehityksen torjunnassa.⁶¹

Markkinoihin ja individualismiin perustuvien poliittisten järjestelmien ongelmat kiteytyvät Tamin mukaan niiden yhteisöllisyyttä tuhoavaan luonteeseen. Yksilöt, jotka omaavat enemmän taloudellisia resursseja kuin muut, ovat väistämättä etuoikeutetussa asemassa myös suhteessa poliittiseen päätöksentekoon esimerkiksi yksityisten lahjoitusten, median hallinnan sekä tarjoamiensa työpaikkojen, investointien ja hankintojen kautta saadun vaikutusvallan kautta. Lisäksi Tam näkee tällaisen järjestelmän nostavan väistämättä itsekkyyden hyväksyttävyyttä moraalisenä ohjenuorana ja täten toimivan yhteiskunnan moraalisen rappion lähteenä.⁶²

Yrityssektorin ”kohtuullinen” vapaus suhteessa valtioon on Tamin mukaan kuitenkin tarpeellista, jotta yritykset pystyvät toimimaan tehokkaasti. Tämän vapauden vuoksi kansalaisten poliittisen toiminnan alaa on laajennettava valtion toiminnan ulkopuolelle, jotta he kykenevät vaikuttamaan myös yritysten toimintaan. Kuten ajoittainen äänestäminen vaaleissa on riittämätön takaamaan kansalaisille todellista päätösvaltaa valtiosektorilla, ei

⁶⁰ Tam 1998, 17–19.

⁶¹ Mt., 146.

⁶² Mt., 3–4.

myöskään ostopäätöksen tekeminen tai tekemättä jättäminen riitä takaamaan kansalaisille todellista valtaa suhteessa yrityssektoriin. Käytännössä kommunitaristien tarkoituksena on kehittää kansalaisten ja yritysten välille uudenlaista kumppanuutta, jolloin sellaiset henkilöt, joihin yrityksen toiminta vaikuttaa (esim. työvoima, sijoittajat ja paikalliset asukkaat) pääsisivät osaltaan vaikuttamaan esimerkiksi yrityksen sisäiseen keskusteluun ja tätä kautta yrityksen toimintaan. Tarkoituksena on siis kehittää yrityksiäkin toimimaan ”inklusiivisten yhteisöjen” periaatteiden mukaisesti.⁶³

Tam suhtautuu kriittisesti taloudelliseen globalisaatioon, mutta näkee globalisaation sosiaalisen puolen tarpeellisena kommunitaristiselle teorialle. Globaali markkinakilpailu johtaa hänen mukaansa siihen, että työt menevät sinne, missä ne tehdään pienimmällä palkalla ja heikoimmissa työoloissa, mikä samalla heikentää köyhimpien kansalaisten poliittista asemaa työpaikkojen epävarmuuden ja siitä johtuvan heikkoihin palkkoihin ja olosuhteisiin myöntymisen vuoksi. Kansainvälisen kilpailun vuoksi myös kehittyneet maat joutuvat heikentämään heikompiensa kansalaistensa asemaa ylläpitääkseen matalapalkkaista ja joustavaa työvoimareserviä. ”Inklusiivisten yhteisöjen” kehittäminen ja valtasuhteiden demokratisointi länsimaissa erityisesti monikansallisten yritysten suhteen johtaisi positiiviseen kehitykseen köyhemmissä maissa niin yhteiskunnallisesti kuin taloudellisesti. Ajattelu, jossa maiden kansallinen etu määritellään etulyöntiasemaksi suhteessa muihin maihin, on Tamin mukaan lopetettava ja sen sijaan kansainvälisten järjestöjen, kuten Yhdistyneiden kansakuntien ja Euroopan parlamentin, toimintaa on uudistettava huomattavasti demokraattisempaan ja yhteisöjä osallistavampaan suuntaan.⁶⁴

Fundamentaalisella tasolla kommunitarismien käsittely on hieman ongelmallisempaa, sillä meta-kommunitarismia edustavien yhteiskuntafilosofien näkemykset eivät muodosta kovinkaan yhtenäistä teoriaa⁶⁵. Olen tässä tutkimuksessa päättänyt valitsemaan Michael Sandelin näkemykset edustamaan kommunitarismien fundamentaalia puolta siitä syystä, että hänen vuonna 1982 julkaistu kirjansa ”Liberalism and the Limits of Justice”, joka keskittyi Rawlsin edustaman liberalismien kritiikkiin, synnytti keskustelun kommunitarismista erillisenä ideologiana⁶⁶. Aloitan tämän kommunitarismien fundamentaalin puolen erittelyn Rawlsin teoreettisten lähtökohtien esittelyllä, jonka jälkeen käyn läpi Sandelin kritiikin pääkohdat

⁶³ Tam 1998, 170–176.

⁶⁴ Mt., 107–108, 255–257.

⁶⁵ Mulhall & Swift 1992.

⁶⁶ Mt., 40.

hänen artikkelinsa "The Procedural Republic and the Unencumbered Self" (1984) pohjalta. Pääasiallisena lähteenä kommunitarismien fundamentaalien puolen erittelyssä käytän kuitenkin Sandelin myöhempiä teoksia "Democracy's Discontent: America in Search of a Public Philosophy" (1996), koska hän keskittyy siinä esittelemään näkemyksiään laajemmin kuin nykyliberalismin kritiikin kautta.

John Rawls esitti kuuluisan oikeudenmukaisuusteoriaansa vuonna 1971 ilmestyneessä kirjassaan "A Theory of Justice". Oikeudenmukaisuusteoria jatkoi aikaisempien yhteiskuntasopimusteoreetikkojen, kuten Locken, Rousseau'n ja Kantin perinnettä, mutta pyrki nostamaan yhteiskuntasopimuksen abstraktimmalle ja yleistettävämmälle tasolle. Rawls kuvailee johtoajatukseseen sellaisen alkusopimuksen, joka koskee "yhteiskunnan perusrakenteen oikeudenmukaisuusperiaatteita". Nämä periaatteet ovat sellaisia, jotka omaa etuaan ajattelevat järkevät ja vapaat ihmiset hyväksyvät "yhteenliittymisensä perusehtojen määritelmäksi tasa-arvoisessa lähtöasetelmässä", ja ne säätelevät kaikkia alkusopimuksen jälkeisiä sopimuksia ja näin määrittelevät esimerkiksi mahdolliset sosiaalisen yhteistoiminnan muodot ja yhteiskuntajärjestelmät. Lähestymistapaansa Rawls kutsuu "oikeudenmukaisuudeksi reiluna pelinä" (justice as fairness).⁶⁷

Rawlsin teorian lähtökohtana on tasa-arvoinen "alkuasema", joka tavallaan vastaa useissa muissa yhteiskuntasopimusteorioissa esiintynyttä luonnontilaa. Alkuasema on täysin hypoteettinen tila, jossa ihmiset eivät vielä tiedä omaa yhteiskunnallista ja sosiaalista asemaansa eikä luontaisia kykyjään, älykkyyttään eikä muitakaan piirteitään. Osapuolet eivät myöskään tiedä omia näkemyksiään tai taipumuksiaan. Tällöin oikeudenmukaisuuden periaatteet päästään valitsemaan "tietämättömyyden verhon" takana, jolloin ne ovat osapuolten hyväksymän reilun sopimuksen tulos. Alkuasemassa sovitut oikeudenmukaisuuden periaatteet toimivat siis kaiken sitä seuraavan päätöksenteon, kuten perustuslain ja lainsäädäntöelimien perustana. Tällaisen päätöksenteon tuloksena Rawls väittää ihmisten valitsevan kaksi perusperiaatetta, joista

"ensimmäinen vaatii perusoikeuksien ja -velvollisuuksien tasajakoa, kun taas toinen edellyttää, että sosiaalisen ja taloudellisen eriarvoisuuden ilmaukset, kuten esimerkiksi erisuuri varallisuus ja määräysvalta ovat oikeudenmukaisia vain, jos niistä koituu korvaavia etuja kaikille ja erittäinkin huono-osaisimmille yhteiskunnan jäsenille".⁶⁸

⁶⁷ Rawls 1988, 19; ks. myös Rawls 1971.

⁶⁸ Rawls 1988, 20–21.

Sandelin kommunitaristinen kritiikki kohdistuu tähän Rawlsin hypoteettiseen alkuasemaan, siinä valittaviin oikeudenmukaisuuden periaatteisiin ja tästä asemasta väistämättä johtuviin näkemyksiin oikeudenmukaisuuden ja hyödyn välisestä suhteesta sekä ihmiskuvasta. Hänen mukaansa alkuasemassa valittavat oikeudenmukaisuuden periaatteet edellyttävät oikeudenmukaisuuden etusijaa suhteessa hyötyyn ja täten tietynlaista ihmiskuvaa. Sandel kutsuu tätä ihmiskuvaa ”kiinnittymättömäksi yksilöksi” (unencumbered self) ja tarkoittaa sillä näkemystä yksilöistä itsenäisinä ja tärkeimpinä suhteessa kaikkiin päämääriin ja tarkoitukseen. Tällöin on aina erotettava ne arvot, joita yksilöllä on, siitä henkilöstä, joka hän on ja suljettava pois laskuista niin sanotut ”perustavanlaatuiset päämäärät”. Tämä väistämättömyys johtuu siitä, ettei mikään rooli tai sitoumus voi määritellä yksilöä niin täydellisesti, että hän ei kykenisi käsittämään itseään ilman sitä. Niinpä kiinnittymättömälle yksilölle tärkeintä eivät ole ne päämäärät, jotka hän valitsee, vaan kyky ja mahdollisuus niiden valitsemiseen itsenäisesti. Vain jos yksilö on ensisijainen suhteessa kaikkiin päämääriin, voi oikeudenmukaisuus olla ensisijainen suhteessa hyötyyn. Vain jos yksilön identiteetti ei ole koskaan sidottu niihin tavoitteisiin ja kiinnostuksen kohteisiin, joita hänellä sillä hetkellä on, voidaan yksilö nähdä valintoihin kykenevänä, vapaana ja itsenäisenä toimijana.⁶⁹

Rawlsin ihmiskäsityksellä on Sandelin mukaan merkitystä myös sen suhteen, minkälaisia yhteisöjä kiinnittymättömät yksilöt voivat muodostaa. Hän erottaa toisistaan yhteistyöhön perustuvan yhteisön (cooperative community) ja konstitutiivisen yhteisön (constitutive community), joista ensimmäinen perustuu vapaiden yksilöiden vapaaehtoiseen yhteistyöhön ja on täten mahdollinen yhteisömuoto kiinnittymättömien yksilöiden kannalta. Jälkimmäisellä Sandel tarkoittaa sellaista yhteisöä, joka perustuu sellaisiin moraalisiin ja perinteistä kumpuaviin jäsenten välisiin sidoksiin, jotka ovat olleet olemassa ennen kuin yksilö on yhteisöön liittynyt. Tällainen yhteisö kiinnittyisi jäseniensä identiteettiin heidän intressiensä lisäksi täten yhdistäen heidät perusteellisemmalla tavalla kuin yhteistyöhön perustuvat yhteisöt, minkä vuoksi konstitutiivinen yhteisö ei siis ole mahdollinen Rawlsin näkemyksen mukaisille kiinnittymättömille yksilöille.⁷⁰

⁶⁹ Sandel 1984. On huomautettava, että Sandel puhuu minä-muodossa, jolloin ”kiinnittymättömän minuus” tai ”kiinnittymättömän minä” olisivat kenties osuvampia käännöksiä. Olen kuitenkin päättänyt käyttää termiä yksilö, sillä se sopii mielestäni paremmin suomen kieleen ja tekee asian helpommin ymmärrettäväksi. On kuitenkin mahdollista, että tämä käännös muuttaa filosofisia konnotaatioita merkittävästikin, vaikka en itse ole tämän suhteen ongelmia huomannut.

⁷⁰ Mt.

Sandelin lähtökohtana toimii republikaanisen teorian sovellus, jonka hän näkee kilpailleen nykyään julkista keskustelua hallitsevan liberalismien version kanssa vielä 1900-luvun alkupuolella. Republikaanisen teorian vapauskäsitteen mukaan vapaus on läheisessä yhteydessä itsehallintoon ja sen jakamiseen yhteisön jäsenten kanssa. Tällöin poliittisen yhteisön jäsenten tehtävänä on osallistua ”yhteistä hyvää” koskevaan keskusteluun ja auttaa toiminnallaan yhteisöä muovaamaan kohtaloaan. Vapaus kumpuaa Sandelin mukaan yhteisön itsehallinnosta, sillä republikaaninen vapauskäsite näkee yksilön olevan vapaa, mikäli hän kuuluu poliittiseen yhteisöön, joka kontrolloi omaa kohtaloaan ja kykenee osallistumaan kyseistä yhteisöä koskevaan päätöksentekoon. Toteutuakseen tällä tavalla itsehallinto vaatii kansalaisten aktiivisen toiminnan ja deliberaation lisäksi myös tietoa yhteisön jäsenille julkisia asioita koskien, yhteenkuuluvuuden tunnetta yhteisön jäsenten välillä ja moraalista sidettä jäsenten ja yhteisön välillä. Yhteisön jäsenillä tulee myös olla, tai heidän tulee pyrkiä hankkimaan, itsehallintoa tukevia ominaisuuksia ja kansalaishyveitä. Näistä seikoista johtuen republikaaninen teoria ei voi olla neutraali niitä arvoja ja tavoitteita kohtaan, joita yhteisön jäsenet valitsevat.⁷¹

Sandelin näkemys oikeuksista ja velvollisuuksista noudattaa vapauskäsitteen asettamia reunaehdoja. Siinä missä liberaali teoria pyrkii määrittelemään oikeudet sellaisten periaatteiden mukaan, jotka suhtautuvat erilaisiin yhteistä hyvää koskeviin näkemyksiin neutraalisti, republikaaninen poliittinen teoria perustuu ennalta määrättyyn näkemykseen hyvästä yhteiskunnasta, jota Sandel nimittää itsehallinnolliseksi tasavallaksi (self-governing republic). Tämän näkemyksen mukaan yhteinen hyvä on sidoksissa itsehallintoon, ja sen ideaaliin tähtäävän yhteisön on pyrittävä kehittämään itsehallintoa tukevia piirteitä yhteisön jäsenissä, kuten esimerkiksi ymmärrystä poliittisista asioista, yhteenkuuluvuuden tunnetta, moraalista sidosta suhteessa yhteisöönsä ja kokonaisuuden huomioonottamista päätöksenteossa.⁷²

Tässä tutkimuksessa kommunitarismi käsitetään Tamin ja Sandelin näkemysten pohjalta ideologiaksi, joka operatiivisella tasollaan pyrkii edistämään kansalaisten vaikutusvaltaa kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja siirtämään päätöksenteon painopistettä kansalliselta tasolta paikalliselle tasolle. Yhtäältä pyrkimyksenä on demokratisoida kaikki yhteisön jäseniin vaikuttavat valtasuhteet, jolloin heillä olisi vaikutusvaltaa nykyisen

⁷¹ Sandel 1996, 4–7, 25–26.

⁷² Mt., 5–7.

poliittisen järjestelmän ulkopuolella oleviin instansseihin, kuten yrityksiin. Toisaalta demokraattisen päätöksenteon tapaa on muutettava deliberatiivisempaan suuntaan, jotta kansalaiset voisivat vastavuoroisen kanssakäymisen kautta määritellä yhteisön tavoitteet. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi kommunitarismi vaatii yhteisön jäsenille oikeutta päästä käsiksi päätöksenteon kannalta oleelliseen informaatioon. Ihmisyhteisöjen väliseen globaaliin kanssakäymiseen kommunitarismi suhtautuu myöntämielisesti, kun taas taloudelliseen globalisaation suhtautuminen on huomattavasti varautuneempaa. Esimerkiksi vapaan kaupankäynnin palkkoja ja työehtoja heikentävää vaikutusta on kommunitarismin mukaan pyrittävä sääntelemään.

Fundamentaalisella tasolla tarkasteltuna kommunitarismi määrittelee yksilön vapauden olevan riippuvainen yhteisön itsehallinnosta ja yksilön mahdollisuuksista osallistua tasavertaisena jäsenenä sen toteuttamiseen. Oikeudet ja velvollisuudet ovat myös sidoksissa yhteisön itsehallintoon. Yksilöillä on oikeus osallistua deliberaatioon yhteisön yhteisestä hyvästä, perimmäisistä tavoitteista ja toimista näiden saavuttamiseksi. Tästä oikeudesta seuraavat velvoitteet muita yhteisön jäseniä kohtaan, joihin kuuluvat yhteisön itsehallinnon edesauttaminen auttamalla muita jäseniä osallistumaan yhteisöä koskevaan päätöksentekoon, toimimalla tämän päätöksenteon edellyttämällä tavalla esimerkiksi laittamalla yhteisön edun oman etunsa edelle, vahvistamalla yhteisön ja sen jäsenten välisiä moraalisia sidoksia sekä edesauttamalla kansalaishyveiden kehittymistä yhteisön sisällä. Oikeudenmukaisuus ja moraalit ovat fundamentaalisen tason kommunitarismissa riippuvaisia yhteisön itsehallinnosta, jolloin yhteisön sisäinen yhteistä hyvää ja perimmäisiä tavoitteita koskeva deliberaatio toimivat viimekädessä niiden lähteenä.

2.5. Uusliberalismi

Uusliberalismin käsitteen käyttö on yleistynyt huomattavasti viimeksi kuluneen kahdenkymmenen vuoden aikana yhteiskuntatieteellisessä akateemisessa keskustelussa, ja siitä on tullut keskeinen käsite esimerkiksi poliittisessa taloustieteessä ja kehitystutkimuksessa. Käsite on kuitenkin säilynyt täsmentymättömänä ja

iskulauseenomaisena, eikä sen sisällöstä ole syntynyt vilkasta tieteellistä väittelyä, saati selkeää konsensusta.⁷³

Boas ja Gans-Morse perehtyivät tarkemmin käsitteen tieteelliseen käyttöön käymällä läpi 148 aiheeseen liittyvää arvostetuissa tieteellisissä julkaisuissa vuosina 1990–2004 julkaistua tieteellistä artikkelia. He erittelevät kolme ongelmaa käsitteen aikaisemmassa tieteellisessä käytössä. Ensinnäkin ideologiselta kantilta tarkasteltuna uusliberalismin käsitteen ongelmana on se, että sitä on käytetty lähinnä markkinoiden vapautteen kriittisesti suhtautuvien tutkijoiden toimesta. Markkinoiden vapauden puolestapuhujat ovat välttäneet käsitettä sen markkinafundamentalismin radikaaliin muotoon viittaavan luonteen vuoksi ja ajautuneet käyttämään samoista teemoista puhuttaessa muita käsitteitä, kuten talouden sopeuttaminen ja talouden vakauttaminen. Toinen ongelma uusliberalismin käsitteessä on se, että sen tarkka määrittely on usein aiheutta käsittelevissä tutkimuksissa jätetty tekemättä, jopa sellaisissa empiirisissä tutkimuksissa, joissa termi toimii keskeisenä riippumattomana tai riippuvana muuttujana.⁷⁴

Nämä kaksi ensimmäistä ongelmaa käsitteen tieteellisen käytön kannalta ovat huomattavia. Ensimmäinen ongelma on tämän tutkimuksen kannalta puolestani ratkaistu, sillä aikaisemmissa Big Society -hankkeen ideologista luonnetta käsittelevissä tutkimuksissa uusliberalismia on käytetty keskeisenä käsitteenä. Jonkin muun käsitteen käyttäminen tässä tutkimuksessa uusliberalismin tilalla irrottaisi tutkimukseni tästä keskustelusta tai ainakin sotkisi tutkimusten välisiä yhteyksiä. Tämän vuoksi olen päättänyt pitäytyä käsitteen käytössä. Toinen ongelma taas on otettava huomioon pyrkimällä tässä tutkimuksessa mahdollisimman tarkkaan ja perusteltuun uusliberalismi-käsitteen määrittelyyn.

Kolmantena ongelmana Boas ja Gans-Morse pitävät sitä, että käsitettä käytetään eri tutkimuksissa useilla eri tavoilla. Heidän mukaansa termillä viitataan kansantaloustieteessä neljään toisistaan eroavaan ilmiöön. Ensinnäkin sitä käytetään puhuttaessa tietystä taloudellisten uudistusten joukosta, jotka pyrkivät talouden liberalisoimiseen, valtion taloudellisen roolin vähentämiseen sekä tiukan talouskurin ja makrotaloudellisen tasapainon aikaansaamiseen. Keinoja kyseisten tavoitteiden saavuttamiseksi ovat muun muassa hintasäätelyn poistaminen, pääomamarkkinoiden vapauttaminen, kaupankäynnin esteiden

⁷³ Boas & Gans-Morse 2009, 138–139.

⁷⁴ Mt., 140–143.

poistaminen, valtion omistamien yritysten ja omaisuuden yksityistäminen, budjettikurin aikaansaaminen ja valtiontukien vähentäminen.⁷⁵

Toiseksi käsitteellä viitataan kokonaisvaltaiseen kehitysmalliin, jolla on niin taloudellinen, sosiaalinen kuin poliittinenkin puoli. Talousongelmien ratkaisemisen lisäksi uusliberalistinen kehitysstrategia pyrkii tarjoamaan koherentin ohjeen kasvun ja modernisaation aikaansaamiseksi määräämällä talouden hoidon ohjeiden lisäksi oikeat roolit keskeisille yhteiskunnallisille instituutioille, kuten ammattiliitoille, yksityisille yrityksille ja valtiolle. Poliittinen puoli pyrkii pitämään huolta siitä, että annettuja ohjeita noudatetaan kaikkien osapuolten osalta. Tämä uusliberalistinen kehitysmalli eroaa huomattavasti aikaisemmasta valtiojohtoisesta kehitysstrategiasta, minkä vuoksi useat tutkijat näkevät sen käytännön toteutuksen väistämättä järjestävän uudelleen valtion ja yhteiskunnan välisiä suhteita.⁷⁶

Kolmanneksi uusliberalismilla voidaan tarkoittaa ideologiaa, jonka keskiössä ovat normatiiviset näkemykset yksilöiden suhteesta kollektiiveihin ja tietynlainen näkemys vapaudesta ylimpänä (overarching) sosiaalisena arvona. Siinä missä uusliberalistinen kehitysmalli on selkeä suunnitelma yhteiskunnan uudelleen järjestämiseksi, uusliberalistinen ideologia on yleisluontoisempi näkemys siitä, kuinka yhteiskunta pitäisi olla järjestetty. Viimeisenä uusliberalismi-käsitteen merkityksenä Boas ja Gans-Morse näkevät eräänlaisen akateemisen paradigman. Se koostuu positiivisista markkinoiden toimintaa koskevista oletuksista, minkä vuoksi se usein rinnastetaankin usklassiseen talousteoriaan.⁷⁷

Tämän kolmannen ongelman erittelyn kautta pääsemme hyvin käsiksi uusliberalismi-käsitteen määrittelyyn tämän tutkimuksen tarpeisiin. Tällöin huomio kiinnittyy kolmeen ensimmäiseen käsitteen käyttötapaan, sillä uusliberalismi akateemisena paradigmana ei ole tämän tutkimuksen kannalta oleellinen. Boasin ja Gans-Morsen näkemys ideologiasta poikkeaa tämän tutkimuksen määritelmästä siinä, että he määrittelevät uusliberalistiseksi ideologiaksi vain sen osan, jota tässä tutkimuksessa nimitetään ideologian fundamentaaliksi puoleksi. Kaksi ensimmäistä käsitteen käyttötapaa eli taloutta ja yhteiskuntaa koskevat reformit ja kehitysstrategiat taas kuvastavat ideologian käytännöllisempää puolta, jota tässä tutkimuksessa kutsutaan uusliberalistisen ideologian operatiiviseksi puoleksi. Boas ja Gans-

⁷⁵ Boas & Gans-Morse 2009, 143–144.

⁷⁶ Mt., 144.

⁷⁷ Mt., 144–145.

Morse avasivat edellä hieman tämän operatiivisen puolen luonnetta ja keskeisiä tavoitteita, mutta tutkimukseni tarpeisiin käsittelyä on vielä syvennettävä ja laajennettava.

David Harvey käsittelee kirjassaan ”Uusliberalismin lyhyt historia” ansiokkaasti uusliberalistisen ideologian leviämistä keskittyen erityisesti sen operatiiviseen puoleen. Harvey määrittelee uusliberalismin erityisen talouskeskeiseksi poliittiseksi ideologiaksi, jonka perusajatus kiteytyy siihen, että valtion tehtävänä on luoda markkinoiden toiminnalle mahdollisimman vapaat olosuhteet ja sen jälkeen välttää markkinoiden toimintaan puuttumista viimeiseen saakka. Poliitiikka tavallaan muunnetaan taloudelle alistaiseksi toiminnaksi, jossa minimiin karsitun valtion tehtävä on vain ylläpitää väkivaltakoneiston avulla markkinoiden toimivuuden kannalta tärkeitä rakenteita, kuten yksityistä omistusoikeutta ja markkinoiden vapautta. Valtion tulee tarvittaessa pyrkiä laajentamaan taloudellista toimintaa luomalla markkinoita toimintojaan yksityistämällä sellaisille hallinnon aloille, joissa sitä ei vielä ole. Näistä esimerkkeinä mainitaan koulutus, terveydenhuolto, sosiaaliturva ja vesihuolto.⁷⁸

Syinä uusliberalismin nihkeään suhtautumiseen valtion toimintaa kohtaan ovat markkinoiden tehokkuutta häiritsevä valtion kykenemättömyys tulkita oikein markkinasignaaleita, valtion toiminnan synnyttämä byrokratia, joka heikentää palveluiden laatua ja tehokkuutta sekä etenkin demokraattisissa valtioissa erilaisten eturyhmien kyky käyttää valtiota omien etujensa ajamiseen. Uusliberalismin negatiivinen suhtautuminen enemmistöpäätöksiin ja demokraattiseen päätöksentekoon ulottuu tätäkin syvemmälle, sillä ne uhkaavat mahdollisesti niitä yksilöiden vapauksia ja oikeuksia, joita uusliberalistit pyrkivät puolustamaan. Tästä syystä he pyrkivät siirtämään päätöksentekoa demokraattisesti hallinnoitujen instituutioiden ulkopuolelle ja puoltavat vahvasti toimeenpano- ja tuomioelinten valtaa suhteessa demokraattisten elinten valtaan.⁷⁹

Uusliberalismin suhtautuminen erilaisiin järjestöihin ja kollektiiveihin on ristiriitaista. Yhtäältä yksilöiden vapauden maksimointi aiheuttaa sen, että ihmiset ovat vapaita valitsemaan ne yhteisöt ja instituutiot, joihin he haluavat kuulua, mutta toisaalta uusliberalismi suhtautuu negatiivisesti vahvoihin kollektiivisiin instituutioihin. Tämä ristiriita johtaa siihen, että uusliberalistisessa ajattelussa esimerkiksi hyväntekeväisyysjärjestöihin suhtaudutaan positiivisesti, kun taas ammattiliittojen toimintaa pidetään haitallisena. Harvey

⁷⁸ Harvey 2008, 2.

⁷⁹ Mt., 7, 82–84, 99.

näkee ristiriidan liittyvän uusliberalistien epäluuloon demokraattista päätöksentekoa kohtaan.⁸⁰ Yksilöiden vapaus muodostaa ammattiliittoja ja liittyä niihin on väistämättä ristiriidassa markkinoiden vapauden kanssa. Suhtautuessaan negatiivisesti ammattiliittojen toimintaan uusliberalismi asettaa siis viimekädessä markkinoiden vapauden yksilönvapauden edelle.

Uusliberalistisen teorian mukaan jokaisen yksilön tulisi olla vastuussa omista toimistaan ja omasta hyvinvoinnistaan. Periaate pätee niin koulutukseen, terveydenhuoltoon, eläkkeisiin kuin sosiaalipalveluihinkin. Yksilön menestys tai menestymättömyys tulkitaan johtuvan hänen henkilökohtaisista kyvyistään vallitsevan yhteiskuntajärjestelmän ja esimerkiksi siihen sisältyvien luokkarajoitteiden sijaan. Tämän yksilökeskeisyyden vuoksi Harvey näkee merkityksellisen yhteisöllisen elämän ja uusliberalistisen ideologian sopivat heikosti yhteen.

81

Markkinoiden vapaudesta johtuviin tuloeroihin uusliberalistit suhtautuvat positiivisesti. Heidän näkemyksensä mukaan vauraus valuu alaspäin, jolloin rikkaiden rikastuminen johtaa korkeampaan elintasoon myös yhteiskunnan alemmissa kerroksissa. Tämän efektin vuoksi he näkevät markkinoiden vapauden ja vapaan kaupankäynnin olevan tehokkain tapa köyhyyden poistamiseen niin maiden sisällä kuin globaalistikin. Uusliberalistinen teoria suhtautuu myös taloudelliseen globalisaatioon erittäin positiivisesti. Valtioiden on luovutettava määräysvaltansa tavaroiden ja pääoman liikkuvuuden suhteen globaaleille markkinavoimille poistamalla kaikki kansainvälisen kaupan esteet (esim. tullimaksut, rangaistusverot, yhteiskunnallinen suunnittelu ja ympäristövalvonta), pois lukien sellaiset alat, jotka voidaan nähdä ”kansallisen edun” kannalta ratkaisevan tärkeinä. Kansainvälisen kilpailun vapauttaminen johtaa tehokkuuden lisääntymiseen, hintojen alenemiseen ja inflaatioalttiuden vähenemiseen. Kansainväliset yhteistyöjärjestöt, kuten johtavien teollisuusmaiden muodostama G8 ja maailmankauppajärjestö WTO ja vapaakauppasopimukset ovat uusliberalisteille tärkeitä, sillä niiden avulla kansainvälisen kaupan vapauttamista voidaan ajaa ja lakien noudattamista valvoa.⁸²

Raymond Plant käsittelee kirjassaan ”The Neo-liberal State” uusliberalismin filosofista pohjaa keskeisten uusliberalismiin vahvasti vaikuttaneiden filosofien ja yhteiskuntateoreetikkojen,

⁸⁰ Harvey 2008, 83, 87.

⁸¹ Mt., 82–83, 87.

⁸² Mt., 82–84.

kuten esimerkiksi Friedrich von Hayekin, Ludwig von Misesin, James Buchananin ja Robert Nozickin kirjoitusten kautta. Näiden kirjoitusten yhtäläisyyksien ja eriävyyksien kautta hän pyrkii löytämään uusliberalistisen ideologian oleelliset näkemykset koskien esimerkiksi käsityksiä vapaudesta, sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta ja oikeuksista, jotka hän nimeää keskeisiksi käsitteiksi uusliberalistisen teorian koherenttiuden kannalta.⁸³ Plantin filosofinen ja laaja-alainen lähestymistapa tekee hänen näkemyksistään erittäin hyvän lähtökohdan uusliberalistisen ideologian fundamentaalien puolen käsittelyyn tässä tutkimuksessa.

Raymond Plant näkee laillisuusperiaatteen (Rule of Law) olevan uusliberalistisen teorian keskeisin komponentti, joka määrittelee uusliberalismin suhtautumisen ja näkemykset valtion luonteesta ja optimaalisesta roolista. Tällä tavoin näkemys laillisuusperiaatteen asemasta vaikuttaa väistämättä myös uusliberalistien näkemyksiin vapauden luonteesta, sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta, julkisen vallan ja markkinoiden suhteesta, oikeuksien ulottuvuudesta (Scope of Rights), kansalaisyhteiskunnasta ja vapaaehtoistoiminnasta sekä ihmisluonnosta ja altruismista.⁸⁴ Morfologisen analyysin näkökulmasta Plant siis asettaa laillisuusperiaatteen uusliberalistisen ideologian käsittehierarkian huipulle, jolloin siihen sitoutuminen on se kriittinen seikka, joka määrittää suhtautumisen muihin käsittehierarkiassa alemmalla tasolla oleviin poliittisiin käsitteisiin.

Uusliberalismin suhtautumista laillisuusperiaatteeseen esitellessään Plant vertaa sitä oikeuspositivismiksi kutsuttuun oikeusfilosofian suuntaukseen. Siinä missä oikeuspositivismissa laki tunnustetaan sen lähteen perusteella, uusliberalismi pohjautuu näkemykseen, jossa lain tunnustaminen tapahtuu sen moraalisen sisällön vuoksi. Oikeuspositivistit näkevät, että lakeja voidaan käyttää monenlaisten sosiaalisten ja poliittisten tarkoituksien tavoitteluun, riippumatta tarkoituksien hyvydestä tai huonoudesta. Heille laillisuusperiaatteen tunnuspiirteet kuten esimerkiksi lakien julkisuus, takautuvasti voimaan tulevien lakien kielto ja lakien ristiriidattomuus ovat vain laillisuusperiaatteen tehokkuuden edellytyksiä. Uusliberalisteille lainsäädäntö taas on yhteydessä vapauden vapaan yhteiskunnan ideaaleihin, joihin kuuluvat muun muassa negatiivinen vapaus, menettelytapojen oikeudenmukaisuus (procedural justice) ja negatiiviset oikeudet.⁸⁵ Uusliberalismissa siis 'oikeiksi' laeiksi hyväksytään vain sellaiset lait, jotka ovat perustuvat

⁸³ Plant 2010, 1.

⁸⁴ Mt., 5.

⁸⁵ Mt., 251.

näihin vapaan yhteiskunnan ideaaleihin ja kuvastavat täten automaattisesti myös ideologian moraalista ideaalia.

Perustuslakiin vaikuttaessaan uusliberalistisen ideologian näkemys laillisuusperiaatteen merkityksestä voi rajoittaa demokraattisen päätöksenteon vaihtoehtoja varsinkin suhteessa sosiaalidemokraattiselle ideologialle luonteenomaisiin pyrkimyksiin, kuten sosiaalisen oikeudenmukaisuuden (social justice) kasvattamiseen. Plant pitää näkemystä sosiaalisesti oikeudenmukaisen hyvinvointivaltion ja laillisuusperiaatteen yhteensopimattomuudesta oleellisena teimana uusliberalistisessa ajattelussa. Ensinnäkin sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tavoittelu valtion taholta on väistämättä sellainen tavoite, jonka tavoitteluun lainsäädäntöä ei saa uusliberalistisen teorian mukaan käyttää, oli sosiaalinen oikeudenmukaisuus määritelty miten hyvänsä. Tämä johtuu siitä, että minkälainen sosiaalisen oikeudenmukaisuuden vaatimus tahansa johtaa valtion ja lainsäädännön kannalta sellaisten poliittisten ja sosiaalisten tarkoituserien määrittelyyn, jotka uusliberalistinen laillisuusperiaate kieltää. Toiseksi, jos lain tarkoituksena on jakaa hyödykkeitä kansalaisilleen esimerkiksi vaihtelevien tarpeiden mukaan, kohtelee se silloin kansalaisia epätasa-arvoisesti, mikä on uusliberalistien kannattaman laillisuusperiaatteen näkemyksen mukaan kiellettyä.⁸⁶ Plant esittää vielä muutamia syitä siihen miksi uusliberalistinen näkemys laillisuusperiaatteen sisällöstä ja sen asemasta on ristiriidassa sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja siihen pyrkimisen kanssa, mutta tämän tutkimuksen kannalta oleellista on todistaa ristiriidan olemassaolo, joten kaksi esimerkkiä riittävät.

Vapauden käsite ja sen sisältö ovat keskeisessä asemassa uusliberalistisen teorian kannalta. Laillisuusperiaate määrittää Plantin mukaan myös pitkälti vapauskäsitteen sisällön ja luonteen uusliberalistisessa ideologiassa. Samoin kuin uusliberalistisen valtio ja sen lakien, myös vapaus-käsitteen sisällön on oltava riippumaton suhteessa erilaisiin tarkoituseriin. Tällöin vapaus määrittyy väistämättä negatiiviseksi vapaudeksi, vapaudeksi pakkovallassa (coercion).⁸⁷

Vapauden lisäksi myös oikeudet (rights) määrittyvät väistämättä negatiivisiksi uusliberalistisessa ajattelussa. Tälle seikalle Plant näkee monia erilaisia perusteluita uusliberalistien ajattelussa, mutta näkee näitä perusteluita yhdistävän ”niukkuuden” (scarcity) teeman. Vain negatiiviset oikeudet voivat olla lähteenä kategorisille ja

⁸⁶ Plant 2010, 28, 84–85.

⁸⁷ Mt., 64.

ristiriidattomille velvollisuuksille. Yhtäältä tämä johtuu siitä, että velvollisuudet suhteessa negatiiviseen vapauteen ovat sellaisia, että niiden noudattaminen ei vaadi aktiivista toimintaa vaan yksin toiminnasta pidättäytymistä. Esimerkiksi kunnioittaakseen toisen henkilön omistusoikeutta toimijan ei tarvitse tehdä muuta kuin pidättäytyä esimerkiksi varastamasta henkilön omaisuutta, ja kunnioittaakseen hänen oikeutta elämään toimijan tulee vain pidättäytyä tappamasta häntä. Nämä velvollisuudet ovat selkeitä ja kategorisia, sillä niiden toteutuminen tai toteutumattomuus on helposti todettavissa. Positiivisten oikeuksien (esim. oikeus terveydenhuoltoon, koulutukseen ja sosiaaliturvaan) aiheuttamat velvoitteet taas ovat luonteeltaan epäselvempiä, sillä niiden toteutuminen ei ole selkeästi osoitettavissa. Toisaalta oikeudet ja niistä seuraavat velvollisuudet voivat olla kategorisia vain siinä tapauksessa, että ne eivät vaadi resursseja. Sellaiset oikeudet ja velvollisuudet jotka vaativat resursseja vaativat myös poliittista tai oikeudellista tulkintaa, eivätkä täten voi olla kategorisia luonteeltaan. Tämän seikan vuoksi vain negatiiviset oikeudet ja velvollisuudet voivat olla kategorisia.⁸⁸

Ollakseen ristiriidattomia, oikeuksien tulee olla sellaisia, että kaikki voivat vaatia niitä samanaikaisesti, ja niistä kumpuavat velvoitteet ovat hoidettavissa tällaisessa tilanteessa. Koska positiiviset oikeudet ja niistä kumpuavat velvoitteet vaativat resurssien niukkuuden vuoksi niiden allokoimista ja sääntelyä, ne eivät täytä ristiriidattomien oikeuksien kriteereitä.⁸⁹ Plant käsittelee positiivisten ja negatiivisten oikeuksien suhdetta uusliberalistien niille asettamiin ristiriidattomuuden ja kategorisuuden kriteereihin vielä syvällisemmin, mutta tässä yhteydessä edellä käsiteltyt esimerkit riittänevät tekemään selväksi sen, miksi uusliberalistinen ajatusrakennelma vaatii oikeuksien ja niistä kumpuavien velvollisuuksien määrittelemistä negatiivisiksi.

Edellä esiteltyjen David Harveyn ja Raymond Plantin näkemysten kautta määrittelen uusliberalismin tässä tutkimuksessa operatiivisella tasolla ideologiaksi, jonka keskeisenä pyrkimyksenä on vähentää valtion ja julkisen sektorin painoarvoa suhteessa yksityiseen ja vapaaehtoissektoriin, siirtää päätäntävaltaa kollektiivisesta päätöksenteosta valtiosta riippumattomille instansseille (yritykset, riippumattomat oikeuselimet jne.) sekä edistää markkinoiden toimintaa ja laajentaa markkinoiden toiminta-aluetta niin maiden sisällä kuin maailmanlaajuisestikin. Fundamentaalisella tasolla uusliberalistinen ideologia määrittelee vapauden, oikeudet ja velvollisuudet negatiivisiksi sekä oikeudenmukaisuuden

⁸⁸ Plant 2010, 110.

⁸⁹ Mt., 110–111.

menetelmälliseksi oikeudenmukaisuudeksi. Nämä määritelmät muodostavat uusliberalismin moraalikäsityksen, joka pohjautuu viimekädessä uusliberalistiseen näkemykseen laillisuusperiaatteesta.

3. METODI JA AINEISTO

Retoriikka eli puhetaito on nykyään tapana jakaa kahtia klassiseen ja uuteen retoriikkaan. Klassisen retoriikan juuret ulottuvat aina antiikin Kreikkaan saakka, kun taas uusi retoriikka sai alkunsa 1900-luvun alkupuolella.⁹⁰ Tiedemaailman kiinnostus retoriikkaa kohtaan oli 1900-luvun alkuun tultaessa hiipunut lähes olemattomiin, ja sellaisena se pysyikin aina vuosisadan puoliväliin saakka, jolloin niin sanotun uuden retoriikan edustajat alkoivat elvyttämään ja huomattavissa määrin myös uudistamaan vuosisatoja vanhaa antiikin Kreikkaan saakka juontuvaa perinnettä. Uuden retoriikan tärkeimmiksi hahmoiksi voidaan nostaa Kenneth Burke, Chaïm Perelman ja Stephen Toulmin.⁹¹

Uusi retoriikka voidaan määritellä sellaiseksi ”argumentaatioteoriaksi, jonka kohteena ovat diskurssitekniikat, joiden tarkoituksena on herättää tai lisätä ihmismielten kannatusta hyväksynnän hankkimisen vuoksi esitetyille väitteille”⁹². Palonen ja Summa erittelevät argumentoinnin tutkimuksen suhteen kaksi mahdollisuutta, joihin tutkimus voi painottua, muodollisen ja retorisen suuntauksen. Ensin mainitussa tutkimus painottuu argumenttien pätevyyden analysointiin, kun taas retorisessa suuntauksessa tutkimuskohteen muodostavat retoriset keinot ja niiden merkitys vaikuttavuuden aikaansaajana.⁹³

Tutkimukseni ei kuitenkaan suoraan mahdu kumpaankaan näistä kategorioista, mutta näkisin kyseessä olevan muodollisen suuntauksen sovellutuksen, jossa mielenkiinnon kohteena ei ole argumenttien pätevyys, vaan ne argumentin taustalla olevat näkemykset, jotka hyväksymällä argumentit ovat päteviä. Toisin sanoen tavoitteena ei ole arvioida argumenttien paikkaansa pitävyyttä suhteessa mihinkään aineiston ulkopuoliseen tietoon, vaan pyrkiä analysoimaan niitä näkemyksiä, jotka ovat välttämättömiä koko aineiston ja siinä esitettyjen yksittäisten argumenttien sisäisen logiikan ymmärtämisen vuoksi.

Jari Eskola jakaa laadullisen tutkimuksen teorialähtöiseen, teoriasidonnaiseen ja aineistolähtöiseen tutkimukseen. Aineistolähtöisen analyysin tavoitteena on konstruoida teoria tutkimuksessa käytetystä aineistosta, kun taas teorialähtöisessä tutkimuksessa lähtökohtana toimii teoria, jonka kautta aineistoa tarkastellaan ja jonka paikkansa pitävyyttä palataan aineiston käsittelyn jälkeen arvioimaan. Teoriasidonnaisesta analyysistä taas on

⁹⁰ Palonen & Summa 1996, 10.

⁹¹ Mt., 51–52.

⁹² Perelman 2013.

⁹³ Palonen & Summa 1996, 10–11.

kyse silloin kun analyysissä on ”teoreettisia kytkentöjä, mutta se ei suoraan nouse teoriasta tai pohjaudu teoriaan”.⁹⁴ Tämä tutkimus edustaa teoriasidonnaista tutkimusta, sillä lähtökohtana ei ole mitään yhtenäistä ennalta määrättyä teoriaa, mutta aihepiirin aikaisemman tutkimuksen perusteella teoreettisina kytkentöinä ja täten analyysin kiinnekohtina toimivat uusliberalistinen ja kommunitaristinen ideologia.

’Toulminin malli’ (Toulmin Model) on noussut varsin merkittävään asemaan argumentaation tutkimuksen apuvälineenä, vaikka kirjoittaessaan vuonna 1958 ilmestynyttä kirjaansa ”The Uses of Argument” Stephen Toulminin tarkoituksena ei ollut alun perin retoriikan teorian kehittäminen, vaan analyytisen filosofian sisäiseen logiikkaa koskevaan debattiin osallistuminen. Kirjan pääasiallinen pyrkimys oli osoittaa niiden formaalien ja abstraktien kriteerien, joihin esimerkiksi matemaattisessa logiikassa luotetaan, eroavuus suhteessa käytännöllisen päättelyn standardeihin ja merkityksiin. Kirjan kritiikki kohdistui erityisesti deduktiivisen päättelyn käsitteeseen, jonka Toulminin aikalaisfilosofit olivat omaksuneet ”moitteettomana”.⁹⁵

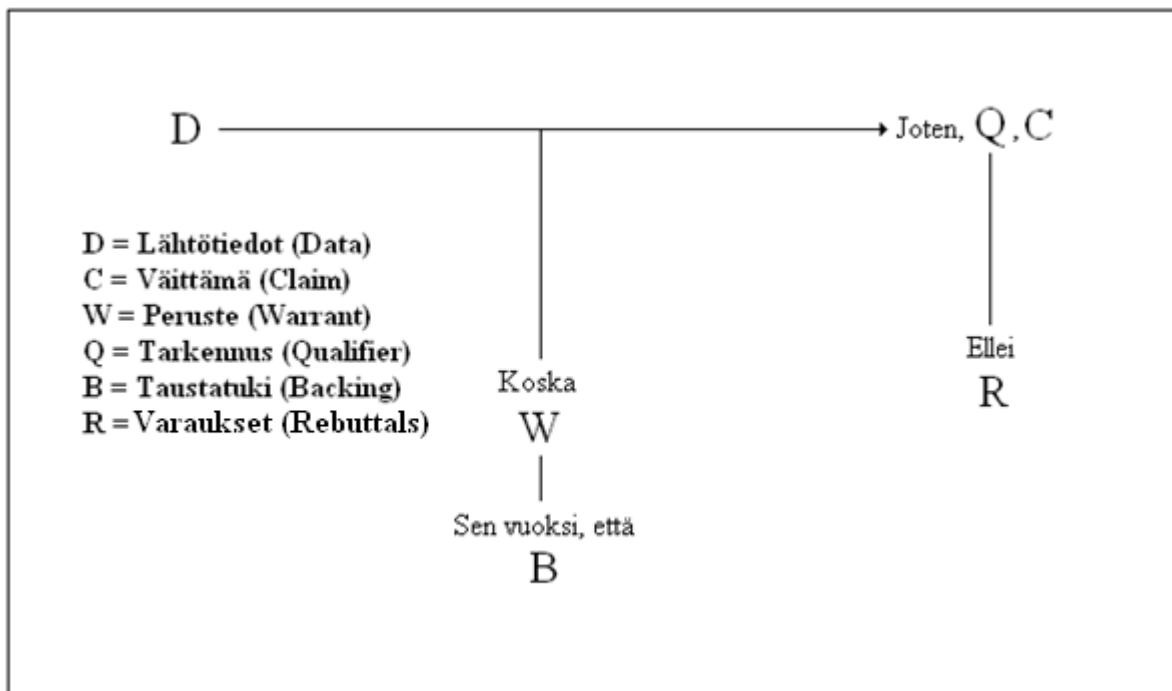
Matematiikan ja logiikan sijaan yleisen rationaalisen argumentoinnin teorian lähtökohtana tulisi Toulminin mukaan olla oikeustieteellinen lähestymistapa eli esimerkiksi sellaisen argumentaation tutkiminen, jota tuomioistuimissa käytetään oikeudellisia riitoja ratkaistaessa. Aristoteleen ajoista saakka juontuva tapa käsittää argumentin mikrorakenteen koostuvan aina pääpremissistä, sivupremissistä ja johtopäätöksestä on Toulminin mukaan liian yksinkertainen, ja niinpä hän eritteli argumentin koostuvan kuudesta mahdollisesta osasesta: lähtötiedoista (Data), väittämästä (Claim), perusteesta (Warrant), varauksista (Rebuttals), tarkennuksesta (Qualifier) ja taustatuesta (Backing). Toulmin on myöhemmin hieman muuttanut käyttämäänsä termistöä, mutta selvyuden vuoksi käytän itse tässä tutkimuksessa argumentin osien alkuperäisiä nimityksiä, mutta muilta osin tukeudun myös tuoreempaan tuotantoon (Kuvio 1.).⁹⁶

⁹⁴ Eskola 2001, 136–140.

⁹⁵ Toulmin 2003, vii–viii, xiii.

⁹⁶ Mt., 87–94; Ks. Toulmin et al. 1979, 25–28.

Kuvio 1. 'Toulminin mallin' mukainen argumenttikaavio⁹⁷

Väittämä on nimensä mukaisesti sellainen julkilausuttu väite, jolle pyritään saamaan yleisön yleinen hyväksyntä, mutta muodostaakseen argumentin väittämän julkilausujan on kerrottava yleisölle ne seikat, joille hän väittämänsä perustaa. Näitä seikkoja kutsutaan lähtötiedoiksi, ja ne voivat sisältää esimerkiksi aikaisempia johtopäätöksiä, havaintoja, tilastotietoa tai muuta asiaa koskevaa informaatiota. Perustetta Toulmin kuvaa sillaksi, joka vahvistaa argumentin kannalta siirtymisen lähtötiedoista väittämään. Lähtötietojen ja perusteen erottaminen käytännössä toisistaan voi olla joissain tapauksissa hankalaa, mutta perusteeseen vedotaan usein implisiittisesti eli epäsuoraan ja lähtötietoihin suoraan eli eksplisiittisesti. Lisäksi perusteet ovat luonteeltaan yleisesti päteviä, eli ne todistavat kaikkien samantyyppisten argumenttien pätevyyden.⁹⁸

Taustatuen tarkoituksena on toimia argumenttoijan käyttämän perusteen vahvistuksena, ja sen muoto on riippuvainen argumentin alasta. Tällä Toulmin tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, että esimerkiksi tieteellisessä keskustelussa ja oikeudenkäynneissä esitettyjen argumenttien taustatukien luonne eroaa toisistaan huomattavasti. Siinä missä tieteessä voidaan vedota muun muassa erilaisiin tieteellisiin konventioihin (esim. valas on [biologisen luokituksen mukaan] nisäkäs), kun taas oikeudenkäynneissä vedotaan usein lain kirjaimeen (esim.

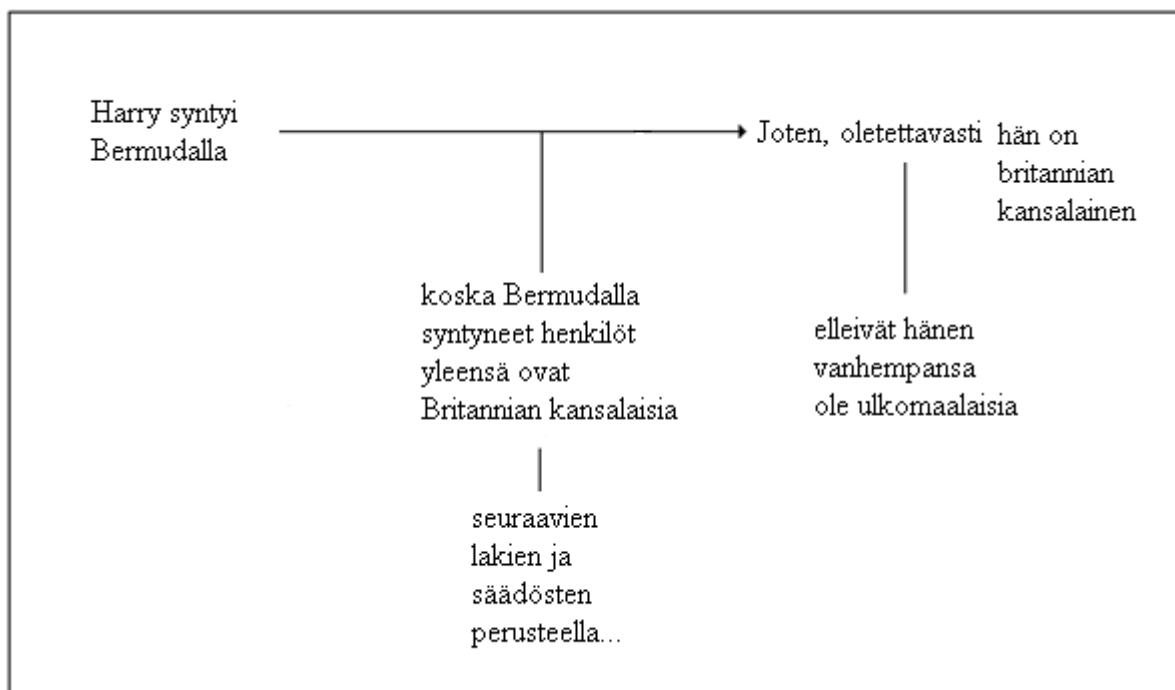
⁹⁷ Toulmin 2003, 97.

⁹⁸ Mt., 90–95, 98; Toulmin et al. 1979, 29–56.

Bermudalainen on [lain mukaan] Britannian kansalainen). Kuten peruste myös taustatuki on usein luonteeltaan lähtökohtaisesti implisiittinen. Kuitenkin se voi tulla esiin esimerkiksi väittelyn tiimellyksessä kanssakeskustelijan vaatiessa väitteen esittäjältä lisäselvitystä argumentin taustaoletuksista.⁹⁹

Kuten kuviosta 1. voidaan nähdä, argumentin kaksi viimeistä osaa tarkennus ja varaukset ovat läheisessä suhteessa toisiinsa. Tarkennuksen tehtävänä on osoittaa perusteen myöntämä lähtötietojen ja väittämän välisen siirtymän vahvuus. Esimerkiksi jos argumentin esittäjä pitää perustettaan hieman epävarmana, hän voi pehmentää väitettään lisäämällä tarkennuksen argumenttiinsa (esim. luultavasti tai todennäköisesti). Varauksilla taas ilmaistaan sellaisia olosuhteita, joiden vallitessa argumentin perusteen yleinen pätevyys kumoutuu.¹⁰⁰ Esitän tässä (Kuvio 2.) vielä Toulminin esimerkin sijoitettuna kuvioon 1., josta kaikkien argumentin osien luonne käy selkeästi esille.

Kuvio 2. Esimerkki 'Toulminin mallin' soveltamisesta¹⁰¹

⁹⁹ Toulmin 2003, 95–100.

¹⁰⁰ Mt., 93–94.

¹⁰¹ Mt., 97.

Tämän tutkimuksen kannalta on tarpeen huomauttaa, että edellä esitellyt esimerkit ovat ideaalitapauksia. Aineistossani esiintyvät argumentit ovat muodoltaan hyvin vaihtelevia, ja useat niistä eivät ole argumentteja siinä mielessä, että niissä esitettäisiin jonkinlainen selvästi erotettavissa oleva väite. Näkemykseni mukaan Toulminin mallia voidaan kuitenkin onnistuneesti soveltaa myös sellaisiin tekstin osiin, jotka eivät ensi näkemältä täytä argumentin muotoa. Tämä johtuu siitä, että melkein kaikki esitetyt näkemykset, joissa kaksi erillistä asiaa sidotaan toisiinsa, riippumatta jätetäänkö asioiden välinen yhteys lausumatta julki vai ei, voidaan nähdä argumentteina. Tällöin niiden käsitteleminen Toulminin mallin avulla on mahdollista. Tästä yksinkertaisena esimerkkinä toimii tilanne, jossa vanhempi toteaa lapselleen: ”On marraskuu. Laita pipo päähän, jos menet ulos”. Päällisin puolin kyseessä näyttää olevan enemmänkin kehoitus kuin argumentti, mutta hiukan soveltaen tätä toteamusta voidaan pyrkiä analysoimaan Toulminin mallin avulla asettamalla lähtötiedoiksi toteamus ”On marraskuu” ja johtopäätökseksi kehoitus laittaa pipo päähän. Sivulause ”jos menet ulos” voidaan nähdä ikään kuin tarkennuksena tälle argumentille. Täyttä varmuutta tämän argumentin perusteesta ei pelkästään näillä tiedoilla voida saada, mutta hyvin todennäköisesti syynä on se, että marraskuussa kyseisessä paikassa on niin kylmä, että pipoa tarvitaan pitämään lapsen pää lämpimänä.

Perusteet ovat tutkimukseni kannalta oleellisin argumentin osa implisiittisen ja yleispätevän luonteensa vuoksi. Pyrin argumenttianalyysin avulla tarkastelemaan Big Societyä koskevien poliittisten puheiden pintakerroksen lisäksi myös niiden julkilausumattomia osia, jotka toimivat esitettyjen väitteiden taustalla. Näitä argumenttien perusteita analysoimalla selvitan minkälaisille näkemyksille esimerkiksi vapaudesta, valtiosta, yhteiskunnasta ja moraalista esitetyt argumentit ja puheet kokonaisuudessaan perustuvat. Perusteiden implisiittinen luonne ei kuitenkaan tarkoita, että niitä ei voisi lausua julki. Toisaalta perusteiden yleispätevyys auttaa löytämään aineistosta sellaisia näkemyksiä ja ideoita, jotka mahdollistavat hankkeen ideologisen rakenteen tutkailemisen, sillä kuten ideologioita käsittelevässä luvussa kävi ilmi, yleispätevät säännöt ovat ideologioiden luonteen kannalta oleellisia. Tässä tutkimuksessa perusteen lisäksi oleellisia argumentin osia ovat argumentin lähtötiedot ja väittämä. Muita argumentin osia käsittelen silloin, kun ne ovat jollain tapaa oleellisia tutkimustehtäväni kannalta.

Argumenttien osat eivät välttämättä esiinny missään tietyssä järjestyksessä, vaan ne voivat olla tekstiaineistossa hieman kauempana toisistaan. Tällöin tutkijan tehtävänä on pyrkiä

yhdistämään esitettyjä ajatuksia toisiinsa ja löytää näitä yhdistävä peruste. Se voi löytyä aineistosta julkilausuttuna, mutta sitten tutkija joutuu muiden annettujen tietojen pohjalta tekemään valistuneen arvauksen siitä, mikä kyseinen peruste saattaisi olla. Tässä tehtävässä voidaan usein käyttää hyväksi muissa aineistossa esiintyvissä argumenteissa käytettyjä perusteita. Tämän takia tutkimuksessani on lähdettävä siitä oletuksesta, että aineisto muodostaa loogisen kokonaisuuden, eli esitettyjen näkemysten taustalla vaikuttava maailmankuva pysyy suhteellisen muuttumattomana.

Toulminin mallilla ei ole monien muiden kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien tapaan selkeää soveltamistapaa, vaan tutkijat useilla eri tieteen aloilla ovat käyttäneet sitä huomattavan erilaisiin tarkoituksiin soveltaen sitä tarpeidensa mukaan¹⁰². Luonteensa vuoksi se jättää runsaasti vastuuta tutkijalle analyysin oikeellisuuden ja tarkkuuden suhteen. Lisäksi tässä tutkimuksessa aineiston vieraskielisyys lisää väärinymmärryksen mahdollisuutta. Näiden seikkojen vuoksi olen päätenyt kirjoittamaan analyysini mahdollisimman auki, jotta lukija pystyy mahdollisimman vaivattomasti näkemään ne perusteet, joihin nojaan tehdessäni aineistosta johtopäätöksiä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että olen argumenttien auki kirjoittamisen lisäksi lisännyt analyysiosiossani käsiteltyjen argumenttien osat alaviitteisiin. Näissä alaviitteissä argumenttien osien yhteydessä esiintyvät kirjaimet viittaavat kuvioon 1.

Big Societyä koskeva aineistoni koostuu seitsemästä Iso-Britannian nykyisen pääministerin David Cameronin hanketta koskevan puheen transkriptiosta, joista kaksi on pidetty ennen pääministerikauden alkua. Aineistoni sisältää käsitykseni mukaan kaikki Cameronin suoraan Big Societyä koskeneet ennen vuoden 2012 loppua pitämät puheet, joten aineiston karsintaa ei tarvinnut tehdä. Pääministerikauden aikaisten puheiden transkriptiot löytyvät pääministerin kanslian internetsivuilta (www.number10.gov.uk) ja kaksi ensimmäistä analysoitavaa puhetta on hankittu konservatiivipuolueen internetsivuilta (www.conservatives.com). Viisi näistä puheista käsittelee hanketta itsessään, yksi on pidetty pääministerin jakaman Big Society -tunnustuspalkinnon saajien kunniaksi ja viimeinen analysoitava puhe pidettiin Lontoon pörssissä Big Society Capitalin julkistamistilaisuudessa. Aineisto painottuu jonkin verran Cameronin pääministerikauden alkupuolelle ja aikaan ennen pääministeriksi nousua, sillä pääministerikauden aikaisista puheista viisi on pidetty ennen vuotta 2012 ja vain yksi sen jälkeen. Kahden puheen jälkeisten kysymys/vastaus -

¹⁰² Ks. Hitchcock & Verheij, 2006.

tilaisuuksien transkriptiot sisällytän analysoitavaan aineistoon David Cameronin antamien vastausten osalta.

4. ANALYYSI

4.1. Analyysin lähtökohdat

Seuraavaksi siirryn tutkimukseni analyysiosioon. Olen jakanut sen kahteen erilliseen osaan joista ensimmäisessä pyrin argumenttianalyysin ja sisällönanalyysin keinoin erittelemään aineistossa esitettyjä näkemyksiä Big Society -hankkeen keskeisistä teemoista. Olen jakanut sisällön- ja argumenttianalyysin karkeasti neljään osaan kommunitarismille ja uusliberalismille tärkeiden teemojen mukaan, jotka ovat, 1. valtio ja julkispalvelut, 2. markkinat ja yksityinen sektori, 3. paikallisyhteisöt ja yhteiskunta, 4. tuloerot ja globalisaatio. Tämä teemoittelu palvelee ensisijaisesti analyysin luettavuutta ja seuraamista, sillä monet aineistossa esitetyistä argumenteista koskevat useampaa kuin yhtä edellä mainituista kategorioista. Tämän osuuden pituudesta johtuen on jonkinlainen jaottelu kuitenkin tarpeen analyysin seuraamisen helpottamiseksi.

Analyysin toisessa osassa vertaan analyysin tuloksia uusliberalistiseen ja kommunitaristiseen ideologiaan. Ensin on vuorossa operatiivisen tason erittely, jossa mielenkiinto kohdistuu aineistossa esitettyihin käytännön uudistuksiin ja niiden tarpeellisuutta koskevaan argumentaatioon. Tällöin vertailukohtana toimivat Henry Tamin näkemys kommunitaristisesta ihanneyhteiskunnasta ja David Harveyn näkemys uusliberalistien tavoitteena olevasta yhteiskunnasta. Operatiivisen tason vertailun jälkeen siirryn fundamentaalien tason käsittelyyn, jossa pyrin Freedenin morfologista näkökulmaa¹⁰³ soveltaen keskeisten poliittisten kiistanalaisten käsitteiden ja niille aineistossa annettujen merkitysten kautta avaamaan Big Society -hankkeen ideologisen perustan fundamentaalia puolta. Tällöin vertailukohteena toimivat kommunitarismin osalta Michael Sandelin ja uusliberalismin osalta Raymond Plantin näkemykset.

¹⁰³ Freeden 2003.

4.2. Mikä on Big Society?

Ennen varsinaiseen analyysiin menemistä on kuitenkin tarpeen selventää hieman tarkemmin Big Society -hankkeen tavoitteita ja toivottuja lopputuloksia. Tässä luvussa käyn läpi pääkohdat hallituksen julkaisemasta tiedotteesta ”Building the Big Society”, jotta myöhemmin varsinaisessa analyysiosiossa esittelemäni argumentit ja muut seikat tulevat helpommin ymmärrettäviksi.

Keinot halutunlaisen yhteiskunnan aikaansaamiseksi tiivistetään tiedotteessa viiteen kategoriaan, jotka ovat 1. yhteisöjen vallan lisääminen, 2. ihmisten aktivoiminen yhteisöllisessä toiminnassa, 3. vallan siirtäminen keskushallinnolta paikallishallinnoille, 4. valtion tietojen julkistaminen sekä 5. osuuskuntien, rahastojen, hyväntekeväisyysjärjestöjen ja yhteiskunnallisten yritysten tukeminen.¹⁰⁴ Käyn niihin kuuluvat pääkohdat hyvin suppeasti tässä yhteydessä läpi, ja tarkastelen niitä yksityiskohtaisemmin argumenttianalyysin yhteydessä.

Ensin mainittuun kategoriaan sisältyvät esimerkiksi toimet, joiden avulla naapurustot kykenevät määräämään paikallisesta kaavoituksesta, ja uudet valtuudet, jotka mahdollistavat paikallisten sulkemishan alla olevien palveluiden pelastamisen, sekä mahdollisuus osallistua paikallisten palveluiden tuottamista koskevaan tarjouskilpailuun. Lisäksi siihen kuuluvat toimet uuden sukupolven yhteisö-organisaattoreiden kouluttamiseksi ja naapurustoryhmien muodostamisen tukemiseksi kaikkialla Britanniassa, erityisesti köyhillä alueilla.¹⁰⁵

Yhteisöllisen toiminnan aktivoimiseen kuuluvat esimerkiksi vapaaehtoistöihin, sosiaaliseen toimintaan, hyväntekeväisyyteen ja epäitsekkyYTEEN tähtäävät lukuisat toimet. Näistä esimerkkeinä mainitaan kansallisen ”Big Society -päivän” järjestäminen, säännöllisen yhteisön hyväksi tehtävän työn nostaminen julkishallinnon henkilökunnan arvioinnin keskeiseksi elementiksi sekä nuorille Kansallisen kansalaispalveluksen (National Citizen Service) perustaminen. Kolmanteen kategoriaan eli vallan desentralisaatioon kuuluvat esimerkiksi vallan radikaalin hajautuksen tukeminen ja paikallishallinnon taloudellisen autonomian kasvattaminen sekä alueellisista kaavoitusstrategioista luopuminen.¹⁰⁶

¹⁰⁴ Cabinet office 2010.

¹⁰⁵ Mt.

¹⁰⁶ Mt.

Valtion tietojen julkistamiseen kuuluu esimerkiksi uusi ”oikeus tietoon” -hanke, jonka avulla valtion hallitsemia tietoja avataan yleisölle saataviksi ja julkaistaan säännöllisesti. Lisäksi poliisi velvoitetaan julkistamaan paikalliset rikostilastot kuukausittain, jotta kansa saa tietoa naapurustossa tapahtuvasta rikollisuudesta. Viimeiseen kategoriaan kuuluvat esimerkiksi osuuskuntien, rahastojen, hyväntekeväisyysjärjestöjen ja sosiaalisten yritysten luomisen ja kasvamisen tukeminen ja edesauttaminen niiden huomattavasti mittavampaa osallistumista julkisten palveluiden pyörittämiseen. Lisäksi tiedotteen mukaan julkisen sektorin työntekijät saavat oikeuden muodostaa työntekijöiden omistamia osuuskuntia ja kilpailla palvelutuotannon sopimuksista. Käyttämättömillä pankkitileillä olevaa rahaa käytetään Big Society -pankin perustamiseen, jonka tarkoituksena on rahoittaa naapurustoryhmien, hyväntekeväisyysjärjestöjen, yhteiskunnallisten yritysten ja muiden ei-valtiollisten organisaatioiden toimintaa.¹⁰⁷

4.3. Valtio ja julkispalvelut

Aloitan sisällön ja argumentaation esittelyn käsittelemällä aineistossa esitettyjä näkemyksiä valtiosta ja julkispalveluista, sillä tästä teemasta löytyvät pääasialliset syyt Big Society -hankkeen tarpeellisuudelle. Tällöin se helpottaa aiheeseen syventymistä ja tekee ymmärrettävämmäksi muita teemoja koskevan argumentaation.

Cameronin mukaan perimmäisenä syynä Big Society -hankkeen tarpeellisuudelle on sosiaalisen eheytyksen tarve, sillä Iso-Britannian yhteiskunta on rikkoutunut. Esimerkkeinä hän mainitsee perheiden ja lähiyhteisöiden hajoamisen, rikollisuuden ja jengiytyksen tason, ihmisten jumiutumisen sosiaaliturvan varaan ja tunteen siitä, etteivät jotkut julkispalvelut toimi ihmisten hyväksi. Vastaukseksi näihin rikkoutuneen yhteiskunnan ongelmiin toimii Cameronin mukaan Big Society -hanke.¹⁰⁸ Perusteena tässä argumentissa on siis näkemys,

¹⁰⁷ Cabinet office 2010.

¹⁰⁸ Cameron 2011a.

(D) ”Mielestäni tarvitsemme sosiaalista eheytyä koska kuten olen aikaisemminkin useita kertoja sanonut, yhteiskunnassamme on liian monia osia jotka ovat rikki, kuten rikkinaiset perheet tai rikkoutumassa olevat yhteisöt; rikollisuus- tai jengiytymisaste; ihmiset jotka ovat riippuvaisia sosiaali-tuista eivätkä kykene työskentelemään; tai tunne siitä, että julkispalvelut eivät toimi hyväksemme...”

(C) ”... tarvitsemme sosiaalista eheytyä korjataksemme rikkoutuneen yhteiskunnan. Tästä Big Societyssä on kyse minulle.”

jonka mukaan Big Society -hankkeeseen liittyvät toimet ovat luonteeltaan sosiaalisia ongelmia korjaavia.

Cameron jatkaa edellistä argumenttia toteamalla, että kaiken tämän keskiössä on vastuullisuus. Ihmisten on otettava enemmän vastuuta, sillä valtion toiminta ei kykene ratkaisemaan kokonaisuudessaan ongelmia. Hän käyttää rikollisuutta esimerkkinään ja toteaa sen suhteen valtion rooliin kuuluvan huolehtia poliisien, tuomioistuinten ja vankiloiden olemassaolosta. Itse ongelmaa nämä valtion toimet kykene eivät ratkaisemaan, vaan ratkaisun on lähdettävä esimerkiksi siitä, että vanhemmat kasvattavat lapsensa kunnolla, kaupat eivät myy alkoholia alaikäisille ja ihmiset ottavat roolia naapurustojensa ja yhteisöidensä turvallisuudesta.¹⁰⁹ Tämän argumentin perusteena toimii siis näkemys, jonka mukaan valtion roolin tulee olla melko pieni sosiaalisten ongelmien suhteen, sillä valtion toiminta ei kuitenkaan kykene kyseisiä ongelmia ratkaisemaan. Ongelmat sen sijaan ratkeavat ihmisten vastuullisuuden kasvaessa. Syyt siihen, miksi yhteiskunnan ja yksilöiden vastuullisuus on heikentynyt Cameron löytää hyvinvointivaltion toiminnasta.

Historiaa tarkastellessaan Cameron huomioi toisen maailmansodan jälkeisen hyvinvointivaltion rakennusprojektin vähentäneen onnistuneesti köyhyyttä ja tuloeroja sekä parantaneen yleisesti sosiaalista oikeudenmukaisuutta, mutta hän kuvailee vaikutuksen kestäneen vain 1960-luvun loppuun saakka¹¹⁰. Viime aikoina tapahtunut valtion kasvu on kuitenkin edistänyt Cameronin mukaan solidaarisuuden sijaan individualismia ja itsekkyyttä, mikä johtuu pohjimmiltaan siitä, että valtion kasvulla itsessään on negatiivinen vaikutus henkilökohtaiseen ja yhteiskunnalliseen vastuullisuuteen. Tämän vuoksi ”valtion (government) koko, laajuus ja rooli ovat Britanniassa saavuttaneet pisteen, jossa ne edistämisen sijaan estävät köyhyiden ja eriarvoisuuden vähentämiseen sekä yleisen hyvinvoinnin parantamiseen pyrkiviä edistyksellisiä tavoitteita”.¹¹¹

¹⁰⁹ Cameron 2011a.

(D) ”... sillä jos otat minkä tahansa maamme ongelmista ja mietit ”Mitäköhän valtio voi tehdä tämän korjaamiseksi?”, se on aina vain puolikas ratkaisusta”

(B) ”Otetaan esimerkiksi rikollisuus: kyllä, valtiolla on suuri rooli. Meidän pitää laittaa poliisit kaduille, varmistaa että tuomiot ovat olemassa ja pitää huolta siitä, että vankilapaikkoja on tarjolla, se on meidän työemme. Mutta oikeastaan emme koskaan kykene poistamaan rikollisuutta jos vanhemmat eivät kasvata lapsiaan kunnolla, jos kaupat eivät lakkaa myymästä alkoholia alaikäisille tai jos me kaikki emme päätä, että nämä ovat meidän katumme ja meidän yhteisömme ja meillä on rooli auttaa niiden turvallisuuden ylläpitämisessä.”

(C) ”Ihmisten pitää ottaa enemmän vastuuta.”

¹¹⁰ Cameron 2009.

¹¹¹ Mt.

(D) ”Valtion viimeaikainen kasvu on edistänyt itsekkyyttä ja individualismia sosiaalisen solidaarisuuden sijaan”

Syynä valtion kasvun ja vastuullisuuden väliseen dynamiikkaan on Cameronin mukaan se, että valtio alkoi laajentumisensa myötä hoitamaan yhä useampia sellaisia asioita, joita ihmiset olisivat itse voineet tehdä itsensä, naapurustonsa ja perheensä hyväksi. Tämä on aiheuttanut yhteiskunnan luonteen muutosta vähentämällä ystävällisyyttä, anteliaisuutta ja kekseliäisyyttä ja muuttanut joidenkin ihmisten roolia yhteiskunnallisina toimijoina. Tämän vuoksi esimerkiksi odotukset vastuun ottamisesta, työn tekemisestä, perheen koossa pitamisestä, tavoitteiden saavuttamisesta, paikallisyhteisöön sitoutumisesta, naapuruston puhtaanapidosta, toisten ihmisten ja heidän omaisuutensa kunnioittamisesta sekä oman harkinnan ja arvostelukyvyn käyttämisestä ovat vähentyneet. *Perusteena* tälle muutokselle on siis se, että nykyään valtio tekee kaiken ihmisten puolesta, kertoo kuinka tulee tehdä tai pitää huolta siitä, että asia tehdään valtion tahdon mukaisesti.¹¹² Siinä missä vastuullisuuden lisääminen mahdollistaa sosiaalisten ongelmien ratkaisemisen, on hyvinvointivaltion aiheuttama vastuullisuuden puute aiheuttanut nykyiset ongelmat. Tässä argumentissa Cameron myös määrittelee sen, mitä asioita Big Society -hankkeelle keskeiseen vastuullisuuden käsitteeseen sisältyy.

Toisena nykyisen suuren valtion ja vastuullisuuden yhteen sitovana ongelmana Cameron mainitsee valtion lähettämät vääränlaiset signaalit siitä, kuinka ihmisten pitäisi toimia. Usein väärin tekeminen palkitaan, kun taas oikein tekemisestä rangaistaan. Hän esittää tällaisista tilanteista useita esimerkkejä, joissa esimerkiksi työnteosta, säästäväisyydestä ja lasten hoitamisesta itse päivähoiton käyttämisen sijaan ei saada hyötyä suhteessa sellaisiin henkilöihin, jotka elävät valtion tarjoamien palveluiden ja tukien varassa. Tämän argumentin *johtopäätöksenä* Cameron toteaa, että tässä seikassa suureen valtioon nojautuvan lähestymistavan moraalinen epäonnistuminen on ilmiselvästi nähtävissä.¹¹³

(C) "Valtion koko, ulottuvuus ja rooli Iso-Britanniassa on saavuttanut pisteen, jossa se estää edistämisen sijaan edistyksellisiä pyrkimyksiä vähentää köyhyyttä, taistella eriarvoisuutta vastaan ja parantaa yleistä hyvinvointia."

(W) "sen (valtion) vaikutuksen henkilökohtaiseen ja sosiaaliseen vastuullisuuteen vuoksi."

¹¹² Cameron 2009.

(D) "... kun valtio jatkoi laajentumistaan, se vei ihmisiltä yhä enemmän asioita joita he voisivat ja joita heidän pitäisi tehdä itsensä, perheensä ja naapureidensa hyväksi. Valtion toiminnan vuoksi ihmisten välinen hyväntahtoisuus, avokätisyys ja mielikuvitus vähenevät tasaiseen tahtiin. Tuloksena on se, että yhteiskuntamme ja joidenkin ihmisten luonne yhteiskunnallisina toimijoina muuttuu."

(C) "Odotukset vastuunottamisesta, työnteosta, lapsensa äidin rinnalla pysymisestä, aikaansaamisesta, paikallisyhteisöönsä sitoutumisesta, naapurustonsa puhtaanapidosta, toisten ihmisten ja heidän omaisuutensa kunnioituksesta sekä oman harkintansa ja arvostelukyvynsä käyttämisestä ovat vähentyneet."

(W) "Koska nykypäivänä valtio on aina paikalla, joko tekemässä asiat puolestasi, kertomassa kuinka ne pitää tehdä tai varmistamassa että teet ne oikein."

¹¹³ Mt.

Julkilausumattomana perusteena tässä argumentissa on näkemys, jonka mukaan yhteiskunnan moraalisuus on sidoksissa siihen, kuinka hyvin se palkitsee jäsentensä vastuullisesta toiminnasta rahallisesti. Vastuulliseksi, ja täten myös moraaliseksi, toiminnaksi Big Society -hankkeen tavoitteena olevassa yhteiskunnassa määrittyy tämän argumentin perusteella toiminta, jossa nojataan julkisiin palveluihin ja sosiaalitukiin mahdollisimman vähän.

Kuudennessa puheessaan Cameron kiteyttääkin hankkeen tavoitteena olevan sellaisen järjestelmän rakentaminen, jossa vaivannäkö palkitaan sen sijaan, että palkittaisiin henkilöitä, jotka eivät vaivaa halua nähdä. Kyse ei siis ole sosiaaliavustusten leikkaamisesta sinällään, vaan ne ovat elintärkeä osanen vastuuntuntoisemman yhteiskunnan rakentamisessa.¹¹⁴ Julkilausumattomana *perusteena* toimii siis näkemys, jonka mukaan sosiaaliavustusten leikkaaminen johtaa yhteiskunnallisen vastuullisuuden kasvamiseen, sillä tällä tavoin ihmiset voitaisiin pakottaa ottamaan vastuu itsestään ja läheisistään. Tämän argumentin perusteella tukien leikkaamisella Big Society -hankkeen kontekstissa on positiivinen vaikutus edellä esiteltyihin vastuullisuutta koskeviin ongelmiin, kuten esimerkiksi perheiden eheyteen, paikallisyhteisöön sitoutumiseen, ihmisten ja omaisuuden kunnioitukseen ja ihmisten kykyyn käyttää omaa harkintaansa ja arvostelukykyyään. Big Society -hankkeella on sosiaaliturvan leikkaamisen lisäksi myös muita vaikutuksia Iso-Britannian julkiseen talouteen. Cameronin suhtautuminen maan taloudellisen tilanteen ja hankkeen väliseen yhteyteen on kuitenkin kaksijakoista.

Neljännessä puheessa Cameron käsittelee valtion velan ja Big Society -hankkeen välistä yhteyttä pyrkien erottamaan talouden tasapainottamispyrkimykset hankkeen toteuttamisesta. Hän toteaa, että Big Society -hanke ei ole suojaverho leikkauksille, ja että pyrkimys vahvemman ja suuremman yhteiskunnan rakentamiseen on hyvä asia julkisen

(D) "Suureen valtioon perustuva lähestymistapa on tuottanut useita kieroutuneita kannustimia, jotka joko estää vastuullisuutta tai aktiivisesti edistää vastuuttomuutta"

(B) "Lapseton pariskunta, jossa perheen pää työskentelee 16 tuntia viikossa minimipalkalla tulisi paremmin toimeen jos he molemmat vain nostaisivat tukia. Vanhemmat, joilla on kehityshäiriöinen lapsi saisivat enemmän rahaa jos he laittaisivat lapsensa kodin ulkopuoliseen hoitoon, kuin jos he hoitaisivat hänet itse. Eläkeläinen joka on säästänyt koko elämänsä saa vähän tai ei lainkaan eläkehyvitystä, mutta henkilö joka ei ole säästänyt saa täydennystä tuloihinsa."

(C) "Tässä suureen valtioon perustuvan lähestymistavan moraalinen epäonnistuminen tulee selkeimmin esille."

¹¹⁴Cameron 2011b.

(D) "Lyhyesti ilmaistuna rakennamme järjestelmää, jossa vaivannäkö palkitaan... sellaisen järjestelmän sijaan joka palkitsee he jotka eivät vaivaa näe."

(C) "Se ei tarkoita sosiaaliturvan leikkaamista leikkaamisen vuoksi. Se on elintärkeä askel vastuuntuntoisemman yhteiskunnan rakentamiseksi Iso-Britanniaan."

talouden tilasta riippumatta. Toisaalta hän kysyy heti perään retorisesti, että eikö ole hyvä pyrkiä kannustamaan halukkaita yhteisöjä hoitamaan sellaisia palveluita, joiden ylläpitämiseen valtiolla ei yksinkertaisesti ole varaa.¹¹⁵ Tässä julkilausumattomana, mutta melko itsestään selvänä perusteena toimii siis ajatus, että nykyisiä valtion tarjoamia palveluita on välttämättä leikattava, mutta Big Society -hankkeen keskeisiin periaatteisiin kuuluvan yhteisöllisen toiminnan avulla ne voidaan kuitenkin pelastaa. Tällöin Iso-Britannian taloudellinen tilanne ja Big Society -hanke ovat joka tapauksessa yhteydessä toisiinsa.

Aineiston toisessa puheessa Cameron taas sitoo Iso-Britanniaa vaivaavan suuren budjettialijäämän hoitamisen yhteen Big Society -hankkeen kanssa todetessaan, että pitkällä aikavälillä tehokkain keino kyseisen alijäämän pienentämiseksi on sosiaalisten ongelmien kustannusten vähentäminen, ja että keskipitkällä aikavälillä julkisten palveluiden tuottamisen uudistaminen on tarpeellista niiden tehostamiseksi. Koska suuri valtio on hänen mukaansa kykenemätön näitä ongelmia ratkaisemaan, on Big Society tarpeellinen juuri nyt Iso-Britannian kohtaamien taloudellisten ongelmien vuoksi.¹¹⁶ Perusteena toimii siis näkemys, jonka mukaan Big Society kykenee samaan aikaan tuottamaan palveluita halvemmalla ja vähentämään maan sosiaalisia ongelmia tehokkaammin, jolloin myös valtion velkaan kyetään vaikuttamaan Big Society -hankkeen avulla saavutettujen säästöjen avulla.

Valtion ylhäältä alas suuntautuva raskas ja kontrolloiva toimintatapa on Cameronin mukaan aiheuttanut edellä käsitellyn vastuullisuuden heikentymisen lisäksi myös muita negatiivisia ilmiöitä, kuten paikallisten innovaatioiden ja kansalaistoiminnan vähentymistä. Se on vaikuttanut huomattavasti niin yhteisöihin kuin yksilöihinkin muun maussa tekemällä ”monet kyvykkäät yksilöt riippuvaiseksi valtion avusta”, muuttamalla ”useat motivoituneet julkisen sektorin työntekijät pettyneiksi, väsyneiksi valtion tavoitteisiin pyrkiviksi sätkynukeiksi” sekä muuntamalla ”eloisia yhteisöjä tylsiksi ja sieluttomiksi toistensa kopioiksi”. *Johtopäätöksenä*

¹¹⁵ Cameron 2011a.

(D) ”Se ei ole suojaverho millekään. On hyvä asia yrittää ja rakentaa suurempaa ja vahvempaa yhteiskuntaa, tapahtui julkiselle kulutukselle mitä tahansa.”

(C) ”Mutta argumentoisin seuraavasti: kuka tahansa, joka seisoi tässä tällä hetkellä pääministerinä joutuisi leikkaamaan julkista kulutusta, ja eikö ole parempi, että jos joudumme julkista kulutusta leikkaamaan, yritämme samaan aikaan edistää suurempaa ja vahvempaa yhteiskuntaa.”

¹¹⁶ Cameron 2010a.

(D) ”Pitkässä juoksussa sosiaalisen epäonnistumisen aiheuttamien kulujen leikkaaminen on paras keino vähentää budjettivajetta. Keskipitkällä aikavälillä julkisten palveluiden uudistamisen tapa on elintärkeää, jos aiomme tuottaa niitä enemmän halvemmalla.”

(C) ”Se ei ole suuri valtio joka tulee torjumaan meidän sosiaaliset ongelmamme ja parantamaan hyvinvointiamme. Se on Big Society.”

Cameron esittää valtiolle uutta päätöksentekoa koskevaa sääntöä. Yhteisöllistä sitoutumista aikaansaavat päätökset tulee toteuttaa ja sitä tuhoavat tulee jättää toteuttamatta.¹¹⁷ Julkilausumattomana *perusteena* tässä argumentissa siis toimii näkemys, jonka mukaan hyvinvointivaltio ja yhteisöllisyys ovat toistensa kanssa poissulkevia seikkoja, kun taas tehottomuus ja yksilöiden tukiloukkuun jääminen ovat yhteydessä hyvinvointivaltion toimintaan.

Hyvinvointivaltion lisäksi yhteisöllisyyden kannalta ongelmia aiheuttaa myös liiallinen byrokratia. Cameron toteaa, että nykyisellään yhteisöjen on erittäin hankala perustaa omia kouluja ja pelastaa paikallisia suljettavia palveluita. Lisäksi vapaaehtoistöiden tekeminen on hankalaa ennakkotarkistusten ja lupaprosessien vuoksi. Hänen mukaansa Big Society -hankkeella pyritään puuttumaan näihin epäkohtiin antamalla ihmisille lisää valtaa ja kontrollia oman ja yhteisönsä elämän parantamiseksi.¹¹⁸ Julkilausumattomana *perusteena* näyttää olevan näkemys siitä, että ihmisten ja yhteisöjen elämänlaatu on sidoksissa mahdollisuuteen osallistua yhteiskunnallisten palveluiden tuottamiseen ja vapaaehtoistöihin. Tätä sidosta valtion byrokraattinen toimintatapa estää syntymästä.

Vaikka Cameron suhtautuu erittäin negatiivisesti hyvinvointivaltion toimintaan, pitää hän julkispalveluita tärkeänä osana Big Society -hankkeen tavoitteena olevaa yhteiskuntaa. Kyse onkin lähinnä siitä, minkä tahon kyseiset palvelut tulisi tuottaa. Tätä seikkaa käsitellään tarkemmin 23.5.2011 pidetyssä puheessa, jossa Cameron toteaa julkispalveluiden olevan tärkeä osan tavoitteena olevaa suurempaa ja vahvempaa yhteiskuntaa, joten sen vuoksi on tärkeää, että julkista kulutusta leikattaessa julkisia palveluita uudistetaan oikealla tavalla.¹¹⁹

¹¹⁷ Cameron 2010b.

(D) "Jo pitkän aikaa tapa jolla valtio on toiminut – ylhäältä johdettu, raskas, kontrolloiva- on jatkuvasti aiheuttanut vastuullisuuden, paikallisten innovaatioiden ja kansalaistoiminnan heikentymistä. Se on muuttanut monia motivoituneita julkisen sektorin työntekijöitä valtion tavoitteisiin pettyneiksi ja väsyneiksi sätkynukeiksi. Se on muuttanut kyvykkäitä ja osaavia yksilöitä passiivisiksi valtion avun saajiksi joilla on vähän toivoa paremmasta tulevaisuudesta. Se on muuttanut eläväisiä yhteisöjä hengettömiksi ja sieluttomiksi toistensa kopioiksi."

(C) "Siksi meidän pitää kääntää valtio täysin ympäri. Valtion päätöksentekosäännön tulisi olla seuraavanlainen: Jos se päästää valloilleen yhteisöihin sitoutumista se pitää toteuttaa. Jos se tuhoaa sitä, sitä ei pidä toteuttaa."

¹¹⁸ Cameron 2011a.

(D) "Jos kysyt itseltäsi kysymyksen, "Voinko ottaa enemmän vastuuta, voinko tehdä enemmän?", hyvin usein vastaus on, et. Kuinka helppoa on ollessasi tyytymätön koulutukseen lyöttäytyä yhteen ja perustaa uusi koulu? Se on erittäin vaikeaa. Kuinka helppoa on ryhtyä ja ottaa haltuun kylässäsi sulkeutuva kapakka, ja jatkaa sen pyörittystä. Se on erittäin vaikeaa. Kuinka helppoa on ryhtyä vapaaehtoiseksi, jos haluat osallistua ja tehdä enemmän kaikkien aikaisempien ennakkotarkistuksia ja rikosrekisterejä koskevien sääntöjen vuoksi. Se on erittäin vaikeaa."

(C) "Joten se, mistä tässä on kysymys, on ihmisisten ja kontrollin lisääminen oman ja yhteisönsä elämän parantamiseksi."

¹¹⁹ Cameron 2011b.

Julkisen sektorin reformin osalta kyse on kaikkia osa-alueita koskevista selkeiden periaatteiden ja yhtenäisen menettelytavan mukaisista suurista muutoksista. Tavoitteena on päästä eroon luonteeltaan tuhlaavaisesta keskitetystä byrokratiasta poistamalla valtion monopolit julkisista palveluista. Tällöin julkisten palveluiden työntekijät pystyisivät ottamaan palveluja tuottavat organisaatiot omistukseensa muiden toimijoiden, kuten hyväntekeväisyysjärjestöjen ja yritysten ohella. Palveluiden tuottajille on tarkoitus lisäksi maksaa niiden aikaansaamien tulosten mukaan.¹²⁰ Tässä *perusteena* toimii näkemys siitä, että yksityinen sektori kykenee hoitamaan kaikki julkiset palvelut tehokkaammin kuin julkinen sektori. Tarkemmaksi syyksi julkisesti tuotettujen palveluiden tehottomuuteen nimetään siis byrokratia.

Myöhemmässä puheessaan Cameron jatkaa samoilla linjoilla toteamalla että niin koulutuksen, terveydenhuollon, lapsiperheille annettavan tuen, huumevieroituksen, sosiaalitukien, kuin vankilajärjestelmänkin uudistaminen perustuu selkeille periaatteille. Näihin periaatteisiin kuuluvat valtion monopolien avaaminen uusille toimijoille, keskitetyn byrokratian poistaminen, palvelun tuottajille maksaminen saavutettujen tulosten mukaan, yksityisten monopolien avaaminen, vallan ja rahan antaminen asiakkaille, jotta he voivat itse valita käyttämänsä palvelut ja läpinäkyvyyden lisääminen, jotta ihmiset näkevät mihin heidän veronsa käytetään. Johtopäätöksenä Cameron toteaa, että nämä uudistukset ovat keinoja ”todellisen kansanvallan” (real people power) toteuttamiseksi.¹²¹ *Perusteena* tässä argumentissa toimii siis näkemys, jonka mukaan kansalaisten valta on riippuvainen julkispalveluiden tuotannon tavoista ja julkisen talouden rahan käytöstä. Tämän vuoksi hyvinvointivaltion toiminta on kansan vallan kanssa ristiriidassa. Mielenkiintoista tässä argumentissa on myös se, että kaikki julkispalvelut voidaan uudistaa täysin samojen periaatteiden mukaisesti saavuttaen kaikissa niissä parhaat lopputulokset.

Aineiston hyvinvointivaltiovastaisuudesta huolimatta valtiolla on aineiston mukaan merkittävä rooli Big Society -hankkeen tavoitteena olevassa yhteiskunnassa. Valtio antaa

¹²⁰ Cameron 2009.

(D) ”Sosiaalitukien reformista, koulureformiin, varhaisvuosien tuesta päihdekuntoutukseen, me suunnittelemme suuria muutoksia, jotka perustuvat selkeille periaatteille ja yhteiselle menettelytavalle.”

(C) ”Hankkiutuminen eroon keskitetystä byrokratiasta, joka tuhlaa rahaa. Valtion monopolien avaaminen – jopa julkisissa palveluissa työskenteleville mahdollisuus ottaa haltuunsa organisaatio, jossa he työskentelevät. Julkispalveluiden avaaminen uusille tuottajille ja hyväntekeväisyysjärjestöille sekä yksityisille yrityksille ilmoittaminen – ‘jos teillä on ideat ja henkilöt piintyneimpien sosiaalisten ongelmien ratkaisemiseksi, tulkaa ja toimikaa osana julkisia palveluita.’ Ja sitten heille maksaminen saavutettujen tulosten mukaan.”

¹²¹ Cameron 2011b.

hankkeen avulla kansalaisilleen uusia vaikuttamismahdollisuuksia hallinnon desentralisaation, läpinäkyvyyden ja tilivelvollisuuden lisäämisen kautta. Tämän lisäksi valtion on myös aktiivisesti autettava ihmisiä hyödyntämään näitä mahdollisuuksia, sillä uudistusten teho riippuu yhteiskunnallisesta reaktiosta, jota ei voida jättää sattuman varaan.¹²² Cameron ei siis luota siihen, että ihmiset automaattisesti aktivoituisivat yhteiskunnallisina toimijoina, vaikka heille tilaisuus siihen annettaisiinkin, vaan tässä yhteydessä tarvitaan valtion toimia ihmisten kannustamiseksi. Tähän liittyviä argumentteja on aineistossa useita¹²³, mutta niiden samankaltaisuuden vuoksi ei niitä ole tarpeellista tässä yhteydessä enempää käsitellä.

Toisaalta joissakin tilanteissa pelkkä valtion vetäytyminen tuottaa halutunlaisia tuloksia. Kolmannessa puheessa hän toteaa, että hankkeen tavoitteena on valtion koon ja roolin syvällinen uudelleenarviointi, sillä hänen mielestään on väärin olettaa, että valtion toimintaa leikattaessa parempia vaihtoehtoja sen toiminnalle syntyisi automaattisesti. Hän mainitsee kuitenkin, että tietyissä tilanteissa pelkkä valtion vetäytyminen saa aikaan yhteiskunnan kehittymistä. Esimerkiksi valtion rahoituksesta riippuvaisten järjestöjen tukea leikattaessa ne joutuvat hankkimaan rahoituksensa muualta joutuen näin läheisempiin suhteisiin yhteiskunnan kanssa.¹²⁴ *Perusteena* toimii siis näkemys, jonka mukaan valtion rahoittamat järjestöt ovat vieraantuneita yhteiskunnasta, ja leikkaamalla näiden tukia saadaan aikaan positiivista yhteiskunnallista toimintaa. Tässä argumentissa jälleen ilmenee valtion tukahduttava luonne, joka tuhoaa yhteiskunnallista toimintaa.

Tarkempia keinoja, joita valtion tulee käyttää yhteiskunnallisen toiminnan lisäämiseksi, käsittelen paikallisyhteisöä ja yhteiskuntaa käsittelevässä alaluvussa. Seuraavaksi kuitenkin siirryn käsittelemään markkinoita ja yksityistä sektoria koskevaa argumentaatiota.

¹²² Cameron 2009.

(D) "Hajauttamisen, läpinäkyvyyden ja tilivelvollisuuden kautta voimme antaa ihmisille vallan käyttämiensä palveluiden, verovarojensa käytön ja paikallisen alueensa johtamisen suhteen."

(C) "Valtion on mentävä näiden mahdollisuuksien sallimista pidemmälle. Sen on aktiivisesti autettava ihmisiä hyödyntämään niitä."

(W) "Sallivien reformiemme onnistuminen on riippuvainen sosiaalisesta reaktiosta, jota ei voida jättää sattuman varaan."

¹²³ Ks. esim. Cameron 2010a; Cameron 2011b.

¹²⁴ Cameron 2010b.

(D) "Mutta uskon että yleisesti ottaen ylläyksinkertainen valtion leikkaaminen, jossa oletetaan, että parempia vaihtoehtoja valtion toiminnalle nousee esiin kutsumatta, on väärin."

(C) "Kyllä, on kuitenkin tiettyjä tilanteita, joissa valtion kaventaminen johtaa yhteiskunnan laajenemiseen, esimerkiksi silloin kun valtiosta riippuvaisia organisaatioita pyydetään hakemaan rahoituksensa valtion ulkopuolelta ja täten parantamaan ansioluetteloaan kytkeytymisessään kansan ja yhteiskunnan kanssa."

4.4. Markkinat ja yksityinen sektori

Cameron käyttää yritysten osuutta koskevassa argumentaatiossaan paljon termiä 'sosiaalinen yritys' (social enterprise). Hieman yksinkertaistaen Iso-Britannian lainsäädännössä sosiaalinen yritys määritellään yritykseksi, jolla on jokin yhteiskuntaa hyödyttävä tarkoitus ja joka sijoittaa vähintään puolet jaettavista tuotoistaan takaisin omaan toimintaansa¹²⁵. Tässä analyysissä en tee eroa sosiaalisten yritysten ja normaalien yritysten välille siitä syystä että Cameron ei itse pyri pitämissään puheissaan erottelemaan yrityksiä sosiaalisista yrityksistä Big Society -hankkeen uudistusten suhteen. Kuten jo esitellystä argumentaatiosta käy ilmi, toimivat niin yritykset, sosiaaliset yritykset kuin hyväntekeväisyysjärjestötkin samoilla säännöillä julkispalveluiden tuottamisesta kilpaillessaan.

Ainoa tapa, jolla Cameron ottaa tarkemmin kantaa siihen, minkälaisten tahojen tulisi julkisia palveluita Big Society -hankkeen tavoitteena olevassa yhteiskunnassa tuottaa, koskee vain organisaatioiden kokoa. Neljännen analysoidun puheen kysymys ja vastaus -osiossa hän toteaa tehneensä aloitteen, jonka tarkoituksena on varmistaa, että neljäsosa julkisten hankintojen sopimuksista annetaan pienille tai keskisuurille yrityksille, mukaan lukien vapaaehtoisjärjestöt, hyväntekeväisyysjärjestöt ja sosiaaliset yritykset¹²⁶. Tässä lausunnossaan hän niputtaa niin sosiaaliset yritykset kuin vapaaehtois- ja hyväntekeväisyysjärjestötkin yritys (enterprise) -nimikkeen alle.

Samassa yhteydessä hieman myöhemmin Cameron käsittelee uudelleen yritysten koon vaikutusta vastatessaan kysymykseen, jossa esitettiin huoli sen suhteen, että valtion toiminnan korvaaminen suuryritysten toiminnalla ei vähennä byrokratiaa ollenkaan. Cameron toteaa, ettei usko, että vain kooltaan suuret organisaatiot voivat saada aikaan säästöjä mittakaavaetujensa vuoksi. Hän mainitsee esimerkkinä työllistämispalvelut, joissa henkilökohtainen palvelu, innovatiivisuus, erikoistuminen ja hienovaraisuus tuottavat säästöjä kaikkein vaikeimpien tapausten osalta. Tämän vuoksi tavoitteena on avata palveluita yritteliäille, pienille ja innovatiivisille toimijoille.¹²⁷ Tässä perusteena on siis näkemys, jonka

¹²⁵ Ks. Iso-Britannian parlamentti 2012.

¹²⁶ Cameron 2011a.

¹²⁷ Mt.

(D) "Jotkut suurista organisaatioista sanovat 'ette koskaan tule säästämään rahaa jos teette niin, sillä vain meillä on mittakaavaedut, joiden avulla voimme tuottaa näitä palveluita halvalla.' En ole samaa mieltä."

(B) "Mielestäni jos katsotaan esimerkiksi työttömien työllistämishjelmaa (Welfare to Work), jossa usein vaikeimmat tapaukset tarvitsevat eniten henkilökohtaista huomiota. Jos ajatellaan henkilöä, joka ei ole työskennellyt viiteen tai

mukaan organisaation suuruus johtaa automaattisesti negatiivisiin vaikutuksiin esimerkiksi palvelutason ja innovoinnin suhteen, oli kyseessä sitten yksityisen tai julkisen sektorin organisaatio.

Start-up-rahoitus liittyy läheisesti uudistukseen, jossa palvelun tuottajille maksetaan jälkikäteen saavutettujen tulosten mukaan. Tämä seikka saattaa vaikeuttaa varsinkin pienempien toimijoiden tuloa markkinoille, sillä tulosten mukaan maksettavien korvausten saamisessa kestää aikansa. Ratkaisuna tähän ongelmaan toimii Big Society -pankki, jonka tarkoituksena on tukea aloittelevia sosiaalisia yrityksiä, jotka pyrkivät kilpailemaan palveluntuotantosopimuksista. Pankki saa rahoituksensa käyttämättömiltä pankki- ja asunto-osuuskuntatileiltä sekä yksityisen sektorin sijoitusten kautta. Lisäksi Big Society -pankki rahoittaa myös sellaisia itsenäisiä säätiöitä, jotka ovat aikaisemmin onnistuneesti rahoittaneet innovatiivisia sosiaalisia yrityksiä.¹²⁸ Tässä argumentissa perusteena toimii siis näkemys, jonka mukaan pienet toimijat ovat tarpeellisia Big Society -hankkeen palveluiden tuotannon kannalta, mutta toisaalta ne eivät saa tarvittavaa rahoitusta ilman valtion toimia eli tässä tapauksessa Big Society -pankkia. Huomattavaa on myös se, että yksityisen sektorin osuudesta pankin rahoituksessa Cameron käyttää sanaa sijoitus, jolloin oletuksena ilmeisesti on, että pankki kykenee tuottamaan sijoittajilleen voittoa. Sijoituksista puhutaan myös samaa aiheetta koskien muissakin yhteyksissä¹²⁹.

Niin kutsutut ”sosiaalivaikutusobligaatit” (social impact bond) on toinen keino palveluita tuottaville yrityksille hankkia rahoitusta. Cameron toteaa, että yrityksillä on valtava halu tehdä hyvää. Tähän sosiaalivaikutusobligaatit antavat uudenlaisen mahdollisuuden, jossa sekoittuvat yritysten riskinotto ja sosiaalisektorin yrittäjyyteen liittyvät kyvyt. Peruste

kymmeneen vuoteen ja jolla on mielenterveysongelmia, hänen saaminen töihin säästää todennäköisesti 40000 puntaa tukina siltä ajalta kun hän todennäköisesti viettäisi työttömänä ilman apua. Mutta organisaatio joka saa heidät todennäköisesti takaisin töihin on luultavasti hyvin erikoistunut, henkilökohtainen, hienotunteinen ja innovatiivinen.”

(C) Joten hyväksyn että tämä on todella vaikeaa ja me haluamme työskennellä kanssanne varmistaaksemme että avaamme aidosti palveluntuotantoa pienille, innovatiivisille ja yrittäville.”

¹²⁸ Cameron 2010a.

(D) “ Edelleen, se ei ole tarpeeksi, että ojennamme vallan ohjaket ja oletamme hyväntekeväisyys- ja vapaaehtoisjärjestöjen tarttuvan niihin kiinni. Totuus on, että kun ihmisille maksetaan tulosten mukaan, voi kestää aikansa ansaita palkkansa – ja tämä voi sulkea monet pienet tuottaja ulkopuolelle.”

(C) “Me perustamme uuden Big Society -pankin, jotta yhteiskunnalliset yritykset pääsevät käsiksi ‘start-up’ -rahoitukseen, jota ne tarvitsevat kilpaillakseen valtion sopimuksista. Käytämme perimättömiä varoja toimeettomilta pankki- ja hypoteekkiyhdistystileiltä (Building Society) ja saamme lisärahoitusta yksityiseltä sektorin sijoituksista antaaksemme satoja miljoonia puntia uutta rahoitusta suoraan yhteiskunnallisille organisaatioille. Big Society -pankki tarjoaa rahoitusta myös itsenäisille järjestöille, kuten Young säätiölle tai Esme Fairbairn säätiölle, jotka ovat aikaisemmin onnistuneesti tukeneet kaikista innovatiivisimpia sosiaalisia yrityksiämme.”

¹²⁹ Cameron 2012; Cameron 2010b.

tälle yritysten halulle tehdä hyvää näyttää kuitenkin olevan rahallinen, sillä myöhemmin Cameron toteaa, että sosiaalivaikutusobligaatioihin sijoittamalla yritykset voivat saada hyvän tuoton sijoitukselleen, jos sijoituksen kohteena olleet sosiaaliset yritykset kykenevät esimerkiksi pienentämään rikoksien uusimisprosenttia tai sairaalapalveluiden tarvetta, ja tätä kautta aiheuttavat säästöjä.¹³⁰ Voittoa tavoitteleva sijoittaminen palveluita tuottaviin yrityksiin ja muihin toimijoihin määritellään tässä argumentissa hyvän tekemiseksi.

Vahvemman yhteiskunnan luomisen osalta Cameron kuvailee yritysten roolia valtavaksi. *Taustatueksi* hän toteaa Marks & Spencer -kauppaketjun olevan paras organisaatio mielenterveysongelmaisten työllistämiseksi. *Johtopäätökseksi* hän toteaa, että hyväntekeväisyys on kannattavaa yrityksille, sillä normaalien hyväntekeväisyysintressien lisäksi yrityksillä on imagon ja brändin vahvistamiseksi intressejä hyväntekeväisyyteen.¹³¹ Perusteena näyttää siis olevan jälleen näkemys, jonka mukaan nykyisen kaltaiset sosiaalipalvelut ovat turhia. Toisaalta erilaisista mielenterveyspalveluista huolimatta yritykset ovat tässäkin asiassa tehokkaampia, ja yrityksillä on myös intressejä hoitaa kyseisiä palveluita sekä imagon ja markkinoinnin vuoksi että yleisestä halusta hyväntekeväisyyteen.

Yritysten hyväntekeväisyyden lisäksi myös yksityishenkilöiden osallistumista hyväntekeväisyyteen on lisättävä. Tämän vuoksi Cameron haluaakin suoraviivaistaa lahjoitusten verokäytäntöjä ja antaa verohelpotuksia hyväntekeväisyyteen lahjoittaville yksityishenkilöille¹³².

Tehokkuuden lisäksi yksityisen sektorin osallistuminen julkispalveluiden rahoitukseen on ensiarvoisen tärkeää sosiaalisia ongelmia ennaltaehkäisevän toiminnan mahdollistamiseksi.

¹³⁰ Cameron 2012.

(D) "Olen nähnyt yrityksillä olevan suuren halun tehdä enemmän. Enkä tarkoita vain yhteiskuntavastuubudjetin pientä kasvattamista, vaan tarkoitan yritysten suuren hyvänteon voiman tunnustamista."

(C) "Sosiaalisen vaikuttamisen obligaatiot (Social Impact Bond), joista Ronnie puhuu hetken kuluttua, antavat yrityksille yhä suuremman mahdollisuuden tähän. Mielestäni erinomainen idea tässä on yritysten riskinottoinnon ja sosiaalisektorin yritteliäsyyssykyjen yhdistäminen."

(W) "Sosiaalisen vaikuttamisen obligaatioilla yrityksillä on mahdollisuus rahoittaa palvelujen tuotantoa etukäteen sopimalla, että jos säästöjä tehdään myöhemmin, esimerkiksi vähentämällä rikoksen uusimista tai tarvittavien sairaalahoitojen määrää ja niin edespäin, yritys saa hyvän tuoton siitä."

¹³¹ Cameron 2011a.

(D) "Yrityksillä on suuri rooli tässä."

(B) "Jos kysyt itseltäsi mikä on oikeastaan paras organisaatio esimerkiksi mielenterveysongelmista kärsivien ihmisten työllistämiseksi, se on itse asiassa Marks & Spencer – joten on olemassa monia yrityksiä jotka tekevät uskomatonta työtä vahvemman yhteiskunnan rakentamiseksi."

(C) "Ja se ei ole vain siksi, että yritykset ovat epäitsekkeitä; se on itseasiassa hyväksi heidän imagolleen, liiketoiminnalleen ja brändilleen."

¹³² Cameron 2012.

Cameronin mukaan valtion eetos on hyvin skeptinen ennaltaehkäisevän yhteiskunnallisen toiminnan rahoittamisen suhteen tällaiseen investointiin liittyvän epäonnistumisriskin vuoksi. *Taustatueksi* hän toteaa, että valtion skeptisyys johtuu siitä, että monien valtion investointien osalta tämä riski on toteutunut. Tämän vuoksi on tarpeellista saada yritykset ja yksityinen sektori mukaan rahoittamaan palveluita.¹³³

Edellä pitkälti käsitellyn julkisen sektorin reformoinnin lisäksi Big Society -hankkeessa on myös kaksi muuta säiettä, kulttuurin muutos ja naapurustojen voimaannuttaminen.¹³⁴ Puheiden välillä termistö kuitenkin vaihtelee hieman, sillä esimerkiksi heinäkuussa 2010 pitämässään puheessa Cameron puhuu naapurustojen sijaan yhteisöiden voimaannuttamisesta sekä kulttuurin muutoksen sijaan sosiaalisesta toiminnasta¹³⁵. Sisältö kuitenkin vaikuttaa pysyneen suhteellisen muuttumattomana. Käsittelen seuraavaksi tarkemmin kulttuurin muutosta ja naapurustojen voimaannuttamista koskevia argumentteja.

Aineistossa esitellään useita keinoja, joilla Big Societyn vaatimaa kulttuurin muutosta ja massojen osallistumista voidaan edesauttaa. Ensimmäisessä puheessaan hän erittelee kolme eri ihmisryhmää, joihin toimet pitää kohdistaa: yhteiskunnalliset yrittäjät, yhteisöaktiivit ja kansan enemmistö. Yhteiskunnallisia yrittäjiä käsitellessään hän toteaa, että suhteellisen pieni määrä oikeita henkilöitä voi saada aikaan valtavan vaikutuksen. *Taustatukena* tälle hän mainitsee, että nopeasti yrityksiään kasvattavat yrittäjät, joita on alle prosentti väestöstä, luovat valtaosan uusista työpaikoista Yhdysvalloissa. Saman ilmiön hän näkee mahdolliseksi yhteiskunnallisen yrittäjyyden alalla Britanniassa. Tämän vuoksi on tarpeen tunnistaa menestyvät sosiaaliohjelmat ja antaa niiden toimiluvat menestyneille yhteiskunnallisille yrittäjille rahoittamalla heidän tuottamiaan julkisia palveluita suoraan julkisista varoista.¹³⁶

¹³³ Cameron 2012.

(D) "Monien haasteiden kanssa, joita kohtaamme yhteiskunnassamme, on täysin selvää että aikainen investointi voi olla elintärkeää ongelman ratkaisemiseksi ja itse asiassa rahan säästämiseksi samaan aikaan."

(W) "Ongelmana on, että koko valtion olemus on todella skeptinen ennakoivan rahankäytön suhteen..."

(B) "...investointeihin liittyvän epäonnistumisriskin vuoksi ja siksi, että monissa eri tapauksissa valtion investoinnit ovat epäonnistuneet."

(C) "Tässä mielestäni yritykset ja yksityinen sektori astuvat kuvaan."

¹³⁴ Cameron 2010a.

¹³⁵ Cameron 2010b.

¹³⁶ Cameron 2009.

(D) "Jos löydämme oikeat ihmiset, suhteellisen pienellä ihmismäärä kykenee tekemään suuren muutoksen."

(B) "Yhdysvalloissa alle prosentti väestöstä, eli nopeasti kasvavat yrittäjät, luovat kaksi kolmasosaa kaikista uusista työpaikoista. Sama voi tapahtua täällä sosiaalisten yritysten ja sosiaalisen pääoman osalta."

(C) "Joten me tunnistamme toimiviksi osoittautuneet sosiaaliohjelmat, jaamme niiden toimiluvat (franchise) menestyville sosiaalisille yrittäjille ja rahoitamme heidän julkisten palveluiden tuotantoon suoraan olemassa olevista valtion budjeteista."

Julkilausumattomana perusteena tässä argumentissa toimii näkemys, jonka mukaan julkispalveluiden tuottamisen keskittäminen kasvuyrittäjille on kannattavampaa kuin tuottaa niitä pienemmissä paikallisissa yksiköissä paikallisten ihmisten toimesta ilman kasvuodotuksia. Lokaalisuus ja yhteisöllisyys eivät näytä olevan tämän argumentin perusteella tärkeimmät syyt julkispalveluiden uudelle tuottamistavalle.

4.5. Paikallisyhteisöt ja yhteiskunta

Yhteisöaktiivit puolestaan määritellään henkilöiksi, joilla ei ole virallista roolia yhteisöissään eikä aikaa tai kiinnostusta sosiaaliohjelmien pyörittämiseen, mutta jotka silti haluavat auttaa järjestämällä esimerkiksi vanhempainryhmien ja naapuruston tapaamisia. Tällaisia henkilöitä tarvitaan Cameronin mukaan lisää ja tämänkin kehityksen avustamisessa valtiolla on tärkeä rooli, sillä tällaiset ihmiset tarvitsevat apua pienimpienkin projektien käynnistämisessä. Valtion tulee edesauttaa yhteisöaktiivien toimintaa koulutuksella ja informaation jakamisella. Tämän kehityksen suhteen esikuvina toimivat yhteisöaktiivien toiminta Chicagossa ja New Yorkissa.¹³⁷

Cameron palaa aiheeseen maaliskuussa 2010 pitämässään puheessa, jossa hän myös käyttää Yhdysvaltojen kokemuksia esimerkkinä kertoessaan tarkemmin yhteisöorganisaattoreiden koulutusaikeista. Siellä yhteisöorganisaattorit ovat mahdollistaneet toiminnallaan sen, että yhteisöt ovat voineet ottaa kohtalonsa omiin käsiinsä, ja samanlaisen kehityksen Cameron haluaa saada aikaan Iso-Britanniassakin. Tästä syystä varoja tehottomasta valtion FutureBuilders -ohjelmasta käytetään tuhansien uusien yhteisöorganisaattoreiden kouluttamiseksi valtiosta riippumattomien organisaatioiden kuten London Citizens -järjestön toimesta.¹³⁸

Valtiosta riippumattomien toimijoiden käyttäminen Big Society -hankkeen tavoitteiden saavuttamiseksi näyttää olevan säännönmukaista. Samassa puheessaan Cameron myös esittelee valtiosta riippumatonta Big Society Network -kampanjaa, jonka tavoitteena on edesauttaa sosiaalista muutosta tukemalla ja rohkaisemalla ihmisiä aktiiviseen kansalaisuuteen. Tässä yhteydessä Cameron myös toteaa, että konservatiivihallitus pyrkii

¹³⁷ Cameron 2009.

¹³⁸ Cameron 2010a.

tukemaan kampanjaa kaikilla mahdollisilla tavoilla, mutta sen olemassaolo ei ole riippuvainen siitä, onko konservatiivihallitus vallassa vai ei.¹³⁹ Kampanjan itsenäisyyden perusteena näyttää olevan halu pitää se riippumattomana demokraattisesta päätöksenteosta.

Hankkeen kannalta hankalimpana aktivoitavana ihmisryhmänä Cameron kuitenkin pitää kansan enemmistöä, sillä se ei osallistu yhteiskunnalliseen toimintaan eikä välttämättä halukaan siihen osallistua. Big Society -hanke kuitenkin perustuu vastuullisuuden, vastavuoroisuuden ja velvollisuuden kulttuuriin, joten kansan enemmistön osallistuminen on saatava aikaan. Tämä ei kuitenkaan hankaluudestaan huolimatta välttämättä vaadi minkäänlaisia valtion toimia. Taustatukena hän käyttää eri tutkijoiden näkemyksiä siitä, että sosiaalisten normien ja kulttuurin muuttaminen voidaan tehdä hienovaraisesti johdattelemalla. Cameronin näkemyksen mukaan esimerkiksi sosiaalista toimintaa koskevan rivin lisääminen Facebookin standardiprofiiliin loisi tehokkaammin uuden normin hyväntekeväisyyden ja vapaaehtoistöiden ympärille kuin mikään määrä valtion kampanjoita.¹⁴⁰ Tämän argumentin perusteena on näkemys siitä, että vastuullisuuden, vastavuoroisuuden ja velvollisuuden kulttuurin aikaansaaminen on mahdollista ilman kansalaisten vapauden rajoittamista tai velvollisuuksien lisäämistä.

Fyysinen yhdessäolo on kuitenkin tärkein seikka vahvojen yhteisöiden ja ihmisten välisen luottamuksen kasvattamiseksi. Suuren valtion byrokratia ei taas anna mahdollisuutta luottamuksen kehittymiselle. Tämän vuoksi Cameron näkee tarpeelliseksi kehittää vahvoja paikallisinstituutioita, joissa ihmiset tapaavat toisiaan. Näistä esimerkkeinä hän mainitsee jo olemassa olevien paikallisinstituutioiden, kuten postien, kauppojen ja kunnantalojen

¹³⁹ Cameron 2010a.

(D) "Valtiosta riippumaton Big Society Network tulee olemaan kansallinen kampanja sosiaalisen muutoksen puolesta. Sen tarkoituksena on rohkaista ja tukea kaikkia olemaan aktiivisia kansalaisia."

(C) "Se tulee säilymään, oli maassa konservatiivihallitus tai ei. Mutta tietenkin konservatiivihallitus antaa sille kaiken mahdollisen tuen."

¹⁴⁰ Cameron 2009.

(D) "Mutta Big Society vaatii myös sitoutumista huomattavalta osalta sellaisista ihmisistä, joilla ei ole rekisteriä osallistumisesta, eikä halua osallistua. Big Society vaatii ihmismassojen sitoutumista eli laajaa vastuullisuuden, vastavuoroisuuden ja velvollisuuden kulttuuria."

(B) "Käyttäytymispsykologi Robert Cialdini väittää, että yksi tärkeimmistä vaikutuksista käyttäytymiseemme on 'sosiaalisilla normeilla' eli sillä miten muut ihmiset käyttäytyvät. Cass Sunstein ja Richard Thaler ovat esittäneet että oikeanlaisella johdattelulla, tai 'tuuppaisuilla' valtio voi vaikuttaa koko kulttuurin muutokseen." ... "Esimerkiksi jos Facebook yksinkertaisesti lisäisi sosiaalista toimintaa koskevan rivin standardiprofiiliinsa, tekisi se enemmän uuden sosiaalisen normin luomisen hyväksi vapaaehtoistoiminnan ja hyväntekeväisyyteen lahjoittamisen ympärille, kuin mikään määrä valtion kampanjoita."

(C) "Se ei edes vaatisi valtion osallisuutta."

vahvistamisen sekä uusien, kuten National Citizens' Service -ohjelman, luomisen.¹⁴¹ Perusteena tässä argumentissa on näkemys siitä, että valtion byrokratia on syyppää siihen, etteivät ihmiset ole enää fyysisesti tekemisissä toistensa kanssa ja siksi ihmisten välinen luottamus on heikentynyt.

Big Society -hankkeen kolmannen keskeisen säikeen, lähiyhteisöiden voimaannuttamisen, keskiössä on valta ja sen hajauttaminen. Cameronin mukaan keskushallinnon valtaa on jaettava paikallishallinnoille ja vielä siitäkin alaspäin niin kutsutulle nanotasolle, aina naapurustoille, yhteisöille ja yksilöille saakka¹⁴². Mutta mitä tämä valta tarkemmin tarkasteltuna pitää sisällään? Muutamia näistä valtaa lisäävistä uudistuksista on jo sivuttu muiden aiheiden yhteydessä, kuten yhteisöjen oikeus ottaa haltuunsa tärkeiden sulkemisuhan alla olevien palveluiden tuottaminen sekä kansalaisten ja yhteisöjen vallan lisääminen käyttämiensä ja tuottamiensa palveluiden suhteen.

Hankkeen tavoitteena on kannustaa ihmisiä liittymään naapurustoryhmiin, jotta he voivat yhdessä toimia elämänlaadun parantamiseksi. Tämän vuoksi Cameron haluaa siirtää valtaa yhteisöille, jotta ne voivat muun muassa perustaa uusia kouluja ja pyörittää itse palveluita, kuten postikonttoreita, puistoja ja kirjastoja, määrätä oman alueensa kaavoituksesta ja ottaa kantaa paikallispoliisin toimintaan tätä varten järjestettävissä tapaamisissa.¹⁴³ Julkilausumattomana, mutta melko selvänä *perusteena* toimii siis ajatus, jonka mukaan paikallistasolle siirrettävä valta ja velvollisuudet parantavat väistämättä ihmisten elämänlaatua nykyiseen yhteiskuntajärjestelmään verrattuna, jos ihmiset vain saadaan hyödyntämään uusia mahdollisuuksia.

¹⁴¹ Cameron 2009.

(D) "Suuren valtion byrokratiassa, missä kaikki on kaukaista ja etäistä, luottamuksen on vaikea kasvaa."

(B) "Voimme myös oppia todistusaineistosta, että fyysinen yhteys on tärkeintä rakentaessa luottamusta ja vahvoja yhteisöjä."

(C) "Siksi haluamme rakentaa vahvoja paikallisinstituutioita, jotka ovat todellisia ja joissa ihmiset kirjaimellisesti kokoontuvat tapaamaan ja seurustelemaan. Tämän vuoksi vahvistamme olemassa olevia kansalaisinstituutioita, kuten paikallisia kauppiaita, postia ja kaupungintaloja. Luomme myös uusia. Suunnittelemamme National Citizens' Service tuo yhteen kuusitoistavuotiaita ympäri maata kolmen viikon ohjelmaan, jossa he oppivat mitä sosiaalinen vastuullisuus ja yhteisönsä palveleminen tarkoittavat, sekä oppivat tulemaan toimeen eri taustoista tulevien ihmisten kanssa."

¹⁴² Cameron 2010b.

¹⁴³ Cameron 2010a.

(D) "Se sama lähestymistapa on suunnitelmiamme taustalla, joilla pyrimme rohkaisemaan ihmisiä kokoontumaan naapurustoryhmiin, jotta he voivat yhdessä työskennellä elämänlaadun parantamiseksi."

(C) "Me aiomme antaa yhteisöille mahdollisuuden ottaa kontrolli itselleen. Perustaa uusia kouluja. Ottaa haltuunsa puistojen, kirjastojen ja postien hoitaminen. Pitää kokouksia poliisin kanssa, joissa he voivat kysyä mitä poliisien tekemisistä. Suunnitella uusien asuinalueiden ulkonäkö, muoto ja tunnelma."

Palveluiden tuottamisen ja niihin vaikuttamisen lisäksi yhteisöjen voimaannuttamista pyritään edesauttamaan informaation jakamisen avulla, jonka Cameron näkee tarpeelliseksi ihmisten aktivoimisessa yhteiskunnalliseen toimintaan. Tästä esimerkkinä hän mainitsee tarkkojen rikoksia koskevien tietojen julkistamisen, jotta ihmiset kykenevät asettamaan poliisin entistä paremmin vastuuseen toiminnastaan. Lisäksi se mahdollistaa ihmisten aktivoitumisen muun muassa naapurustovahtijärjestelmien, nuorisoseurojen ja kerhojen järjestämisen suhteen, jos he näkevät tällaisille toimille tarpeen.¹⁴⁴

Paikallishallinnon vallan lisäämisen suhteen Cameronin näkemykset ovat hieman ristiriitaisia. Yhtäältä Cameron toteaa, että yhtenä Big Society -hankkeeseen liittyvänä uudistuksena on lisätä suurten kaupunkien pormestarien valtaa.¹⁴⁵ Lisäksi aikaisemmin kävi jo ilmi, että hankkeen yhtenä tavoitteena on siirtää kaavoituksesta päättäminen paikalliselle tasolle.

Toisaalta Cameron näyttää pitävän paikallishallinnon toimintaa joissakin tapauksissa melko ongelmallisena hankkeeseen liittyvien uudistusten osalta. Helmikuun 2011 puheen yleisökysymysosiossa Cameron toteaa, että esimerkiksi ammattiliitot ja paikallisviranomaiset pystyvät liian monilla tavoin vaikeuttamaan uusien vapaakoulujen ja akatemioiden perustamista, joten hän nimeää tällaisten esteiden raivaaminen keskeiseksi tavoitteeksi¹⁴⁶. Tämän argumentin perusteena vaikuttaa siis olevan näkemys, jonka mukaan paikallishallinnolla ei pidä olla valtaa estää hankkeen periaatteiden mukaan tuotettuja julkispalveluita. Demokratian kannalta tämä seikka on tärkeä, sillä vaikka kansalaisten vallan lisääminen on Cameronin mukaan yksi keskeisimmistä Big Society -hankkeen tavoitteista, sitä uudistuksilla myös vähennetään siirtämällä päätettäviä asioita demokraattisen päätöksenteon ulottumattomiin.

Etsiessään historiallista vastinetta hankkeelle Cameron toteaa, että idea suuremmasta ja vahvemmassa yhteiskunnasta, jossa yhteisöt ja yksilöt tekevät enemmän, ei ole hänen keksimänsä, mutta hän haluaa lisätä tällaista toimintaa. Ajatustapa kumpuaa hänen mukaansa historiasta ja kristillisestä perinteestä.¹⁴⁷ Big Society -hankkeessa näyttää olevan siis kyse

¹⁴⁴ Cameron 2010b.

¹⁴⁵ Mt.

¹⁴⁶ Cameron 2011a.

(D) "Joten kun puhumme vapaakouluista ja uusista akatemioista, on olemassa mielestäni melkein liikaa keinoja, joilla ammattiliitot ja paikallisviranomaiset tai mitkä tahansa, voivat tavallaan vaikeuttaa tällaisten asioiden luomista.

(C) "Mielestäni meidän pitää kuitenkin pyrkiä poistamaan tällaisia esteitä pois tieltä."

¹⁴⁷ Cameron 2011c.

paluusta aikaisempaan, hyvinvointivaltiota edeltävään länsimaiseen yhteiskuntaan, ainakin yhteisöiden ja yksilöiden toiminnan suhteen.

Eräs tärkeimmistä lähiyhteisöistä Big Society -hankkeen kannalta on perhe. Cameron toteaa perheiden olevan perusta vahvemmalle ja suuremmalle yhteiskunnalle, sillä kasvaminen vahvassa perheessä opettaa lapsille käyttäytymistapoja, antamista ja ottamista, harmonista yhdessä ja vastuullisuutta. Tätä näkemystään hän tukee todisteilla siitä, että huono suhde vanhempien välillä on yhteydessä lapsen todennäköisyyteen elää köyhyydessä, joutua vankilaan, epäonnistua koulussa ja jäädä työttömäksi. Tämän vuoksi Cameron näkee tarpeelliseksi erilaiset toimet perheiden tukemiseksi, kuten vanhempainvapaan, parisuhteiden tukemisen, joustavat työajat ja kampanjan Iso-Britannian ongelmallisimpien perheiden tukemiseksi.¹⁴⁸

Hankkeen keskiössä oleva vastuullisuus ja siitä juontuvat velvoitteet kuitenkin ulottuvat myös ydinperheen ulkopuolelle, ja niissä on kyse käyttäytymisestä ja kunnioituksen osoittamisesta muita kansalaisia kohtaan. Näistä esimerkkeinä hän mainitsee pidättäytymisen kaikenlaisesta antisosiaalisesta käyttäytymisestä ja roskaamisesta, osallistumisen yhteisön toimintaan ja valtion toimet, jotka edesauttavat tätä osallistumista. Osallistuminen yhteisön toimintaan on erityisen tärkeää siksi, että jos kaikki osallistuvat hieman, saattavat hyödyt koko yhteiskunnalle olla valtavia.¹⁴⁹ Aikaisempien argumenttien perusteella tämä ei kuitenkaan koske verotusta ja sen avulla ylläpidettäviä palveluita, vaan vain vapaaehtoista osallistumista.

(D) "Joskus ihmiset sanovat minulle 'No tottakai Big Society on ollut olemassa tuhansia vuosia'. Uskonnollisen vakaumuksen ihmiset tapaavat sanoa, että se on ollut olemassa tasan 2010 vuotta ja minä sanon 'Kyllä, olen samaa mieltä, niin on'."

(C) "Emme väitä että olisimme keksineet idean suuremmasta ja vahvemmasta yhteiskunnasta, missä yksilöt ja yhteisöryhmät tekevät enemmän. Haluamme vain tukea, rohkaista ja parantaa sitä kaikilla mahdollisilla keinoilla..."

¹⁴⁸ Cameron 2011b.

(D) "Vahvat perheet ovat vahvemman ja suuremman yhteiskunnan perusta"

(W) "Vahvoissa perheissä lapset oppivat kuinka tulla vastuuntuntoisiksi ihmisiksi. Kun kasvat vahvassa perheessä opit kuinka käyttäytyä ja kuinka tehdä kompromisseja. Opit vastuullisuudesta ja kuinka elää harmoniassa muiden kanssa."

(B) "Kokonainen todisteiden kokoelma osoittaa kuinka vanhempien välinen huono suhde johtaa suurempaan todennäköisyyteen lapsen osalta elää köyhyydessä, epäonnistua koulussa, joutua vankilaan tai olla työttömänä myöhemmin elämässään."

(C) "Olemme jo julkistaneet toimia vanhempain loman, joustavan työskentelyn ja parisuhdetuen suhteen ja hurjan kunnianhimoisen kampanjan kääntääksemme Iso- Britannian ongelmallisimpien perheiden elämän ympäri."

¹⁴⁹ Mt.

4.6. Tuloerot ja globalisaatio

Cameron käsittelee köyhyyttä, tasa-arvoa ja tuloeroja kolmessa osin päällekkäisessä argumentissa ensimmäisessä puheessaan. Ensimmäisessä hän toteaa, että köyhyyden esiintyminen yhteiskunnassa köyhdyttää yhteiskunnan kaikkia jäseniä ja perustelee tätä näkemystään Richard Wilkinsonin ja Katie Pickettin ”The Spirit level” -tutkimuksen tuloksilla. Niiden mukaan yhteiskuntien pärjääminen erilaisilla elämänlaatua mittaavilla indikaattoreilla (esim. rikollisuuden määrä, elinajanodote, kansanterveys) ja täten myös yhteiskunnan yleinen hyvinvointi on riippuvainen yhteiskunnan sisäisistä tuloeroista bruttokansantuotteen koon sijaan. Hän toteaa, että tämän ongelman suhteen ei kuitenkaan kannata takertua vain esimerkiksi Gini-indeksiin pienentämiseen tai yhteiskunnan rikkaimpien ja köyhimpien välisen tulokuilun kaventamiseen, vaan alaluokan ja keskiluokan välisen tulokuilun supistamiseen. Tämä lähestymistapa keskittyy siten niihin, joilla ei ole mahdollisuutta elää hyvää elämää, ja tämän ihmisryhmän olojen parantamista Cameron pitää erityisen tärkeänä.¹⁵⁰

Tässä argumentissa mielenkiintoista tämän tutkimuksen kannalta on suhtautuminen koko yhteiskunnan sisäisiin tuloeroihin. Yhtäältä Cameron huomioi Wilkinsonin ja Pickettin tutkimuksen tulokset tuloerojen negatiivisten vaikutusten osalta, mutta toisaalta ei halua pienentää tuloeroja, vaan parantaa köyhien asemaa suhteessa keskiluokkaan. Näyttää siltä, että todellisena ongelmana ei Cameronin näkemyksen mukaan ole rikkaiden rikastuminen suhteessa muihin tuloluokkiin, vaan köyhien asema ja heidän heikot mahdollisuutensa parantaa omaa asemaansa.

Toinen aihetta koskeva argumentti näyttää tukevan tätä näkemystä. Siinä Cameron painottaa erilaisten mahdollisuuksien tasa-arvoa parantavien uudistusten tärkeyttä. Näistä hän

¹⁵⁰ Cameron 2009.

(D) ”Me kaikki tiedämme sydämissämme, että niin kauan kuin suurten rikkauksien kanssa vierekkäin systemaattisesti elää syvä köyhyys, me kaikki pysymme köyhempinä sen vuoksi.”

(B) ” Richard Wilkinsonin ja Katie Pickettin tutkimukset ovat näyttäneet että rikkaimpien maiden joukossa epäoikeudenmukaisemmat pärjäävät huonommin miltei millä tahansa elämänlaatua koskevalla mittarilla. ’The Spirit Level’ kirjassa he näyttävät että asukaskohtainen bruttokansantuote on vähemmän merkittävä maan elinajanodotteen, rikollisuuden tason, lukutaidon ja terveyden suhteen kuin populaation rikkaimpien ja köyhimpien välisen kuilun koko. Joten paras indikaattori maiden sijoituksesta näiden yleistä hyvinvointia kuvaavien mittareiden suhteen ei ole maiden väliset varallisuuserot vaan maiden sisäiset varallisuuserot.”

(R) ”Se ei tarkoita että meidän pitäisi keskittyä vain mekanistisiin tavoitteisiin, kuten Gini-kertoimen pienentämiseen, joka on perinteinen taloudellisen eriarvoisuuden mittari, tai rikkaimpien ja köyhimpien välisen kuilun sulkemiseen”.

(C) ”... meidän pitää keskittyä sulkemaan ala- ja keskiluokan välinen kuilu.

(W) ”koska keskittyminen niihin joilla ei ole mahdollisuutta hyvään elämään on kaikkein tärkeintä.”

mainitsee köyhien lapsiperheiden tukemisen ja koulutukseen panostamisen. Näitä uudistuksia tarvitaan kamppailussa globalisaatiokehityksen aikaansaamaa epätasa-arvoisuuden kasvua vastaan.¹⁵¹ Perusteena tässä toimii siis näkemys, jonka mukaan oikea tapa epätasa-arvoistumiskehitykseen vastaamiseen on antaa kaikille mahdollisuus pärjätä suurten tuloerojen yhteiskunnassa sen sijaan, että tuloeroja pyrittäisiin pienentämään.

Myös kolmas aiheesta esitetty argumentti samassa puheessa on linjassa edellisten kanssa. Cameron erottaa sellaiset poliittiset järjestelmät, joissa ihmiset saavat reilun palkkion lahjakkuudestaan, vaivannäöstään ja yrittämisestään, sellaisista järjestelmistä, jotka lukitsevat miljoonat ihmiset pohjalle vailla mahdollisuutta valtavirran nauttimaan menestykseen. Vapaassa ja mahdollisuuksiltaan tasa-arvoisessa yhteiskunnassa kuitenkin tuloeroja välttämättä esiintyy, sillä jotkut pärjäävät paremmin kuin toiset. Köyhyyden poistamiseksi on Cameronin mukaan keskityttävä sekä köyhyyden oireisiin että siihen johtaviin syihin.¹⁵²

Näitä köyhyyteen johtavia syitä Cameron käsittelee hieman myöhemmin samassa puheessaan. Lähtötiedoiksi hän toteaa, että taloudelliset seikat kulkevat käsi kädessä sosiaalisten seikkojen kanssa, ja siksi taloudellisten uudistusten sosiaaliset vaikutukset on otettava huomioon. Hänen mukaansa suureen valtioon nojautuvassa ajattelussa tätä seikkaa ei ole ymmärretty, minkä vuoksi tällaiseen ajatteluun pohjautuva toiminta johtaa köyhyyden kasvamiseen sen poistamisen sijaan, sillä tarveharkintaisten tukien negatiiviset vaikutukset työntekoon kannustamiseen ovat alkaneet kasvaa suuremmiksi kuin hyödyt ihmisten tulotason nostamisesta. Esimerkkinä tästä hän käyttää taloustieteellisen instituutin tekemää tutkimusta, jossa todetaan, että lapsista saatavat tarveharkintaiset verovähennykset toimivat

¹⁵¹ Cameron 2009.

(D) "Ensinnäkin meidän on tehtävä mahdollisuuksista tasa-arvoisempia läpi ihmisten elinkaaren. Se tarkoittaa parempia ensivuosien provision köyhimmille perheille. Se tarkoittaa parempaa koulutusta, joten jos perheet epäonnistuvat lapset saavat toisen mahdollisuuden. Ja se tarkoittaa myös parempaa aikuiskoulutusta, joten ihmiset joilla ei ole taitoja voivat nostaa itsensä ylös myöhemmin elämässään."

(C) "Tämän vuoksi olemme johdonmukaisesti nostaneet kolmea reformijoukkoa tärkeysjärjestyksessä merkittävimpään osaan ohjelmassamme: perheet, koulut, sosiaalityöt. Näihin keskittyen on mahdollista vastustaa niitä vahvoja globaaleja voimia, jotka piilevät kasvavan eriarvoisuuden taustalla."

¹⁵² Mt.

(D) "Mutta sellaisten järjestelmien jotka sallivat reilun palkkion lahjakkuudesta, vaivannäöstä ja yrittämisestä ja sellaisten järjestelmien, jotka pitävät miljoonat ihmiset pohjalla suljettuna ulos valtavirran nauttimasta menestyksestä, on valtava ero."

(W) "Tietenkin vapaassa yhteiskunnassa jotkut ihmiset ovat rikkaampia kuin toiset. Tietenkin jos teemme mahdollisuuksista tasa-arvoisempia, jotkut pärjäävät paremmin kuin toiset."

(C) "Siksi meidän pitää keskittyä köyhyyden aiheuttajiin oireiden lisäksi sillä se on paras tapa vähentää köyhyyttä pitkällä aikavälillä."

suorilta vaikutuksiltaan köyhyyttä vähentäen, mutta epäsuorat vaikutukset saattavat lisätä köyhyyttä vähentämällä vanhempien kannustetta työssäkäyntiin. Näiden seikkojen pohjalta hän esittää ongelman hoitamiseksi kaksitahoista ratkaisua: yhtäältä mahdollisuuksien tasa-arvon parantamista, jonka keskiössä on koulutus, ja toisaalta vahvemman ja vastuuntuntoisemman yhteiskunnan kehittämistä.¹⁵³ Kuten aikaisemmin tässä argumenttianalyysissä kävi jo ilmi, sosiaalitukien leikkaaminen on yksi Big Society -hankkeeseen sisältyvistä tavoitteista, jolla vastuuntuntoisemman yhteiskunnan kehittämistä voidaan edesauttaa.

Tasa-arvoa, tuloeroja ja köyhyyttä koskevassa argumentaatiossa Cameronin perimmäisenä ajatuksena näyttää olevan vahva painotus mahdollisuuksien tasa-arvoon lopputulosten tasa-arvon sijaan. Tuloerot eivät siis ole ongelma, johon Big Society -hanke pyrkii vaikuttamaan, vaan pyrkimyksenä on luoda sellaiset olosuhteet, että kansalaiset ovat mahdollisimman tasarvoisessa asemassa kilpaileessaan omasta osuudestaan tulonjaosta.

Liian suureksi kasvaneen hyvinvointivaltion lisäksi Cameron mainitsee globalisaation syyksi viime vuosikymmenten yhteiskunnallisten ongelmien kehittymiselle. Globalisaation vaikutuksen vuoksi näitä ongelmia ei kyetä ratkaisemaan hyvinvointivaltion avulla samoin keinoin kuin toisen maailmansodan ja 1960-luvun lopun välisenä aikana. Syynä on koulutuksen tärkeyden korostuminen globalisaation ja teknologian nopean kehittymisen myötä. Tämä on Cameronin mukaan johtanut tilanteeseen, jossa jotkut putoavat globaalien markkinoiden kelkasta, kun taas osaavimmat pärjäävät entistä paremmin.¹⁵⁴

Toisessa yhteydessä Cameron käsittelee globalisaatiota hieman positiivisemmin sanakääntein. Cameronin näkemyksen mukaan jokaisen maan on ansaittava asemansa globaalissa kilpailussa. Pärjätäkseen tässä kilpailussa maan pitää luoda uusia tuotteita sekä

¹⁵³Cameron 2009.

(D) "Me emme voi erottaa taloudellista sosiaalisesti, niin kuin suuren valtion lähestymistapa mekanistisesti tapaa tehdä. Taloudellisten reformien sosiaalisilla seurauksilla on merkitystä. Koska niihin sisältyy henkilökohtaisen ja sosiaalisen vastuullisuuden heikentäminen, joten suuren valtion lähestymistapa päätty kasvattamaan köyhyyttä sen ratkaisemisen sijaan."

(C) "No mikä on vaihtoehtona? Meidän vastauksemme kaksitahoinen: Ensinnäkin mahdollisuuksien tasa-arvon parantaminen, jossa koulutus on keskeisessä osassa ja toisekseen aktiivisesti vahvemman ja vastuuntuntoisemman yhteiskunnan luomisessa auttaminen".

(W) "Tosiaankin, vahinko jota tarveharkintaiset tuet tekevät työkannustimille alkaa kumoamaan sen hyödyn jota ne tuottavat nostaessaan ihmisten tulotasoa",

(B) "Kuten Institute of Fiscal Studies huomio valtion lähestymistavasta: 'Sen tämän hetkinen strategia nostaa [tarveharkintaisia] lapsiverohelpotuksia on tehokas vähentämään köyhyyttä suoraan, mutta sen epäsuorat vaikutukset saattavat lisätä köyhyyttä vähentämällä vanhempien kannustimia työntekoon."

¹⁵⁴ Mt.

kehittää uusia toimialoja ja yritteliäisyyttä. Tämän vuoksi Iso-Britannian taloutta on muutettava dynaamisemmaksi, jotta se kykenee synnyttämään uusia mahdollisuuksia, työpaikkoja ja vaurautta. Keinona talouden dynamiikan parantamiseksi hän esittää yritysveron pienentämisen, mikä houkuttelee yrityksiä investoimaan ja kasvamaan.¹⁵⁵ Tämän argumentin julkilausumattomana *perusteena* toimii siis kansainväliseen verokilpailuun osallistumisen välttämättömyys talouden kasvattamiseksi ja työpaikkojen luomiseksi. Mikäli maa ei kykene näin toimimaan, se ansaitsee heikkenevän elintasonsa. Toisin sanoen Cameron näyttää pitävän taloudellisen globalisaation ja siihen liittyvän kansainvälisen kilpailun aiheuttamaa tulonjakoa oikeudenmukaisena, eikä sitä siksi pidä rajoittaa.

¹⁵⁵ Cameron 2011b.

(D) "Meidän täytyy rakentaa dynaaminen talous, saada aikaiseksi kasvua joka synnyttää meille uusia työpaikkoja, varallisuutta ja mahdollisuuksia. Mikään maa ei automaattisesti ansaitse paikkaansa modernissa, globaalissa taloudessa, vaan niiden on ansaittava se ja ansaittava se työn teolla. Niiden on kehitettävä tuotteita, rakennettava uusia teollisuuden aloja, omattava todellinen yrittäjyyspiirre ja me olemme kehittämässä suunnitelmaa, joka saa tämän kaiken aikaiseksi."

(C) "Budjettineuvotteluissa me määrittelimme valikoiman toimia tukeaksemme Iso-Britannian yrittäjiä, tuottajia ja työntekijöitä ja näyttääksemme että Britannia on avoinna liiketoiminnalle. Rohkeat yritysveron leikkaukset vaikeina taloudellisina aikoina, ovat osa selkeätä kutsua yrityksille tulla Iso-Britanniaan, investoimaan ja kasvamaan."

5. UUSLIBERALISMIA VAI KOMMUNITARISMIA?

5.1. Big Society -hankkeen operatiivisen tason ideologinen luonne

Seuraavaksi siirryn analyysin toiseen osioon, jossa vertailen Big Society -hankkeen perustelemiseen käytetyn argumentaation ideologista luonnetta. Vertailukohtana toimivat kommunitarismi ja uusliberalismi, joista ensin mainittua edustavat tässä tutkimuksessa operatiivisella tasolla Henry Tamin ja fundamentaalilla tasolla Michael Sandelin näkemykset. Vertailukohtana uusliberalismin suhteen toimivat operatiivisella tasolla David Harveyn ja fundamentaalilla tasolla Raymond Plantin näkemykset. Uusliberalismi ja kommunitarismi eroavat toisistaan operatiivisella tasolla huomattavasti useiden Big Society -hankkeen kannalta keskeisten näkemysten suhteen. Vertailen ensin tarkemmin näiden ideologioiden näkemyseroja, minkä jälkeen vertailen aineistossa esitettyjä näkemyksiä eri aiheista ideologioiden näkemyksiin.

Operatiivisella tasollaan kommunitarismi pyrkii uudistamaan valtion toimintaa avoimempaan, hajautetumpaan, läpinäkyvämpään ja deliberatiivisempaan suuntaan, yrittäen kuitenkin säilyttää valtion keskeisenä poliittisen päätöksenteon areenana ja kansalaisten vaikutusvallan välineenä¹⁵⁶. Uusliberalismi taas suhtautuu äärimmäisen kriittisesti valtioon ja sen toimintaan. Uusliberalistisen näkemyksen mukaan valtion yhteiskunnallista vaikutusvaltaa on kavennettava huomattavasti esimerkiksi kieltämällä valtion toiminta markkinoilla, yksityistämällä aikaisemmin valtion toimintapiiriin kuuluneita aloja (esim. terveydenhuolto ja sosiaaliturva) ja preferoimalla aikaisemmin valtion piiriin kuuluneiden organisaatioiden (esim. keskuspankit) muuttamista ja uusien luomista valtiosta riippumattomiksi¹⁵⁷.

Julkisten palveluiden tuottamisen lisäksi uusliberalismi pyrkii siirtämään niiden rahoituksen myös pois valtion ja julkisen sektorin kontolta, sillä uusliberalistisen näkemyksen mukaan ”jokainen yksilö on vastuussa omista toimistaan ja omasta hyvinvoinnistaan”¹⁵⁸. Kommunitarismin suhtautuminen eroaa uusliberalismista selkeästi myös tässä suhteessa, sillä se näkee yhteistä kassaa kartuttavan verotuksen olevan yksi keskeisimmistä poliittisista

¹⁵⁶ Tam 1998, 146, 156–162.

¹⁵⁷ Harvey 2008, 81–84, 87.

¹⁵⁸ Mt., 82–83, 95–96.

velvollisuuksista, pyrkien kuitenkin muuttamaan sitä avoimempaa ja hajautetumpaan suuntaan, ja suhtautuu myönteisesti valtion tuottamiin palveluihin¹⁵⁹.

Operatiivisella tasolla myös ideologioiden suhtautuminen demokraattiseen päätöksentekoon eroaa huomattavasti. Kommunitarismi tähtää demokratian vahvistamiseen muuttamalla päätöksentekoa entistä avoimemmaksi ja kansalaisia osallistavaksi, sekä tavoittelee kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien huomattavaa laajentamista suhteessa heihin vaikuttaviin yhteiskunnallisiin toimijoihin, kuten yrityksiin, kouluihin, naapurustoryhmiin ja paikallisviranomaisiin¹⁶⁰. Uusliberalismi sen sijaan pitää kollektiivista päätöksentekoa potentiaalisena uhkana yksilöiden vapaudelle ja oikeuksille ja suhtautuu siksi erittäin kriittisesti enemmistöpäätöksiin perustuviin poliittisiin järjestelmiin¹⁶¹. Edellä mainitut uusliberalistiset näkemykset valtion roolista liittyvät läheisesti myös uusliberalismin suhtautumiseen kollektiiviseen päätöksentekoon, sillä esimerkiksi toimialojen yksityistäminen sekä keskeisten instituutioiden luominen ja siirtäminen demokraattisen päätöksenteon ulottumattomiin rajoittavat huomattavasti kansalaisten demokraattisia vaikutusmahdollisuuksia.

Markkinoiden painoarvon ja kilpailun lisääminen yhteiskunnassa ovat keskeisiä tavoitteita operatiivisen tason uusliberalistiselle ajattelulle. Uusliberalistisen näkemyksen mukaan kilpailua ja yksityistämistä lisäävät sekä sääntelyä vähentävät uudistukset johtavat niin laadun, tuottavuuden kuin tehokkuudenkin paranemiseen. Tätä kautta ne halventavat tuotteiden ja palveluiden hintoja sekä keventävät verotusta.¹⁶² Kommunitarismi taas suhtautuu kriittisemmin markkinoiden vallan kasvattamiseen ja yksityistämiskehitykseen. Markkinoiden kohtuullinen vapaus on tarpeellista, jotta yritykset kykenevät toimimaan markkinoilla tehokkaasti, mutta markkinoiden liiallinen vapaus taas vaikuttaa monin tavoin negatiivisesti yhteiskuntaan ja näiden vaikutusten vuoksi kommunitarismi suhtautuu kriittisesti markkinoiden täydelliseen vapauttamiseen ja sitä ajaviin poliittisiin ajatusmalleihin. Myös valtion toimintojen yksityistäminen on kommunitaristisesta näkökulmasta katsottuna ongelmallista, sillä se vähentää niitä instrumentteja joita valtio voi käyttää yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemiseksi.¹⁶³

¹⁵⁹ Tam 1998, 138–139, 145–147.

¹⁶⁰ Mt., Tam 1998, 16–18.

¹⁶¹ Harvey 2008, 84.

¹⁶² Mt., 82.

¹⁶³ Tam 1998, 3–6, 152–153, 170.

Myös tuloerojen ja globalisaation suhteen operatiivisen tason kommunitarismien ja uusliberalismin näkemykset ovat huomattavassa ristiriidassa keskenään. Uusliberalistisen näkemyksen mukaan valtion ei tule pyrkiä tasaamaan vapaan markkinakilpailun kontekstissa syntyviä tuloeroja, sillä ”vauraus valuu alaspäin”, eli rikkaiden rikastuminen hyödyttää koko yhteiskuntaa vähentäen köyhyyttä niin paikallisesti kuin maailmanlaajuisestikin¹⁶⁴. Kommunitarismi taas suhtautuu kriittisesti tuloeroihin muun muassa siitä syystä, että taloudellisia resursseja omistavat henkilöt kykenevät vaikuttamaan poliittiseen päätöksentekoon muita enemmän esimerkiksi poliitikoille annettavien lahjoitusten ja median omistajuuden kautta. Tämä on ongelmallista kommunitaristiselle ideologialle, sillä sen mukaan ihmisten tulisi olla tasaveroisessa asemassa yhteistä hyvää koskevia päätöksiä tehtäessä.¹⁶⁵

Operatiivisella tasolla kommunitaristinen ideologia suhtautuu globalisaation sosiaaliseen puoleen myönteisesti, kun taas taloudellisen globalisaation suhteen kommunitarismi on erittäin kriittinen. Syynä tähän ovat globaalin markkinakilpailun seuraukset, esimerkiksi työpaikkojen siirto huonompien palkkojen ja työolojen maihin, joka johtaa köyhimpien kansalaisten poliittisen aseman heikentymiseen kehittyneissä maissa. Globaali yhteistyö yhteisöiden välillä nähdään kommunitarismissa kuitenkin tärkeänä, sillä vain sitä kautta kommunitarismien ajamia, muun muassa demokraattisten vaikutusmahdollisuuksien parantamiseen ja köyhien yhteisöiden marginalisoitumisen estämiseen, tähtääviä yhteiskunnallisia uudistuksia voidaan levittää kansainvälisellä tasolla.¹⁶⁶ Uusliberalismi taas suhtautuu positiivisesti taloudelliseen globalisaatioon. Sen mukaan valtioiden on pyrittävä poistamaan kaikenlaisen esteet kansainväliseltä kaupankäynniltä ja löytämään ”sellaisia sisäisiä rakenneuudistuksia ja uusia institutionaalisia muotoja, jotka parantavat sen kilpailuasemaa suhteessa muihin valtioihin globaaleilla markkinoilla”.¹⁶⁷

Uusliberalismin suhtautuminen yhteisöllisyyteen on ristiriitaista. Yhtäältä valtion ei tule puuttua yksilöiden tekemiin päätöksiin niiden yhteisöiden suhteen, joihin yksilö haluaa kuulua, mutta toisaalta uusliberalismi suhtautuu erittäin kriittisesti vahvoihin kollektiivisen toiminnan muotoihin, kuten ammattiliittoihin ja puolueisiin, jotka pyrkivät rajoittamaan markkinoiden vapautta. Heikompiin yhteisöllisen toiminnan muotoihin, kuten

¹⁶⁴ Harvey 2008, 81–82.

¹⁶⁵ Tam 1998, 3, 16–17.

¹⁶⁶ Mt., 11–12, 218, 250–251.

¹⁶⁷ Harvey 2008, 82–83.

hyväntekeväisyys- ja vapaaehtoisjärjestöihin, uusliberalismi taas suhtautuu positiivisemmin.¹⁶⁸ Uusliberalismin suhtautuminen yhteisöihin on siis riippuvainen näiden yhteisöiden vaikutuksesta uusliberalismin muihin pyrkimyksiin. Näitä päämääriä tukevat tai niiden kannalta yhdentekevät yhteisöt uusliberalismi hyväksyy, mutta ideologian keskeisten tavoitteiden saavuttamista haittaaviin yhteisöihin suhtaudutaan negatiivisesti.

Operatiivisen tason kommunitarismille yhteisöt ja yhteisöllisyys ovat ratkaisevassa osassa ideologian tavoitteena olevassa poliittisessa järjestelmässä. Kommunitarismin päämääränä ei kuitenkaan ole perinteisten yhteisöiden kuten esimerkiksi seurakuntien, suvun ja perheen painoarvon kasvattaminen suhteessa yhteiskunnan muihin sektoreihin, kuten valtion tai markkinoihin, vaan yhteisöllisyyttä edistävien toimien laajentaminen koskemaan kaikkia kansalaisiin vaikuttavia yhteisöitä. Näitä toimia ovat esimerkiksi kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien parantaminen, tiedon läpinäkyvyyden lisääminen, kansalaisten vastavuoroisen vastuullisuuden kasvattaminen sekä deliberaation keinoin saavutettujen yhteisten tavoitteiden ja jaettujen arvojen vahvistaminen.¹⁶⁹

Aineiston argumentaation perusteella Iso-Britannian yhteiskunnalliset ongelmat johtuvat lähes yksinomaan hyvinvointivaltion toiminnasta ja sen yhteiskunnallisista vaikutuksista: Hyvinvointivaltion kannalta ainoa positiivinen seikka on sen historiallinen arvo, kun taas käsitteeseen liitettäviä negatiivisia seikkoja on runsaasti. Muun muassa kansalaisten itsekkyyks, passiivisuus, vastuuttomuus, rikollisuus, kekseliäisyyden puute, yhteisöllisyyden heikentyminen, yhteiskunnallinen moraalittomuus, köyhyyden lisääntyminen, työttömyys ja Iso-Britannian valtion velka ovat seurausta hyvinvointivaltion toiminnasta. Perimmäisinä syinä näihin negatiivisiin vaikutuksiin on hyvinvointivaltion toimintaan väistämättä liittyvät byrokratia ja holhoaminen. Aiheuttamiensa ongelmien korjaaminen ei luonnistu hyvinvointivaltiolta, sillä holhoavan luonteensa vuoksi erilaiset tukitoimet väistämättä lähettävät vääränlaisia yhteiskunnallisia signaaleita, jotka saavat ihmiset käyttäytymään vastuuttomasti.

Sellainen valtio, josta on karsittu liika byrokratia ja holhoaminen, on aineiston argumentaation perusteella tärkeä toimija suuremman ja vastuullisemman yhteiskunnan aikaansaamiseksi. Tällöin valtion tehtävänä on pyrkiä innostamaan ja aktivoimaan ihmisiä yhteiskunnalliseen toimintaan ja luomaan mahdollisimman otolliset olosuhteet yksityisen

¹⁶⁸ Harvey 2008, 87.

¹⁶⁹ Tam 1998, 7–9, 12–18.

sektorin, kuten yritysten sekä vapaaehtois- ja hyväntekeväisyysjärjestöjen, toiminnalle. Keinoja byrokratian ja holhoamisen vähentämiseksi ovat muun muassa sosiaalitukien leikkaaminen, julkispalveluiden tuottamisen avaaminen kilpailulle, niitä tuottavien yritysten sekä hyväntekeväisyys- ja vapaaehtoisjärjestöjen rahoituksen painopisteen siirtäminen yksityiselle sektorille ja erilaisten yhteiskunnallista toimintaa vaikeuttavien lakien suoraviivaistaminen.

Aineiston käytännön tasoa koskevat näkemykset suhteessa valtioon ja julkispalveluihin ovat huomattavasti lähempänä uusliberalistista kuin kommunitaristista ideologiaa. Big Society -hankkeen keskeinen tavoite avata julkispalvelut kokonaan yksityisen sektorin hoidettavaksi on pitkälti yhteneväinen uusliberalismin tavoitteiden kanssa. Vaikka Cameron ehdottikin argumentaatioissaan uusiksi palveluntuottajiksi erilaisia toimijoita, kuten hyväntekeväisyys- ja vapaaehtoisjärjestöjä, yhteiskunnallisia yrityksiä, työntekijöiden osuuskuntia sekä pieniä, keskisuuria ja että suuria yrityksiäkin, toimivat nämä kaikki samojen markkinoiden vapautteen perustuvien sääntöjen mukaan. Ainoana aineistosta löytyneenä poikkeuksena tähän on Cameronin halu korvamerkitä osa palveluiden tuotannosta pienille toimijoille.

Vaikka Big Society -hankkeen tavoitteena oleva valtio on kooltaan huomattavasti pienempi perinteiseen hyvinvointivaltioon verrattuna, ei kyseessä ole kuitenkaan täysin uusliberalistinen ihannevaltio. Esimerkiksi edellä mainittu palveluiden tuottamisen osittainen osoittaminen pienille toimijoille, valtion osittainen osallistuminen palveluiden rahoittamiseen joko suoraan tai erilaisten instituutioiden, kuten Big Society -pankin, kautta sekä erilaiset kansalaisten aktivointitoimet eivät kuulu uusliberalistien kannattaman valtion toimintaan. Big Society -pankin perustaminen ja palveluiden tuottamisen korvamerkitseminen pienille ja keskisuurille toimijoille kuitenkin pyrkivät markkinoiden toiminnan tehostamiseen, joten ne eivät sinällään ole kovin suuressa ristiriidassa uusliberalistisen ideologian kanssa. Näiden osalta Big Society -hankkeen ja uusliberalistisen ideologian tavoitteet ovat samat, vaikka keinoissa onkin pieniä eriävyyksiä.

Operatiivisen tason kommunitarismin kanssa aineistossa esitetyt näkemykset ja tavoitteet suhteessa valtioon ja julkispalveluihin ovat huomattavassa ristiriidassa Big Society -hankkeen pyrkiessä valtion toimintojen rajuun karsimiseen ja yksityistämiseen sekä muuttamaan valtion toimintaa enemmänkin muuta yhteiskuntaa tukevaksi keskeisen roolin sijaan. Näistä muuta yhteiskuntaa tukevista elementeistä löytyy piirteitä, jotka ovat yhteneväisiä operatiivisen tason kommunitarismin kanssa, kuten erilaiset yritykset saada ihmisiä

osallistumaan yhteisölliseen toimintaan. Tästä näkyvimpinä esimerkkeinä aineistossa esiintyi National Citizen Service -ohjelma ja yhteisöorganisaattoreiden kouluttamispyrkimykset. Käsittelen tarkemmin tätä seikkaa hieman tuonnempana.

Myös julkispalveluiden ja hyväntekeväisyyden rahoituksen suhteen aineisto on uusliberalismin linjoilla tähdätessään rahoituksen painopisteen siirtämiseen julkiselta sektorilta yksityiselle sektorille. Rahoituksen luonnetta pyritään yleisesti ottaen muuttamaan markkinalähtöisempään suuntaan mahdollistamalla julkispalveluiden rahoitus startup -rahoituksella eli sijoituksilla, joille rahoittajat odottavat voittoa sekä maksamalla tuottajille jälkikäteen saavutettujen tulosten mukaan. Tähän liittyy läheisesti myös aineistossa esiin noussut Big Society -hankkeen tavoite keventää verotusta julkispalveluiden modernisoinnin johdosta. Valtiolla säilyisi kuitenkin ainakin osin rooli julkispalveluiden rahoittajana, joten täydelliseen palveluiden yksityistämiseen, jossa palveluiden rahoitus jäisi kokonaisuudessaan yksityisten ihmisten hoidettavaksi, ei hankkeella pyritä.

Tässäkin tapauksessa aineistossa esitetyt näkemykset ovat ristiriidassa operatiivisen tason kommunitarismin kanssa sen pitäessä verotusta tärkeänä kansalaisvelvollisuutena ja vastustaessa markkinoiden yhteiskunnallisen merkityksen kasvattamista ja yksityistämiskehitystä. Kaiken kaikkiaan valtion ja julkispalveluiden suhteen aineiston ja käytännön tason kommunitarismin väliset ristiriidat ovat huomattavia ja niiden väliset yhtäläisyydet jäävät melko vähäisiksi.

Aineiston argumentaation perusteella yksityisellä ja kolmannella sektorilla tapahtuva kilpailu korjaa osaltaan hyvinvointivaltion toiminnasta johtuvia lukuisia sosiaalisia ongelmia. Tämä johtuu muun muassa kilpailusta aiheutuvasta tehokkuuden, innovoinnin, palveluiden laadun, sekä moraalien kasvamisesta. Tämä näkemys on hyvin pitkälti yhteneväinen uusliberalismin käsityksen kanssa, jonka mukaan kilpailu yhdistettynä deregulaatioon ja yksityistämiseen johtaa niin laadun, tuottavuuden, kuin tehokkuudenkin paranemiseen sekä vähentää kuluja halvempien tuotteiden ja palveluiden ja kevenevän verotuksen muodossa¹⁷⁰.

Valta ja sen desentralisaatio ovat tärkeässä osassa sekä aineistossa että molemmissa vertailun kohteena olevissa ideologioissa. Käytännön tasolla kommunitaristinen ja uusliberalistinen ideologia sisältävät huomattavasti toistensa kanssa ristiriidassa olevia näkemyksiä siitä, kenellä valta tulisi olla ja millä tavalla sitä tulisi harjoittaa. Pinnallisesti tarkasteltuna

¹⁷⁰ Harvey 2008, 82.

aineiston argumentaatio sisältää tämän aihepiirin suhteen elementtejä molemmista ideologioista. Kommunitarismien kanssa yhteensopivia näkemyksiä ovat vallan siirtäminen keskushallinnolta paikallisille elimille sekä hallinnon tilivelvollisuuden ja hallinnon läpinäkyvyyden lisääminen kansalaistoiminnan ja päätöksenteon helpottamiseksi. Uusliberalismin kanssa yhteensopivia näkemyksiä taas ovat vallan siirtäminen valtiolta yksityiselle sektorille. Vallan desentralisaation sisältöä tarkemmin tarkasteltaessa kuva kuitenkin muuttuu.

Operatiivisen tason kommunitarismille erittäin keskeinen aihe, demokraattisen päätöksenteon vaikutusvallan laajentaminen ja deliberaation kehittäminen, ei löydä vastakaikua aineiston argumentaatiosta. Paikallishallinnon vahvistaminen koostuu aineiston perusteella suhteellisen vähäisistä ja epäselvistä uudistuksista, kuten kaavoituksen siirtämisestä paikallisesti päätettäväksi sekä kaupunkien pormestarien vallan lisäämisestä. Sitä vastoin hankkeen keskeisten tavoitteiden toteuttaminen siirtää huomattavan määrän valtaa pois demokraattisen päätöksenteon piiristä, esimerkiksi siirtäessään kaiken julkisia palveluita ja niiden tuotantoa koskevan päätöksenteon yksityisille toimijoille. Valta, jota Cameron aineistossa kutsuu ”todelliseksi kansanvallaksi”, näyttää pelkistyvän suhteellisen pieniksi uudistuksiksi paikallisyhteisöjen ja viranomaisien toimintamahdollisuuksissa sekä kansalaisten palveluiden yksityistämisen kautta kasvavasta asiakkuudesta ja yrittäjyydestä kumpuavaksi vallaksi.

Tällainen pyrkimys siirtää yhteiskunnallista valtaa demokraattisen ja kollektiivisen päätöksenteon piiristä kohti markkinoiden ja markkinoilla toimivien yksilöiden valtaa taas sopii varsin hyvin yhteen käytännön tason uusliberalismin kanssa, joka suhtautuu kriittisesti demokraattiseen päätöksentekoon. Tätä seikkaa tukee myös aineistosta esiin noussut näkemys tilanteesta, jossa paikallisviranomaisien tahto ja yksityisen palveluntuotannon tarpeet ovat ristiriidassa keskenään. Cameron näyttää suosivan jälkimmäistä. Samansuuntaisia havaintoja voidaan tehdä organisaatioita koskevista uudistuksista, sillä aineistossa suositaan organisaatioiden siirtoa tai luomista demokraattisen järjestelmän ulkopuolelle, joista näkyvimminä esimerkkeinä Big Society -pankki ja Big Society Network -kampanja, sekä yksityisten toimijoiden suosiminen erilaisissa Big Society -hanketta tukevissa seikoissa, kuten yhteisökoordinaattoreiden kouluttamisessa.

Yhteisöjä, yhteiskuntaa ja yhteisöllisyyttä käsitellessään Cameron jakaa osittain operatiivisen tason kommunitarismien kanssa näkemyksen, jonka mukaan markkinoihin ja individualismiin

perustuvat poliittiset järjestelmät tuhoavat väistämättä yhteisöllisyyttä¹⁷¹. Tämä johtuu siitä, että aineistossa yhteiskunnalliseksi ongelmaksi määritellyn individualismin nähdään aiheutuvan hyvinvointivaltion toiminnasta ja laajenemisesta. Individualismi nimetään osasyiksi yhteiskunnallisen ja henkilökohtaisen vastuullisuuden rapauttajiksi, minkä kautta se vaikuttaa negatiivisesti yhteisöllisyyteen. Markkinoiden toiminnan kannalta tilanne on toinen, sillä aineiston argumentaation perusteella markkinoiden toiminta-alan laajentamiseen tähtäävät uudistukset tuottavat yhteisöllisyyden kannalta positiivisia vaikutuksia negatiivisten sijaan.

Siinä missä operatiivisen tason kommunitarismi näkee markkinoihin ja individualismiin perustuvien järjestelmien ongelmallisuuden kumpuavan taloudellisten resurssien epätasa-arvoisesta jakautumisesta ja tästä johtuvasta epätasa-arvosta suhteessa poliittiseen päätöksentekoon, Cameron ei näytä pitävän näitä seikkoja ongelmina. Tuloerot ovat hänen mukaansa ongelma vain pienituloisten ja keskiluokan välillä. Näidenkin tuloerojen osalta aineistossa ehdotetut toimet tähtäävät sosiaalisten tulonsiirtojen sijaan mahdollisuuksien tasa-arvon parantamiseen. Ongelmana vaikuttaakin tuloerojen sijaan olevan mahdollisuuksien epätasa-arvo. Taloudellisesta epätasa-arvosta kumpuava kansalaisten eriarvoisuus poliittisen vallan suhteen ei siis näytä olevan Cameronille ongelma. Tätä efektiä vahvistaa myös hankkeen pyrkimys siirtää valtaa pois yhä enemmän demokraattisen päätöksenteon piiristä.

Aineisto suhtautuu pintapuolisesti tarkasteltuna tuloeroihin neutraalisti, sillä niitä ei pyritä hankkeeseen liittyvin toimin kasvattamaan eikä rajoittamaan. Syvällisemmin tarkasteltuna aineiston suhtautumista tuloeroihin on pidettävä jossain määrin positiivisena. Cameron kuvailee nimittäin tuloeroja vääjäämättömäksi osaksi niin vapaata yhteiskuntaa kuin globaalia maailmaakin. Globaaleihin tuloeroihin läheisesti liittyvän kansainvälisen kilpailun Cameron legitimoi pitämällä siitä johtuvia lopputuloksia ja kilpailussa epäonnistuneiden maiden ahdinkoon joutumista oikeutettuna lopputuloksena siitä, etteivät kyseiset maat ole pitäneet kilpailukyvystään huolta. Globaalin markkinakilpailun rajoittamisen tai sääntelyn sijaan Cameron ehdottaa keinoja, joilla Iso-Britannian kilpailukykyä on mahdollista parantaa. Näiden näkemysten vuoksi hankkeen suhtautuminen tuloeroihin ja taloudelliseen globalisaatioon on lähempänä operatiivisen tason uusliberalismia kuin kommunitarismia.

¹⁷¹ Tam 1998, 3.

Big Society -hankkeen operatiivisen tason ideologista luonnetta Cameronin hanketta koskevien puheiden kautta tarkasteltaessa ei jää juurikaan epäselvyyttä sen suhteen, onko hanke ideologisesti lähempänä kommunitaristista vai uusliberalistista ideologiaa. Operatiivisen tason uusliberalismin keskeiset tavoitteet, kuten valtion painoarvon vähentäminen, palveluiden yksityistäminen, demokraattisen päätöksenteon alan rajoittaminen, markkinoiden vapauttaminen ja kilpailun lisääminen niin Iso-Britanniassa kuin globaalillakin tasolla, ovat pitkälti yhteneväisiä aineistosta löytyvien näkemysten kanssa. Sen sijaan operatiivisen tason kommunitarismin keskeiset uudistuspyrkimykset, kuten demokratian vahvistaminen sekä poliittisen päätöksenteon kehittäminen avoimempaan, läpinäkyvämpään ja deliberatiivisempaan suuntaan, saavat aineistosta vain niukasti tukea, kun taas Big Society -hankkeen keskeiset uudistuspyrkimykset ovat näiden kommunitarismin tavoitteiden kanssa monin tavoin ristiriidassa.

5.2. Big Society -hankkeen fundamentaalien tason ideologinen luonne

Big Society -hankkeen fundamentaalia puolta tarkastellessani sovellan tutkimuksen alussa tarkemmin esittelemääni Freedenin morfologista lähestymistapaa, jonka mukaan ideologiat koostuvat poliittisista kiistanalaisista käsitteistä ja niiden muodostamasta käsitejärjestelmästä. Käsitteiden merkitykset ovat riippuvaisia niiden asemasta kyseisessä käsitejärjestelmässä. Aineiston perusteella Big Society -hankkeen fundamentaalien ideologisen olemuksen kannalta tärkeimpiä kiisteltyjä käsitteitä ovat vapaus, oikeudenmukaisuus, moraali ja valta. Pyrin näille käsitteille aineistossa annettujen merkitysten sekä niiden välisten vaikutussuhteiden ja hierarkian kautta esittämään Big Society -hankkeen ideologisen käsitejärjestelmän.

Näkökulma muuttuu edeltävään operatiivisen tason tarkasteluun verrattuna siten, että tässä yhteydessä ei tarkoitukseni ole enää käsitellä aineistossa esitettyjä näkemyksiä yksityiskohtaisesti, vaan kiteyttää hankkeen tausta-ajattelua hieman syvällisemmällä tasolla. Tämän vuoksi myös ideologisia vertailukohtia on muutettava filosofisempaan suuntaan. Tässä käsittelyssä kommunitarismia edustaa tutkimuksen alussakin esitelty Michael Sandelin¹⁷² ajattelu, kun taas uusliberalismin osalta vertailukohdaksi olen valinnut Raymond Plantin

¹⁷² Sandel 1996.

ansioituneen erittelyn uusliberalismin taustalla olevien filosofien ajattelusta¹⁷³. Kuten tutkimuksen ideologioiden tutkimusta käsittelevässä luvussa tuli ilmi, ideologioiden operatiivinen ja fundamentaalinen puoli ovat tiiviissä kanssakäymisessä toistensa kanssa ja osin päällekkäisiäkin. Tämän vuoksi tässä morfologisessa analyysissä esiin nousee uudelleen seikkoja, joita käsittelin jo hankkeen operatiivista ideologista luonnetta käsitellessäni. Niiden esiin nostaminen uudelleen on kuitenkin tarkoituksenmukaista, jos kyseiset seikat ovat oleellisia Big Society -hankkeen fundamentaalien ideologisen rakenteen kannalta.

Lähden liikkeelle vapauden käsitteestä, sillä aineiston argumentaation perusteella se on Big Society -hankkeen kannalta keskeisin kiistanalainen poliittinen käsite. Vapauden käsite on siinäkin mielessä hyvä lähtökohta tälle analyysille, että fundamentaalilla tasolla uusliberalistinen ja kommunitaristinen ideologia eroavat vapauskäsitteiltään huomattavasti toisistaan. Siinä missä uusliberalismi perustuu hyvin vahvasti negatiiviseen vapauskäsitteeseen, edustaa Sandelin kommunitaristinen ajattelu republikaanista vapauskäsitettä¹⁷⁴.

”Puhtaassa” muodossaan negatiivinen vapaus tarkoittaa sitä, ettei mikään toimija estä yksilöä toimimasta oman tahtonsa mukaisesti tai pakota yksilöä toimimaan oman tahtonsa vastaisesti, jos yksilö ei toimillaan rajoita muiden negatiivista vapautta¹⁷⁵. Republikaanisen vapauskäsitteen mukaan yksilö taas on vapaa vain silloin kun hän kykenee osallistumaan täysivaltaisena jäsenenä itsehallinnollisen poliittisen yhteisönsä päätöksentekoon. Tällaisen osallistumisen keskiössä on yhteisön jäsenten välinen deliberaatio ja yhteisön yhteisen hyvän määrittely. Keskeistä yhteisön itsehallinnolle ja sen kautta myös koko republikaaniselle vapauskäsitteelle on erilaiset yhteisön jäsenten välistä deliberaatiota tukevat toimet, kuten esimerkiksi julkisia asioita koskevan informaation saatavuuden parantaminen sekä yhteisön jäsenten välisen yhteenkuuluvuuden tunteen ja moraalisen siteen vahvistaminen.¹⁷⁶ Nämä vapauskäsitteet ovat väistämättä ristiriidassa keskenään, sillä republikaaninen vapauskäsite vaatii yhteisönsä jäseniltä sitoutumista kollektiivisen päätöksenteon lopputulokseen, vaikka se rajoittaisi heidän negatiivista vapauttaan. Tällaiset sitoumukset eivät ole yhteensopivia negatiivisen vapauden kanssa.

¹⁷³ Plant 2010.

¹⁷⁴ Plant 2010, 64; Sandel 1996, 5–6.

¹⁷⁵ Plant 2010, 64–65; 195–196.

¹⁷⁶ Sandel 1996, 5–7.

Republikaanista vapauskäsitystä aineistossa edustavat esimerkiksi aikaisempaa avokätisempi tiedon jakaminen kansalaisille, paikallistoiminnan ja kansalaisten yhteenkuuluvuuden vahvistamiseen pyrkivät toimet (esim. Big Society Awards ja National Citizen Service) ja deliberaation lisääminen esimerkiksi paikallispoliisin kanssa käytävien keskustelujen osalta. Big Society -hankkeen tavoitteet ovat kuitenkin valtaosin räikeästi ristiriidassa republikaanisen vapauskäsityksen kanssa. Tärkein seikka yhteisöjen itsehallinnon osalta, eli yhteisön jäsenten osallistuminen yhteisön yhteistä hyvää koskevaan keskusteluun ja päätöksentekoon, jää aineistossa negatiivisten vapauksien jalkoihin, sillä hankkeen keskeiset toimet pyrkivät kaventamaan huomattavasti yhteisöjen mahdollisuuksia päättää esimerkiksi julkispalveluiden tuotanto- ja rahoitustavoista. Lisäksi aineistossa esiintynyt ehdotus siirtää erilaisia kansalaisyhteiskuntaa tukevia instituutioita demokraattisen päätöksenteon ulkopuolelle on ongelmallista republikaanisen vapauskäsityksen kannalta, sillä se kaventaa julkispalveluiden yksityistämisen tavoin poliittisten yhteisöiden itsehallinnon vaikutusmahdollisuuksia.

Big Society -hankkeen painopiste vapauksien suhteen on selkeästi negatiivisten vapauksien lisäämisen puolella hankkeen keskeisten teemojen ollessa ihmisten, yhteisöjen ja yritysten vapaus suhteessa valtion kontrolliin, sääntelyyn ja byrokratiaan. Valtaosa näistä negatiivisen vapauden piiriin kuuluvista uusista vapauksista liittyy läheisesti markkinoiden vapauteen. Huomattavimpina esimerkkeinä toimivat julkispalveluiden yksityistämisestä syntyvät uudet vapaudet, kuten vapaus valita palvelunsa kilpailevien yritysten tarjonnasta, vapaus toimia sosiaalipalveluiden alalla yrittäjänä ja rahoittajana sekä lisääntyvä vapaus valtion byrokratian vähetessä. Näistä viimeksi mainittu liittyy osin muuhun kuin markkinoiden vapauteen keventämällä tarkistusprosesseja vapaaehtoihiin esimerkiksi lasten pariin hakeutuvilta.

Vapauden käsitteen osalta Big Society -hanke on siis huomattavasti lähempänä uusliberalistista ideologiaa, vaikkakin aineistosta on löydettävissä myös fundamentaalien kommunitaristisen ideologian kanssa yhteensopivia seikkoja. On huomautettava, että valtaosa hankkeen republikaanisen vapauskäsityksen kanssa yhteensopivista toimista perustuu vapaaehtoisuuteen ja eivät täten ole räikeässä ristiriidassa negatiivisen vapauskäsityksen kanssa. Ainoa ristiriita näiden toimien ja negatiivisen vapauskäsityksen välillä on toimiin kuluvat verovarot, joiden kerääminen voidaan tulkita negatiivisen vapauskäsityksen vastaiseksi. Tosin hankkeen pyrkimykset siirtää hyväntekeväisyyden ja palveluiden

rahoitusta yksityiselle sektorille ja jopa lopettaa valtion osallistuminen rahoitukseen heikentävät tätä ristiriitaa.

Aineistossa määräävässä osassa olevalla negatiivinen vapauskäsitteellä ja siihen sisältyvällä markkinoiden vapaudella on suuri vaikutus myös muihin analyysissäni esille nousseisiin kiisteltyihin poliittisiin käsitteisiin, joita käsittelen seuraavaksi. Tämä on Freedenin morfologisen näkökulman kannalta oleellista, sillä negatiivista vapautta on syytä pitää Big Society -hankkeen taustalla olevan ideologisen käsitejärjestelmän kannalta dominanttina käsitteenä, jonka perusteella muut käsitteet saavat määritelmänsä.

Fundamentaalin tason kommunitarismin käsitykset oikeudenmukaisuudesta ja moraalista ovat yhteydessä yhteisön itsehallintoon. Moraalinen ja oikeudenmukainen toiminta on sellaista, joka pyrkii edesauttamaan yhteisön deliberaation ja päätöksentekomekanismien kautta määriteltyä yhteisen hyvän toteutumista sekä kansalaishyveiden kehittymistä yhteisössä. Toisaalta kansalaisten välinen deliberaatio ja kollektiivinen päätöksenteko taas määrittelevät yhteisön näkemykset koskien moraalista ja oikeudenmukaisuutta.¹⁷⁷ Uusliberalistinen teoria taas tukeutuu ajatukseen menetelmällisestä oikeudenmukaisuudesta (procedural justice). Koska uusliberalistisen valtion tulee olla neutraali kaikkia vapaiden kansalaisten valitsemien arvojen ja tavoitteiden suhteen, oikeudenmukaisuus voi koskea vain niitä menettelytapoja, joita kansalaisiin valtion taholta kohdistetaan. Tämän neutraaliuden vaatimuksen vuoksi myös uusliberalismin näkemys moraalista noudattaa negatiivisen vapauden määritelmää. Yksilön toiminta on väistämättä moraalista, jos se ei riko toisten yksilöiden negatiivista vapautta.¹⁷⁸ Fundamentaalin uusliberalismin oikeudenmukaisuutta ja moraalista koskevien näkemysten vuoksi esimerkiksi erilaiset pyrkimykset sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kasvattamiseen puuttumalla vapaiden markkinoiden toimintaan ovat väistämättä epäoikeudenmukaisia, sillä tällaiset tavoitteet vaativat oikeudenmukaisuuden määrittelemistä menetelmällistä oikeudenmukaisuutta laajemmin.

Oikeudenmukaisuus esiintyy aineistossa hyvin pitkälti uusliberalistisen negatiivisen vapauskäsitteksen kanssa yhteensopivana menetelmällisenä oikeudenmukaisuutena. Tämä käy ilmi erityisesti Cameronin ruotiessa yhteiskunnan sisäistä tulonjakoa ja globalisaatiota. Globalisaatiota käsitellessään Cameron on taipuvainen näkemään maiden välisen vapaan markkinakilpailun oikeudenmukaisena, sillä hänen mukaansa globaali markkinakilpailu jakaa

¹⁷⁷ Sandel 1996, 5–7, 20–27, 322.

¹⁷⁸ Plant 2010, 51–52, 84–85, 251.

maat niihin, jotka ansaitsevat paikkansa siinä ja niihin, jotka putoavat kilpailusta. Tällöin vapaasti toimivat markkinat saavat aikaan oikeudenmukaisen lopputuloksen, sillä ne kohtelevat kaikkia markkinoilla toimivia osapuolia tasa-arvoisesti. Tuloerot ovat toinen aineistossa käsitelty yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta koskeva teema, ja kuten edellisessä luvussa hankkeen operatiivisen tason vertailussa kävi ilmi, ei Cameron näe tarpeelliseksi pyrkiä pienentämään tai rajoittamaan niitä. Myös yhteiskunnan sisäinen tulonjako on siis Cameronin mukaan oikeudenmukainen silloin, kun valtio ei puutu markkinoiden toimintaan ja sitä kautta tuloerojen muodostumiseen esimerkiksi tuloja uudelleen jakamalla.

Läheisesti oikeudenmukaisuuden käsitteeseen liittyvä moraalinen käsite nousee aineistossa esiin vain kertaalleen sosiaalitukia ja niistä johtuvia kannustinloukkuja koskevassa argumentaatioissa. Cameron näkee yhteiskunnan kannustavan moraalittomuuteen ylläpitämällä tällaisia rakenteita. Vähentämällä tukia saadaan yhteiskunta lähettämään ihmisille oikeanlaisia signaaleja eli kannustamaan moraaliseen toimintaan. Lisäksi hän viittaa väärin signaalien lähettämisen olevan merkki valtion toimintaan perustuvan yhteiskuntajärjestelmän moraalista epäonnistumisesta. Toisin sanoen aineiston välittämässä maailmankuvassa negatiivisen vapauskäsitteen mukainen toimi, valtion koon pienentäminen sosiaalitukia leikkaamalla, on avainasemassa myös yhteiskunnan moraalisen kannalta.

Big Society -hankkeeseen sisältyvät erilaiset kansalaisten aktivointi- ja palkitsemisohjelmat, kuten National Citizen Service -ohjelma ja Big Society Awards -palkitsemistilaisuus, voidaan nähdä yhteisöllisten kansalaishyveiden kehittymistä edistäviksi ja täten myös kommunitaristisen moraalisen ja oikeudenmukaisuuskäsitteen kanssa yhteensopiviksi toimiksi. Itsehallinnosta ja kansalaisten välisestä yhteisestä hyvästä koskevasta deliberaatiosta kumpuava oikeudenmukaisuus ei saa aineiston argumentaatiosta tukea, sillä aineiston perusteella yhteinen hyvä on sidottu markkinoiden vapauteen sen johtaessa parhaiseen lopputulokseen niin julkis palveluiden, yhteiskunnan kuin kansalaistenkin osalta. Tämän seikan vuoksi yhteistä hyvää koskeva deliberaatio jää Cameronin argumentaation perusteella turhaksi.

Vallan käsitettä voidaan vapauden ohella pitää tämän tutkimuksen kannalta keskeisimpänä essentiaalisesti kiisteltynä käsitteenä. Käsittelin sitä jo hieman hankkeen operatiivisen tason

ideologista luonnetta eritellessäni demokratian käsitteen yhteydessä, joten pyrin käsittelemään sitä tässä yhteydessä melko lyhyesti käsitteen merkittävydestä huolimatta.

Fundamentaali uusliberalismi suhtautuu kriittisesti intressiryhmien poliittiseen valtaan suhteessa sellaiseen valtiokoneistoon, jonka toimintamahdollisuudet ulottuvat menetelmällistä oikeudenmukaisuutta pidemmälle, esimerkiksi yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden kasvattamiseen tuloja uudelleen jakamalla. Tällaisessa tilanteessa intressiryhmät kykenevät käyttämään valtaansa suhteessa valtioon hankkiakseen itselleen erilaisia hyödykkeitä (esim. koulutus, terveydenhuolto, sosiaalituot ja verohelpotukset). Eri intressiryhmien vaatimukset ovat herkästi ristiriidassa toistensa kanssa julkisten varojen luontaisen rajallisuuden vuoksi. Tällainen tilanne on selkeästi ristiriidassa uusliberalismin kannattaman negatiivisen vapauskäsitteen ja menetelmällisen oikeudenmukaisuuden kanssa, sillä tällaisessa tilanteessa valtio ei kohtele kansalaisiaan neutraalisti antaessaan väistämättä tiettyjen ihmisryhmien tarpeille suuremman painoarvon kuin muille.¹⁷⁹ Jakaessaan resursseja uudelleen valtio väistämättä rikkoo yksilöiden negatiivista vapautta ja siihen liittyvää mahdollisuutta pyrkiä toteuttamaan omia tarkoituksiaan ja tavoitteitaan kenenkään estämättä. Tästä syystä uusliberalistinen teoria ei hyväksy oikeudenmukaisuuden määrittelemistä demokraattisen järjestelmän kautta, vaan preferoi vallan sijaitsemista yksityisellä sektorilla¹⁸⁰. Republikaanista vapauskäsitteestä seuraten fundamentaalien kommunitarismien näkemyksen mukaan vallan tulee sijaita itsehallinnollisilla yhteisöillä, jotka ovat kykenevät hallitsemaan omaa kohtaloaan ja näiden yhteisöiden jäsenillä, jotka kykenevät tasa-vertaisina osallistujina osallistumaan yhteisön tavoitteiden ja yhteisen hyvän määrittelyyn¹⁸¹.

Niin kuin edellä käsiteltyjen poliittisesti kiisteltyjen käsitteiden osalta, myös aineiston sisältämä näkemys vallasta on lähempänä uusliberaalia kuin kommunitaristista ideologiaa. Aineiston perusteella hankkeen tarkoituksena on yhtäältä siirtää valtaa demokraattisen päätöksenteon piiristä markkinoiden piiriin, jolloin kansalaisten valta äänestäjinä vähenee, mutta valta kuluttajina, yrittäjinä ja lahjoittajina kasvaa. Tällöin kansalaisen valta määräytyy yhä enenevissä määrin varallisuuden kautta. Toisaalta hankkeessa pyritään myös siirtämään valtaa keskushallinnolta paikallishallinnolle, jolloin kansalaisten valta paikallisten asioiden suhteen kasvaa. Siirrettävä valta koostuu kuitenkin aineiston perusteella melko pienistä

¹⁷⁹ Plant 2010, 8, 146–148.

¹⁸⁰ Mt., 155–158, 267.

¹⁸¹ Sandel 1996, 25–28.

asioista, kuten kaavoituksesta ja pormestareiden vallan lisäämisestä, joten julkispalveluita koskevan päätösvalan siirtyessä pois demokraattisen päätöksenteon piiristä on saldo sen kannalta negatiivinen.

Fundamentaaliselle kommunitarismille keskeiset yhteisön itsehallinnon ja yhteistä hyvää koskevan deliberatiivisen päätöksenteon periaatteet ovat huomattavassa ristiriidassa aineiston heijastaman vallan jakamisen kanssa. Vaikka valtaa jaetaan keskushallinnolta alaspäin paikallisille toimijoille, se kohdentuu väärällä tavalla kommunitaristisen teorian kannalta. Hankkeeseen sisältyvä vallan siirtäminen pois demokraattisen päätöksenteon piiristä yksityiselle sektorille, ja tätä kautta kasvava taloudellisen vallan painoarvo, on hyvin pitkälti yhteensopiva uusliberalistisen ideologian kanssa. Jälleen hanketta koskevasta argumentaatiosta on löydettävissä kommunitaristisia elementtejä, mutta argumentaation uusliberalistiset elementit ovat huomattavasti määräävämmässä osassa.

Fundamentaalisella tasolla tarkasteltuna aineiston piirtämä kuva on selkeästi kallellaan uusliberalistisen teorian suuntaan. Aineiston sisältämä käsitejärjestelmä on pitkälti Plantin näkemyksen mukainen, sillä morfologisen analyysin perusteella aineiston keskeisten kiistanalaisten poliittisten käsitteiden muodostama järjestelmän tärkeimpänä käsitteenä toimii vapaus, jonka määrittelemine negatiiviseksi vapaudeksi määrittelee pitkälti muiden tässä analyysissä käsiteltyjen käsitteiden sisällön. Tämä käsitejärjestelmä on suhteellisen koherentti, eikä negatiivisen vapauden kanssa selkeässä ristiriidassa olevia näkemyksiä juurikaan aineistossa esiinny.

6. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen tavoitteena on vastata kysymykseen siitä, onko Big Society -hanke sen perustelemissa käytetyn retoriikan perusteella ideologisesti luonteeltaan kommunitaristinen vai uusliberalistinen. Analyysini perusteella vastaus on yksiselitteinen. Muutamista kommunitaristisista elementeistä huolimatta Big Society -hanke on niin operatiivisella kuin fundamentaalillakin tasolla huomattavasti lähempänä uusliberalistista kuin kommunitaristista ideologiaa. Hanke ei siis analyysini perusteella edusta Daniel Sagen hahmottelemaa ”kommunitaristista käännettä”¹⁸² Iso-Britannian politiikassa.

Mutta voidaanko Big Society -hanketta pitää myöskään Steve Corbettin ja Alan Walkerin näkemyksen mukaisena ”poliittisena viikunanlehtenä”, jonka tarkoitus on peittää uusliberalististen uudistusten ajaminen lähiyhteisöjä ja yhteisöllisyyttä korostavan retoriikan alle?¹⁸³ Tämä näkemys tuntuu järkeenkäyvältä siinä mielessä, että Cameronin puheiden retorinen pinta koostui huomattavilta osin kommunitarismiin läheisesti liittyvistä teemoista, kuten esimerkiksi yhteisöllisyyden lisäämisestä, hallinnon hajauttamisesta, hallinnon läpinäkyvyyden parantamisesta sekä lähiyhteisöjen voimaannuttamisesta. Näiden teemojen korostamisella ei kuitenkaan vaikuttanut olevan kovinkaan suurta vaikutusta hankkeeseen liittyvien uudistusten sisältöön, joka koostui valtaosin uusliberalistisista elementeistä.

Corbettin ja Walkerin näkemyksen osalta ongelmallista on kuitenkin se, että hankkeen perustelemissa käytetyssä retoriikassa esiintyvät useat uusliberalistista ideologiaa edustavat näkemykset esitetään avoimesti. Esimerkiksi näkemykset valtion toiminnan karsimisesta, palveluiden yksityistämisestä ja kilpailun lisäämisestä juontuvista yhteiskunnallisista hyödyistä ovat selkeästi esillä, eikä niitä pyritä mainittavammin peittämään kommunitaristisella retoriikalla. Kommunitaristiset elementit siis toimittavat Big Society -hankkeessa pikemminkin uusliberalistisia uudistuksia tukevaa roolia, suojaverhona toimimisen sijaan.

Uusliberalistisen ajattelun verhoamisen sijaan Big Society -hanke on mielestäni syytä nähdä Cameronin pyrkimyksenä uusintaa uusliberaalia ajattelua nostamalla perinteisesti kyseiselle ideologialle ominaisten teemojen rinnalle kommunitaristisesta ajattelusta ammennettuja teemoja. Tällä tavoin Big Society -hanke on verrattavissa Tony Blairin työväenpuolueessa

¹⁸² Sage 2012.

¹⁸³ Corbett & Walker 2013, 452.

aloittaman New Labour -uudistusprojektin kanssa, joka sekin ammensi sisältöä muun muassa kommunitaristisesta ajattelusta¹⁸⁴. Huomattavaa kuitenkin on se, että siinä missä New Labour -projekti pyrki selkeästi uudistamaan työväenpuolueen suhtautumista esimerkiksi markkinoiden asemaan yhteiskunnassa ja globalisaatioon¹⁸⁵, tyytyy Cameron Big Society -hankkeen kontekstissa pääasiassa valitsemaan kommunitarismista sellaisia teemoja, jotka eivät ole ristiriidassa uusliberalistisen teorian kanssa.

Analyysissäni nousi kuitenkin esiin yksi selkeä teema, jossa Cameron ylittää uusliberalistisen ideologian rajat, nimittäin mahdollisuuksien tasa-arvo. Jätin tämän teeman tarkoituksella vähemmälle huomiolle analyysissäni, sillä Cameronin näkemys ei oikein sovi yhteen kummankaan tämän tutkimuksen keskiössä olleen ideologian kanssa. Kommunitarismi suhtautuu mahdollisuuksien tasa-arvoon positiivisesti, mutta kommunitarismin tasa-arvovaatimus ylettyy myös huomattavasti pidemmälle vaatiessaan tuloerojen tasaamista yhteisön jäsenten kesken¹⁸⁶. Uusliberalismi taas sitoutuu aineistoa kapeampaan näkemykseen mahdollisuuksien tasa-arvosta, jonka mukaan valtion tulee poistaa keinotekoiset esteet esimerkiksi erilaisiin virkoihin pääsemiselle tai perushyödykkeiden hankkimiselle. Markkinoiden toiminnasta syntyvät mahdollisuuksien epätasa-arvoisuudet kuitenkin ovat uusliberalistisen teorian mukaan luonteeltaan tahattomia ja vaativat resurssien uudelleen jakoa, minkä vuoksi valtion ei tule niihin puuttua.¹⁸⁷

Cameronin mahdollisuuksien tasa-arvoa koskevat näkemykset vaativat resurssien uudelleen jakamista esimerkiksi köyhien perheiden lasten koulutusmahdollisuuksia ja kehitystä tuettaessa, kun taas tuloerojen pienentämiseen eli lopputulosten tasa-arvoistamiseen hän suhtautuu kriittisesti. Cameronin näkemys siis asettuu uusliberalistisen ja kommunitaristisen tasa-arvonäkemysten välimaastoon. Hyvin samankaltainen näkemys mahdollisuuksien tasa-arvosta sisältyi myös työväenpuolueen New Labour -uudistuksen ajatusmalliin ja yleisesti koko ”kolmannen tien” poliittiseen ajatteluun¹⁸⁸.

Pintapuolisesti tarkasteltuna yhtäläisyydet New Labour -projektin ja Big Society -hankkeen välillä eivät lopu mahdollisuuksien tasa-arvoon tai kommunitarismista ajatusten ammentamiseen. Big Society -hankkeen tavoin myös New Labour -projekti suhtautui

¹⁸⁴ Heywood 2003, 137.

¹⁸⁵ Mt., 136–139.

¹⁸⁶ Tam 1998, 3-4; Sandel 1996, 329–333.

¹⁸⁷ Plant 2010, 89–90.

¹⁸⁸ Heywood 2003, 137–138.

myönteisesti globalisaatioon, kansainväliseen kilpailuun, työmarkkinoiden ja yritystoiminnan joustavuuden lisäämiseen ja markkinoiden ylistaiseen asemaan suhteessa valtioon¹⁸⁹. Näiden kahden poliittisen uudistusprojektin yhtäläisyyksien ja eroavaisuuksien hahmottaminen vaatii kuitenkin huomattavasti tarkempaa tutkimista pintapuolisista yhtäläisyyksistä huolimatta, mikä olisikin mielenkiintoinen tutkimusaihe.

Tämän tutkimuksen selkeästä tutkimustuloksesta huolimatta on huomautettava, että tutkimukseni suhteellisen teoreettisen ja kapean poliittisiin puheisiin keskittyvän luonteen vuoksi Big Society -hankkeen olemuksen tarkempi kartoittaminen vaatii jatkotutkimuksia. Erityisen tärkeätä tämän kannalta olisi pyrkiä analysoimaan Big Society -hankkeen kontekstissa toteutettuja käytännön uudistuksia ja pyrkiä selvittämään, vastaavatko ne poliittisissa puheissa ehdotettuja toimia.

Poliittisiin puheisiin, argumentteihin ja retoriikkaan keskittynyt tutkimusotteeni ja tämän tutkimuksen tulokset ovat kotimaisen poliittisen keskustelun kannalta tärkeitä, sillä viime vuosina Suomessakin yhteisöllisyyttä ja kansalaisyhteiskunnan toimintaa korostava trendi¹⁹⁰ yhdistettynä hyvinvointivaltion kohtaamiin ongelmiin ovat omiaan nostamaan Big Society -hankkeen aika ajoin suomalaisenkin poliittisen keskustelun agendalle. Näkyvimpiä esimerkkejä tästä trendistä ovat muun muassa presidentti Sauli Niinistön nimittämän työryhmän ”Ihan tavallisia asioita” -kampanja, joka korostaa yhteisöllisyyden merkitystä nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä¹⁹¹, sekä ”Uusi Lastensairaala 2017” -kampanja, joka pyrkii yksityisten ihmisten ja yritysten antamien lahjoitusten avulla edesauttamaan uuden julkisen sairaalan rakentamista Helsinkiin¹⁹². Ensin mainitulla kampanjalla on nähty olevan yhtäläisyyksiä kommunitaristisen ajattelun kanssa¹⁹³, kun taas jälkimmäisen kampanjan taustayhdistyksen puheenjohtaja Anne Berner on toivonut Big Society -mallin pohtimista myös Suomessa¹⁹⁴.

Valitsemani tutkimusmetodi toimi tässä tutkimuksessa hyvin ja kykenin sen avulla jäsentelemään aineistoa niin, että sain kaivettua esiin aineistosta juuri sellaisia seikkoja, jotka olivat keskeisessä asemassa tutkimuskysymykseen vastattaessa. Toulminin mallin soveltaminen tällä tavalla kuitenkin vaatii hieman edelleen kehittämistä, mutta mielestäni

¹⁸⁹ Heywood 2003, 138–139.

¹⁹⁰ Ks. Hautamäki et al. 2005.

¹⁹¹ Ihan tavallisia asioita -työryhmä 2012.

¹⁹² Uusi Lastensairaala 2017 -lehdistötiedote 2013.

¹⁹³ Kärkkäinen 2012.

¹⁹⁴ Suominen 2013.

kyseessä on potentiaalinen tutkimusmetodi poliittisen argumentaation ideologista ajattelua eriteltäessä. Muihin mahdollisiin tutkimusmetodeihin verrattuna Toulminin mallin soveltamisessa on se etu, että se mahdollistaa sekä aineiston käsittelyn melko syvällisellä tasolla että aineistossa esiintyvien keskenään ristiriitaisten seikkojen vertailun. Diskurssianalyysin avulla olisin todennäköisesti kyennyt suhteellisen helposti erittelemään aineistosta tehokkuutta painottavan uusliberalistisen ja yhteisöjen tärkeyttä korostavan kommunitaristisen diskurssin, mutta näiden välisen hierarkian selvittäminen ja sen selittäminen lukijoille olisi todennäköisesti ollut huomattavasti hankalampaa diskurssianalyysin keinoin. Toisaalta nämä kaksi tutkimusmetodia voisivat toimia erittäin hyvin niitä yhdessä sovellettaessa, jossa ensin diskurssianalyysin keinoin pyritään tunnistamaan tutkimusaineistosta erilaisia diskursseja ja sitten Toulminin mallia soveltaen käsitellään näiden diskurssien välisiä suhteita ja ristiriitoja.

LÄHDELUETTELO

PRIMÄÄRIINEISTO

Cabinet Office (2010), *"Building the Big Society"*. Saatavissa:

<<https://www.gov.uk/government/publications/building-the-big-society>> Luettu 11.3.2013.

Cameron, David (2009), *"The Big Society"*. Saatavissa:

<http://www.conservatives.com/News/Speeches/2009/11/David_Cameron_The_Big_Society.aspx> Luettu 26.3.2013.

Cameron, David (2010a), *"Our 'Big Society' plan"*. Saatavissa:

<http://www.conservatives.com/News/Speeches/2010/03/David_Cameron_Our_Big_Society_plan.aspx> Luettu 27.3.2013.

Cameron, David (2010b), *"Big Society Speech"*. Saatavissa:

< <http://www.number10.gov.uk/news/big-society-speech/>> Luettu 27.3.2013.

Cameron, David (2011a), *"PM's speech on Big Society"*. Saatavissa:

< <http://www.number10.gov.uk/news/pms-speech-on-big-society/>> Luettu 1.4.2013.

Cameron, David (2011b), *"Speech on the Big Society"*. Saatavissa:

< <http://www.number10.gov.uk/news/speech-on-the-big-society/>> Luettu 1.4.2013.

Cameron, David (2011c), *"Big Society Awards address"*. Saatavissa:

< <http://www.number10.gov.uk/news/big-society-awards-address/>> Luettu 1.4.2013.

Cameron, David (2012), *"Press conference launching Big Society Capital at the London Stock Exchange"*. Saatavissa: <<http://www.number10.gov.uk/news/transcript-press-conference-launching-big-society-capital-at-the-london-stock-exchange/>> Luettu 1.4.2013.

KIRJALLISUUS

Alcock, Pete (2010), "Building the Big Society: a new policy environment for the third sector in England". *Voluntary Sector Review* 1 (3): 379–389.

Berlin, Jenni (2011), "Big Society". *Yhteiskuntapolitiikka* 76 (4): 459-462.

Boas, Taylor C. & Gans-Morse, Jordan (2009), "Neoliberalism: From New Liberal Philosophy to Anti-Liberal Slogan". *Studies in Comparative International Development* 44 (2): 137–161.

Bone, John D. (2012), "The Neoliberal Phoenix: The Big Society or Business as Usual". *Sociological Research Online* 17 (2): Artikkel 16.

Brogan, Benedict (2010), "Election 2010: Eureka! At last, I can see what David Cameron is on about". *The Telegraph* 31.3.2010. Saatavissa:
<<http://www.telegraph.co.uk/comment/columnists/benedict-brogan/7542467/Election-2010-Eureka-At-last-I-can-see-what-David-Cameron-is-on-about.html>> Luettu 22.5.2013.

Cameron, David (2005), "*Leadership acceptance speech*". Saatavissa:
<<http://www.britishpoliticalspeech.org/speech-archive.htm?speech=315>> Luettu 18.10.2013.

Civil Exchange (2015), "*Whose society? The Final Big Society Audit*". Saatavissa:
<http://www.civilexchange.org.uk/wp-content/uploads/2015/01/Whose-Society_The-Final-Big-Society-Audit_final.pdf> Luettu 30.1.2015.

Corbett, Steve & Walker, Alan (2013), "The big society: Rediscovery of 'the social' or rhetorical fig-leaf for neo-liberalism?". *Critical Social Policy* 33 (3): 451–472.

d'Ancona, Matthew (2011), "Cameron must hold his nerve on the Big Society". *The Standard* 9.2.2011. Saatavissa: <<http://www.standard.co.uk/news/cameron-must-hold-his-nerve-on-the-big-society-6565416.html>> Luettu 24.4.2013.

Defty, Andrew (2014), "Can You Tell What It Is Yet? Public Attitudes Towards 'the Big Society'". *Social Policy and Society* 13 (1): 13–24.

Eskola, Jari (2001), "Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta". Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 133–157.

Etzioni, Amitai (2013), "Communitarianism". Teoksessa *Encyclopaedia Britannica Online*. Saatavissa: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/1366457/communitarianism>> Luettu 24.3.2013.

Freeden, Michael (2003), *Ideology: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.

Haavisto, Ilkka (2011), "Valta yhteisöille! Mitä opittavaa Suomella on Ison-Britannian Big Societyä?". *EVA Analyysi* No 16. Helsinki: Elinkeinoelämän Valtuuskunta.

Harvey, David (2008), *Uusliberalismin lyhyt historia*. Suom. Kaisa Koskinen. Tampere: Vastapaino.

Hautamäki, Antti, Lehtonen, Tommi, Sihvola, Juha, Tuomi, Ilkka, Vaaranen, Heli ja Veijola, Soile (2005), *Yhteisöllisyyden paluu*. Helsinki: Gaudeamus.

Heffernan, Richard (2011), "Labour's New Labour Legacy: Politics after Blair and Brown". *Political Studies Review* 9 (2): 163–177.

Hellsten, Sirkku (1999), "Amerikkalainen kommunitarismi ja 'kolmas poliittinen tie'". *Niin & Näin: Filosofinen aikakauslehti* no.21 (2/99): 43–45.

Heywood, Andrew (2007), *Political Ideologies: An Introduction*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Hitchcock, David & Verheij, Bart (toim.) (2006), *Arguing on the Toulmin Model: New Essays in Argument Analysis and Evaluation*. Dordrecht: Springer.

Ihan tavallisia asioita -työryhmä (2012), *Ihan tavallisia asioita*. Saatavissa: <http://www.tavallisia.fi/themes/site_themes/asioita/pdf/suomeksi.pdf> Luettu 15.2.2015.

Ipsos Mori (2010), "*Big Society – what do we know?*". Saatavissa: <http://www.ipsos-mori.com/_emails/sri/latestthinking/aug2010/content/1_big-society-what-do-we-know.pdf> Luettu 10.09.2013.

Iso-Britannian parlamentti (2012), "The NHS Bodies and Local Authorities (Partnership Arrangements, Care Trusts, Public Health and Local Healthwatch) Regulations 2012". Säännös 35. Saatavissa <<http://www.legislation.gov.uk/uksi/2012/3094/regulation/35/made>> Luettu 20.2.2015.

Khatchadourian, Haig (1999), *Community and communitarianism*. New York: Peter Lang International Academic Publishers.

Koskiahon, Briitta (2012), "Hyvinvointi vapaaehtoisten varassa? Miten etenee brittien Suuri yhteiskunta, Big Society?". *Sosiaalitieto* 100 (12): 8–11.

Kärkkäinen, Vesa (2012), "Liian tavallisia asioita". *Savon Sanomat* 19.9.2012. Saatavissa: <<http://www.savonsanomat.fi/mielipide/artikkelit/liian-tavallisia-asioita/1248725>> Luettu 10.2.2015.

Loney, Martin, Bocoock, Robert, Clarke, John, Cochrane, Allan, Graham, Peggotty & Wilson, Michael (1991), *The State or the Market: Politics and Welfare in Contemporary Britain*. 2.painos. Lontoo: Sage Publications.

Margaret Thatcher Foundation (2013), "*Interview for Woman's Own ('no such thing as society')*". Lehtihaastattelu. Saatavissa: <<http://www.margaretthatcher.org/speeches/displaydocument.asp?docid=106689>> Luettu 17.9.2013.

Morgan, Rod (2012), "Crime and Justice in the 'Big Society'". *Criminology and Criminal Justice* 12 (5): 463–481.

Mulhall, Stephen & Swift, Adam (1992), *Liberals and Communitarians*. Oxford: Blackwell Publishers.

Palonen, Kari & Summa, Hilka (1996), *Pelkkää retoriikkaa*. 2.painos. Tampere: Vastapaino.

Perelman, Chaïm (2013), "Rhetoric" Teoksessa *Encyclopaedia Britannica Online Academic Edition*. Saatavissa: <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/501179/rhetoric>> Luettu 1.4.2013.

Plant, Raymond (2010), *The Neo-liberal State*. Oxford: Oxford University Press.

Proctor, Kate (2010), "Eden to pilot David Cameron's 'Big Society' plan". *The Westmorland Gazette* 21.7.2010. Saatavissa: <http://www.thewestmorlandgazette.co.uk/news/8282887.Eden_to_pilot_PMs__Big_Society__initiative/> Luettu 28.4.2013.

Rawls, John (1988), *Oikeudenmukaisuusteoria*. Suom. Terho Pursiainen. Helsinki: WSOY.

Rawls, John (1971), *A theory of justice*. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press.

Reitan, Earl A. (2003), *Tory radicalism: Margaret Thatcher, John Major, and the transformation of modern Britain, 1979–1997*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.

Riddel, Mary (2010), "It will take more than Jam and Jerusalem to create David Cameron's Big Society". *The Telegraph* 19.7.2010. Saatavissa: <<http://www.telegraph.co.uk/news/politics/conservative/7899331/It-will-take-more-than-Jam-and-Jerusalem-to-create-David-Camerons-Big-Society.html>> Luettu 25.4.2013.

Sage, Daniel (2012), "A challenge to liberalism? The communitarianism of the Big Society and Blue Labour". *Critical Social Policy* 32 (3): 365–382.

Sandel, Michael J. (1984), "The Procedural Republic and the Unencumbered Self". *Political Theory* 12 (1): 81–96.

Sandel, Michael J. (1996), *Democracy's Discontent: America in Search of a Public Philosophy*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press.

Seliger, Martin (1970), "Fundamental and operative ideology: The two principal dimensions of political argumentation". *Policy Sciences* 1 (1): 325–338.

Sloam, James (2012), "'Rejuvenating Democracy?' Young People and the 'Big Society' Project". *Parliamentary Affairs* 65 (1): 90–114.

Suominen, Heli (2013), "Naisjohtajat moittivat hyvinvoinvaltiota". *Helsingin Sanomat* 27.3.2013. Saatavissa:

<<http://www.hs.fi/paivanlehti/talous/Naisjohtajat+moittivat+hyvinvoinvaltiota/a1364277865408>> Luettu 10.2.2015.

Tam, Henry (1998), *Communitarianism: A New Agenda for Politics and Citizenship*. New York: New York University Press.

Toulmin, Stephen (1958), *The Uses of Argument*. Cambridge: Cambridge University Press.

Toulmin, Stephen (2003), *The Uses of Argument. Updated Edition*. Cambridge: Cambridge University Press.

Toulmin, Stephen; Rieke, Richard & Janik, Allan (1979), *An Introduction to Reasoning*. New York: Macmillan.

Uusi Lastensairaala 2017 -lehdistötiedote (2013), *Uusi Lastensairaala 2017 -hankkeen varainhankinta alkaa*. Saatavissa:

<<http://uusilastensairaala2017.fi/resource/files/tiedotteet/uls-tiedote-2013-02-13.pdf>> Luettu 15.2.2015.

Watt, Nicholas (2010), "Cameron promises power for the 'man and woman on the street'". *The Guardian* 19.7.2010 Saatavissa: <<http://www.theguardian.com/politics/2010/jul/19/david-cameron-big-society-cuts>> Luettu 22.4.2013.

Wintour, Patrick & Curtis Polly (2010), "Nick Clegg says 'big society' same as liberalism". *The Guardian* 13.12.2010. Saatavissa <<http://www.theguardian.com/politics/2010/dec/13/nick-clegg-backs-big-society>> Luettu 27.10.2013.

YouGov (2011a), *"YouGov / The Sun Survey Results"*. Tammikuu 2011. Saatavissa:

<http://cdn.yougov.com/today_uk_import/YG-Archives-Life-Sun-BigSociety-210111.pdf> Luettu 11.09.2013.

YouGov (2011b), *"YouGov / The Sun Survey Results"*. Helmikuu 2011. Saatavissa:
<http://cdn.yougov.com/today_uk_import/YG-Archives-Pol-Sun-BigSociety-150211.pdf>
Luettu 11.09.2013.